

BOEKDEEL 2

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

AFL. 4-6

Noël Favorel
+
pastor in Zuidschote

'PRO MANUSCRIPTO'

1984

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

AFL. 4

'WANDELEN' DOOR
"HET ZUIDSCHOTE VAN TOEN"

1. DE HOFSTEDE "SAMPERS"
2. DE HOFSTEDE "NOTABLE"

"PRO MANUSCRIPTO"
LICHTMIS
1984

1.
DE HOFSTEDE
'SAMPERS'
IN
1769

We zielden reeds in deel III van onze ZANTINGEN, dat het adellijk geslacht Bonaert, uit Doornik, van overouds uitgestrekte grondeigendommen bezat in en rond Luidschote.

We vertelden al uitvoerig over de hofstede "Decorte", aan het "Vuilvoordeke".

Nu is het de beurt aan de hoeve 'Sampers', gelegen aan de Middelstraat (nr. 11), voorheen uitgebaat door Adrien (+92/12/83) en Albertine Sampers - Mahieu, en thans ^{door} hun zoon en schoondochter Luc en Corine Sampers - Bremeersch.

Zoals we dat voor de boerderij "Decorte" hebben gedaan, zullen wij eerst het originele document overschrijven, dat eveneens deel uitmaakt van het Fonds Bonaert (nr. 1019) en tegenwoordig in het Rijfsarchief te Bergen (Mons) bewaard wordt. Het dateert van 17 en 18 april 1769 en behelst tevens een interessante kadastrale kaart waarop, benevens de hoevegebouwen, ook alle percelen land, nummer per nummer, aangeduid zijn.

Dit belangwekkend document zal ons aldus toelaten, onze kennis over het Luidschote van voor de Franse Revolutie nog méér uit te breiden en te verruimen.

We durven hopen, dat menigeen de nu volgende bladzijden met smaak zal lezen.

Zoals reeds aangekondigd, beginnen wij ons opstel met het woordelijk overschrijven van de oorspronkelijke akte

“ Op den seventhienden ende achtthienden april seventhiën
 honderd negen en t'vestigh was door den onderschreven ghesworen
 lantmeter, pryser ende deelsman der zaele ende casselrie van Iper,
 ghemeten ende ghemaeckt carte figurative, ten versoecke van Mr Her
 Jaques Liere Baron Bonaert, etca., etca., eender hofstede aen
 hem competierende, gheleghen in de prochie van Iuytschote, verre
 noort van de kercke, ghebruycet door Jan baptiste de wilde,
 danrof (= waarvan) de grootte van elke partie sal uytghebrocken
 worden by ghemeten, lynen ende roeden, zoo volght :

n° 4

Alvooren de behuyde kopplatie, met den boomgaert ende
 garsinghen rontomme, mitgaeders den hovenierhof van noort-
 westen daer aen, consistierende in verscheyde roeken aen elkan-
 deren, ghesepareert door diverseke laenen, kappende t'saemen
 drie mael ter oostzyde ende ter noortzyde; abbouterende (= palen-
 de) van oosten ende suyden aen d' kappen t' saeylandt (van) jon-
 cher mergelynck, d' haeghe van ons zaeylant hier achter n° 3, tot
 eenen eschen tronck niet verre van de eerste kappe hier mede-
 gaende, ende van daer voorwaerts langht het zaeylandt van den
 selven jonckhe^r mergelynck, d' kage afgaende; noech oost t'saey-
 landt (van) engel verleeche, de haeghe van eenen eschen bollaert
 suytwaert inclus, ende van den selven bollaert tot ons saey-
 landt n° 2 exclus; voorders oost ons zaeylandt n° 2, d' kage
 hier medegaende; van noorden aen eene andere kappe t'saey-
 landt van den heer deken de croeser, d' haeghe inclus; ende noech
 oost aen de selve kappe t' gheseyde stuck zaeylandt van den heer
 deken de croeser, d' kage afgaende; van noorden eene andere par-
 tie saeylandt van den selven heer de croeser, d' haeghe ten deele
 emmers tot ontrent thien roeden - ten oosteynde alhier afgaende
 ende ten surplus westwaert inclus; noech noort ende west aen
 het kappen een partieken vloghe van den selven, d' haeghe

oock inclus ; ende voorders noot t' behuyt gars van sieux van
 cecke tot Langemarq, d' haege met alle boomen aldaer hier
 medegaende ; van westen de weststraete, ghemeten tot den aerde-
 boordt ; ende van syden t' behuyt gars hier achter n° 4 ;
 groot neghen ghemeten vyfenvertigh roeden en dry vierden,
 dus ----- 9 - 0 - 45 ³/₄

n° 2

Oost daer aen eene partie zaeylandt streckende oost
 ende west ; abouterende van oosten de middelstraete, ghemeten
 tot den aerdeboordt ; sydt t' saeylandt (van) engel vertecke op
 halfdyck ; van westen t' voorgaende, d' haege exclus ; ende van
noorden t' saeylandt van den heer deken de croeser, scheedende
 op half dyck ; groot bevonden - brons een lynne rechten t' sestigh
 roeden, ongherepareert ten noortsyde, competerende den disch-
 twee lynen en vyftigh roeden, dus ----- 0 - 2 - 58

n° 3

Sydt van t' voorgaende eene partie zaeylandt, strecken-
 de oost ende west, lappende (= ^{in of uitloppin} gende) ten zuytoosthoucke ;
 paelende van oosten t' zaeyland (van) joncker Mergelynck op half
 dyck ; nocht oost ende zuyt aen d' happe t' saeylandt van engel
 vertecke newighemeent ; van syden t' saeylant van den telven
 op half dyck ; van westen t' naervolghende, ende ten cleenen
 deele de garsinghen n° 1° ; ende van noorden t' saeylandt jon-
 cher onergelynck op half dyck ; groot twee lynen drye en t' ses-
 tich roeden en dry vierden. ----- 0 - 2 - 63 ³/₄

n° 4

West daer aen eene partie gars ende hovenierhof, alwaer
 een woonhuys ten westeynde op staet, lappende ten zuytwest-
 houcke, abouterende van oosten t' voorgaende ende t' saeylandt

(van) ingel verteecke, d' haeghe inclus; van suysden t' saeylandt van de p.p. (= Paters) Jesuitten, op half dyck; west t' naerwolghende, d' haeghe inclus; ende van suysden t' selve naerwolghende, op half dyck; noech west de weststraete, ghemeten tot den aerdeboordt; ende van noorden de garsinghen n° 1, d' haeghe ten deele naest den westen exclus, ende ten surplus naest den oosten hier medegaende;

groot bevonden: een ghemet teshiers roeden en een vierde.

Dus ----- 1-0-16¹/₄

n° 5

Suyt ende west daer een eene by naer viercanta partie saeylandt, alwaer ten oosteynde den voetwegh van suysbechte naar noortschote doorloopt, abbe(outerwand)e van oosten ende noorden t' voorgaende; van suysden t' saeylandt van de p.p. Jesuitten, op half dyck; west de weststraete; groot: twee lynnen vijf en t' achtentigh roeden en een vierde.

Dus ----- 0-2-85¹/₄

n° 6

West aen de partijen behuyt gars n° 4 ende 1°, de weststraete tusschen, een eene partie saeylandt, streckende oost ende west, abbeu-terende van oosten de gheseyde weststraete, ghemeten tot den aerdeboordt; van suysden t' saeylandt (van) dheer liebaert tot Loo, op half dyck; west den landdi(l)ft half medeghemeten, daer over t' gars (van) mynheer de ghelcke; ende van noorden t' saeylandt van den selven, veuzghemeens; groot een ghemet dry en veertigh roeden en drye vierden.

Dus ----- 1-0-43³/₄

n° 7

Noort van daer een eene partie saeylandt met een partischer

gars ten zuytwesthoucke, maechenda alsoo t'saemen eene koppende
 partie; palende van oosten de westtraete, ghemeten tot den aerdeboort;
 van zuyden aen het saeylandt, t' behuyt gars (van) mynheer poot, scheidende
 op half dyck, ende van daer woorders westwaert aan ons partie-
 ken gars, t' gars van den selven poot, scheidende op streeke van den
 geseijden dyck op een laentien (= laantje), de vulge alsdan staende hier
 inclus; van westen ende noorden van t' geseijde particken gars, de
 weeden van de heeren canoninghen van St. Maertens t' Iper, op half
 dyck; west aen t' saeylandt de geseijde weeden van d' heeren
 cononinghen van Sint Maertens; ende van noorden t' saeylant (van) pie-
 ter vieren, op half dyck; groot twee ghemeten, een lynne, vierendertig
 roeden en een vierde.

Dus ----- 2 - 1 - 34 1/4

No 8

Noort van daer eene partie saeylandt, strechende oost
 ende west; aboutterende van oosten over den voetwegh leedende van
 zuydschote naer noortschote, t' saeylandt steur van eecke, op half
 dyck; van zuyden het saeylandt van den selven; west de westtraete,
 ghemeten tot den aerdenboort; ende van noorden t' saeylant me-
 vrouwe debaene; groot twee lynnen neghen en dertigh roeden en
 half.

Dus ----- 0 - 2 - 39 1/2

No 9

Noort van daer eene partie saeylant, alwaer ten oost-
 eynde den voornomden voetwegh ten deele door ende langst loopt;
 aboutterende van oosten de twee naestvolghende partijen, op half
 dyck,; noech oost ende zuyt de saeylanden van dheeren cononinghen
 van St. Maertens t' Iper; van westen de westtraete, gemeten tot den
 aerdeboort, ende van noorden t' saeylandt van den disch van noort-

schote, op half dyck; groot twee ghemeten ses en t'ieghentigh roeden en half.

Dus ----- 2 - 0 - 96 1/2

N° 10

Oost daer aen een partie saeylant, streckende oost ende west, paelende van oosten genaemt t' bollewegelken, daer over t'saeylandt van d'heeren canoninghen van St. Maertens, op half dyck; noeg oost t'zaeylant van mynheer stappens, heere van hoflande, tot brugghe, veurgemeens; tuyt de gheseyde heeren canoninghen, op half dyck; west t'voorg(enondje); ende noort t'naerwolgende, op half dyck; groot een gemet, twee lynen en t'sestig roeden en half.

Dus ----- 1 - 2 - 63 1/2

N° 11

Noort daer aen een partie saeylandt, streckende alsvoren; aboutterende van oosten eenen voetwegh ghenaemt het bollewegelken, daer over de saeylanden van t'bellegasthuys ende d'heeren canoninghen van St. Maertens t'Iper, op half dyck; van tuyden t'voorgaende; van westen t'gonne n° 9 hiervooren ende den d'isch van noortschote, op half dyck; ende van noorden t'saeylandt van het gheseyde bellegasthuys (t'Ipre), de heltskaeghe met vrydom hier medegaende; groot een ghemet, twee lynen, vier en t'acken-tigh roeden.

Dus ----- 1 - 2 - 84

N° 12

Eyndelinghe oost van daer eenie partie zaeylandt, streckende oost ende west; aboutterende van oosten de middelstraete; tuyt het zaeylandt van de heeren canoninghen van sint Maertens; west t'bellegasthuys; ende van noorden t'gonne van mynheer stappens, al op half dyck; groot twee lynen, een en t'sestigh roeden en dry vierde.

Dus ----- 0 - 2 - 61 3/4

Nombre total van alle partien, composerende de voorschreven hofstede, beloopt tot vier en twintigh gemeten, twee en t'neghentigh roeden en een vierde.

Dus ----- 24 - 0 - 92 1/4

Aldus dese maecte gedaen ten versoeke alsvoras, ende ten beleede van den pachter, daete ut supra

(s.) J. de Coninck

In de linkervand, naast de tekst beginnende met de woorden: "Nombre total..." lezen wij nog:

"(Not)a boven drie partien meersch in de prochie van noortschote, die om d'afghelagetheyt op eene particuliere carte ghestelt syn; no 3, 6 ende 9, ~~te~~ saemen groot 2-1-65 1/4 roeden, soo dat dese hofstede in t'geheele groot is 26 gemeten & lynen 57 1/2 roeden."

Dese "particuliere carte" hebben we niet teruggevonden.

Op de voornaamste kaart staat links nog de schaal ("Echelle") in Roeden) aangegeven. Daarboven - in een sierlijk bladereen - festoen dat uitloopt op een zon met stralenkrans - staat het volgende te lezen: "Plan van eene hofstede ende landen, competerende M'her Jacques Lieven Baron Bonaert, raedt ende ontfangher generael van haere majesteit voor het departement van westvlaenderen, etca., etca., gheleghen in de prochie van surtschote, ghebruycht door Jan Bapt(is)te de wilde, groot volghens d'acte landmaecte alhier annexe 24 gemeten 92 1/4 roeden, boven & gemeten, een line, 65 1/4 roeden maeygarts in drie partien, die om d'afghelagetheyt op particuliere carte syn ghestelt, maeckende saemen 26 gemeten, twee lynen, 57 1/2 roeden."

NADERE TOELICHTINGEN

De "carte figurative", die wij in dit artikel laten afdrucken, en "d'acte van landmaecte" die er bijhoort, zijn twee bijzonder merkwaardige documenten. Ze zijn - in sommige opzichten - zelfs merkwaardiger dan de kaart uit 1763 en de er bijhorende "belagerin -

ge³, die in dat jaar van de hofstede "Decorte" aan't "Kuylvorderken" werd opgemaakt.

We hebben hier immers te doen met een hoeve, waarvan alle percelen (met uitzondering van 3 kleine "partien maeygars" ofte "meersch", in de Broeken te Noordschote,) op het grondgebied van Zuidschote zelf liggen, terwijl de landerijen van de hofstede "Decorte" zich voor het grootste deel in Boezinge, Woesten en vooral Reninge uitstreken.

Beide hoeveen hadden wat "meersch" te Noordschote.

De kaart en de kadastrale beschrijving van de hofstede "Sampers" geven ons bijzonder veel inlichtingen over het noordwestelijk gedeelte van ons dorp, zoals het er in de jaren vóór de Franse Revolutie uitzag. Zij vormen een welgekomen aanvulling, van wat we uit nog veel vroegere eeuwen over die buurt weten.

Daarover méér, ten minste ... als wij er plaats voor hebben.

1) Eerst echter 'ere aan wie ere toekomt'; de landmeter, die de "landmaste", beleveringe ende carte figurative" van de hoeveen "Decorte" (in 1763) en "Sampers" (in 1769) met grote zorgvuldigheid opstelde.

Wij bedoelen de "ghesworen landmeter, prijer (1) ende deel-
man (2) der zaele ende casselrie van Iper²": François De Coninck.

Hij oefende dit beroep zekerblyk in de jaren 1763 - 1769 uit.

In 1787 was hij "oudtscheper ende actueel ontfangher gene-
rael der zaele ende casselrie van Ipre²".

Het volstaat en blijk te werpen op de twee kaarten, die wij van hem kennen (1763 en 1769), en ^{ook} de kadastrale beschrijving, die hij er telkens byvoegde, aandachtig te lezen, om overtuigd te zijn van de zorg, de nauwkeurigheid en de vakbennis waar-
mee deze landmeter te werk ging.

Daarom een woordje over de methode of de werkwijze die hij on-
veranderlyk volgde.

We nemen een gemakkelijck voorbeeld: het perceel 6 op de kaart

-
- (1) Een "prijer" - nu zegt men: prijerder - is een beëdigde ('ghesworen') schatter, die de prijs, de waarde van een 'goed' bepaald.
 - (2) Als officiële schatter was hij ook "deelbman", omdat hij - door de waarde van een nalatenschap vast te stellen - ook meehielp om een erfenis rechtvaardig te verdelen.

van 1769.

Landmeter De Coninck begint — overal waar het kan — met te verwijzen naar een reeds voordien beschreven perceel. Zo wordt het nu te beschrijven stuk grond van meet of aan reeds enigszins getuurd. Zo zegt hij, in ons voorbeeld, van het perceel n° 6, dat het ligt: "west aan de partijen behuyft gars n° 4 ende (n^o) 1, de weststraete tusschen."

De landmeters wisten, in die tijd, "het Noorden" goed liggen! Op hun kaarten brengen zij altijd een "windroos" aan (soms sierlijk getekend); waarop de voornaamste windstreken zijn aangeduid (Zie de kaarten van 1763 en 1769).

François De Coninck vermeldde vervolgens stevoot de aard van het stuk grond dat hij ^{aan het} beschrijven is. Zo duidt hij steeds aan of het om een perceel 'bosch', 'gars', 'meersch', 'vloge' of 'zaeylandt' gaat. In ons voorbeeld (1769, nr. 6) betreft het "eene partie zaeylandt."

Medien geeft hij stelselmatig het algemeen uitzicht (het 'meetkundig' voorkomen) van het besproven perceel aan. Het kan een 'happe' zijn (en uitsprong die 'hapt' in een andere partij), een (byna) rechthoekig of vierkant stuk.

Is het perceel rechthoekig, dan geeft hij de overwegende "dwaarsligging" aan met, b.v. in ons geval, de bewoording: "streckende oost ende west".

Vervolgens geeft hij de eigenlijke grenzen van het besproven zijnde perceel. Hij volgt hierbij altijd de "gang" van de zon. Hij begint de grensafbakening ^{opvangende} met het woord: "abboute-zende", zelden met "pafjende". Beginnendes "van oosten", geeft hij ^{opeenvolgende} de grenzen "van troyden", "van westen" ende "van noorden".

Hij eindigt elke beschrijving, met de grootte van het perceel aan te geven (in ons voorbeeld: "een ghemet, dry en veertigh roeden en drye vierden").

Ze ziet het: de landmeting was reeds in die tijd bijzonder nauwkeurig: men telde tot een vierde van een roede; we zouden zeggen: tot op de centiare!

En als men de latere kadasterkaarten, b.v. deze van Popp, uit

1837, blijkt, dan kan men omzeggens elk perceel, met letterlijk dezelfde grenzen als weleer, er op terugvinden. De ruilverkaveling van de laatste jaren - waarin het grootste gedeelte van Luidschote betrokken werd - heeft deze toestand gevoelig gewijzigd; een situatie die nu onomkeerbaar is. Die ruilverkaveling had haar goede en haar kwade kanten, doch - laat mij toe ^{het} hier openhartig te zeggen - meer dan een perceel derland is 'ten prooi' gevallen aan diverse - vaak uiteenlopende - belangen. Nogal vaak zijn gewoon 'in rook opgegaan' en bepaalde percelen liggen nu 'veilig en wel' omsloten ^{door} andersmans land. "Santo rancune!", zouden de Franssen zeggen ...

De grenzen van een partij land bestonden zeer dikwijls uit hagen, sloten of straten.

De haagen werden al of niet medegemeten. Men gebruikte daarvoor bewoordingen als: 'd' haage... medegaende', 'd' haage exclus' of 'd' haage inclus'. Er is sprake in de teksten van 'd' haage' en van 'd' haage'.

Als het grachten waren die de gront vormden, dan werden deze in algemene regel 'half dyck' medegemeten.

Wanneer de percelen aan een of andere straat paalden, dan werden ze gemeenlijk 'ghemeten tot den aerdaovort'.

Indien er geen natuurlijke scheidinglijnen waren tusschen twee partijen 'saeylandt', dan schreef de landmeter gewoon: 'veurgemeens'.

In sommige gevallen behield hij zich - bij het afboeken van een grens - van een of ander vast 'merkteken'. Dit kon 'een eschen tronck' zijn; 'een wulge', 'enen eschen bollaert' of zelfs 'enen houtten staecke door ons geplant'.

Op de kaarten van 1763 en 1769 zijn 'den boomgaert', 'den honniershof' en 'de garbingshen' altijd wit donker getint en nog donkerder omlijnd, terwijl de 'saeylanden' gewoon wit blijven.

Dit was toenmaal het gebruik bij landmeters.

2) Nu een woord over de eigenaar van de hofstade 'Sampert' in 1769:

De hoeve werd 'ghemeten' 'ten versoeke van M^r her (= Mynheer) Jacques Liéven Baron Bonaert'. Deze was te dien tijde

"raedt" (= lid van de Raad) "ende ontfangher generaal van haere majesteyt voor het departement van westvlaanderen, etca., etca."

Met "haere majesteyt" wordt hier Maria Theresia bedoeld, die van 1740 tot 1780 keizerin van Oostenrijk was en vorstin ^{van deel van} van de Nederlanden. Ze was gehuwd met Frans Stephan van Lotharingen (keizer Frans I), moeder van Jozef II (de "beruchte" keizer-koster) en Marie Antoinette, die zou huwen met Lodewijk XVI (1).

Jaques Lieven Baron Bonaert was ongetwijfeld een persoon van aanzien, een doorluchtig personage.

We hebben in het derde deel van onze ZANTINGEN (pp. 16-18) ^{al} uitvoerig uitgeweid over het adellijke geslacht Bonaert, dat reeds van overouds aanzienlijke landeigendommen bezat te Luidschote.

We deden het daar bijzonderlijk in verband met de Hofstede aan t'Vuilvoordake, die aan deze familie toebehoorde.

Maar ook in het Pachtboek wordt er herhaaldelijk verwezen naar het Pachtgoed, dat we hier nu bespreken.

We citeren uit de "Verpachting" van 1688:

p. 14 (onder nr. 17): "guill(aumes) desmytere heeft ghebeurt twee ghemeten lxxv roeden lants in twee partijen, te weten een stick lants, besyden an de hofstede van St. Maertens, daer den selven Smyter woont ende dander partij, syden de voorgaende, over een stick dwers vande kynderen bornaerts ende benoorden den ouder waterganck, streckende beede vande weststraete, westwaert tot den lantdijf."

We kunnen meteen de toenmalige pachter van de hoeve, toebehorende aan de kanunniken van St.-Maarten te Ieper (nu uitgebaat door Jean-Pierre en Greta Notable-Gheysens (Weststraat 1). Hij heette Guillaume Desmytere (of Smyter). Hij wordt

(1) Het was Maria-Theresia, de "goede landsmoeder" (!), die de abdij van Meezen op 30 augustus 1776 ^{ze wilde de} supprimeerde. ^{de} eigendommen en de gebouwen van de aloude abdij ^{bestemmen} voor de oprichting van een opvoedingsinstituut, waar de dochters zouden opgenomen worden van ^{ex-} militairen, die "sans fortune" waren of door oorlogsvrouwondingen ^{invalides} waren geworden. Na verscheidene malen de zaak te hebben onderzocht, besloot de Bisschop van Ieper, de 18de februari 1777, tot de opheffing van de abdij, en droeg alle bezittingen over aan "l'Hospice royal". In het Oude Pachtboek van Luidschote is er van dan af sprake van "hospitaal royal tot meessen" (Verpachting van 6/10/1778, p. 33 en p. 35) en niet meer van "merrauwe van meessen". Het instituut werd ingehuldigd op 10 maart 1778 en werd in 1845: "l'Institution royale de Messines". Het bestaat nog altijd, al werd het, in gevolge de oorlog '14-'18, overgebracht naar het kasteel van Lede.

echter niet meer vermeld in de tellingstaat van 1697. In die korte tussentijd is er een andere boer op't hof gekomen.

p. 11 (onder nr. 18) : "pfeiter) vanrenterghem heeft gheheurt een half gemet xviii roeden lants, streckende met den oosteinde op de middelstrate, twersteinde ende zyftszyde blant van (de) hoirs (= erfgenamen) boonaert --- "Pierre Van Renterghem, laboureur" is wél vermeld in 1697.

p. 15 (onder nr. 27) : "Jacques Gillis heeft gheheurt een half gemet saylant; genaemt de zyftvette herne, ... streckende ... van syden blant van d'heer ende meesterre Louys boonaert."

De volkstelling van 1697 vernoemt twee landbouwers, die de familie-naam Gillis dragen, t.w.: Jacques Gillis (Z. 44) en Pierre Gillis (Z. 53).

Na de eigenaar(s), nu de pachter.

3) De hofstede van Baron Bonaert was in 1769 'ghebruycht door Jan baptite de wilde' (1).

De familie DEWILDE woonde hier al lang voordien.

De eerste van die naam, die wij in het Pachtboek (1688, p. 11) tegenkomen, heet Jan de Wilde. Hij betaalt de pacht van het perceel nr. 17 "gheheurt" door Quillfoumeys desmytere".

Diezelfde "Jan de Wilde" komt voor in tellingstabel van 1697. Hij was gehuwd, had een dochter van "boven de 42 jaar", een inwonende knecht en meid. Naast zijn naam staat er niet "laboureur" of zo iets, maar: 'anman'. Die benaming vraagt wel een woordje uitleg.

Men weet dat de voorname parochies en heerlijkheden vroeger een baljuw en een schepenbank hadden. De baljuw was oorspronkelijk een ambtenaar, die door de heer van een heerlijkheid met de rechtsppraak belast was. Hij was toen ongeveer wat de officier van justitie en de commissaris van politie thans zijn. In feite was hij - ondergeschikt aan de dorpsheer - zowat het burgerlijk hoofd van een gemeente, die - bijgestaan door een college van schepenen - de gewone administratie boeddende.

Wij hebben hier voor ons een oud drukkel liggen uit de 18de eeuw. Onderaan een wapenschild, dat heel waarschijnlijk toebehoort aan de toemalige abdis van Meseu, staat woordelijk de volgende tekst afgedrukt: "Nous Basille & Echard des Villages de Noirt & Zoyschoo-

(1) Volgens de kaart van ± 1900 werd deze hoeve toen uitgebaat door de weduwe Decroos. Tussen deze hofstede en de hoeve Placide Tanghe lag toen de brenderij van Charles en Maria Vandenberghe - Devos (nr. 64). Maria was geboortig van Luidschote en Charles van Boezinge. Hun zoon Leon Vandenberghe, werd daar op 12 april 1886 geboren en overleed op Duzerne, de 21ste september 1977. Charles is dus de grootvader van Georges en de overgrootvader van Daniël, Maria en Wilfried.

te, dany des Huit Paroisses en West-Flandre, Certifions que
 est Habitant dudit Village de (niet ingevuld in de tekst) (Naam in te vullen)
 payant toutes Aides, Subides & autres Cotisations ; en Foi de Quoi
 nous avons fait Signer cette le de....."

Vit dit attest blijkt duidelijk dat de baljuw in zijn gemeente daarom-
 trent het ambt van burgemeester waarnam, terwijl de amman (of ambtman),
 in onze streek althand, blijbaar ondergeschikt was aan de eigenlijke baljuw.

In het specifieke geval dat we hier even aanhaalden, nl. de parochies
 van 'Noort & Suytschote', (1), resideerde de baljuw ten jare 1697 in Noord-
 schote ('le S'ieur Joseph Maupetit, bailly = N2). Ook de greffier ('le S'ieur
 Pierre de Coussemaker, greffier = N3) was daar gehuisvest, terwijl de amman
 te Zuidschote woonde. Die amman was nochtans geen onbelangrijk perso-
 nage, vermits hij een inwonende knecht en meid had. Het kan echter ook
 zijn dat dit 'ambt' maar een 'toemaatje' was, en dat Jan de Wilde terzelfder-
 tijd ook boerde, misschien wel op de hofstede "Sampers".

In elk geval was er daar, in 1769, een 'Jan Baptiste de wilde' op
 t' Hof. Hij baatte niet alleen de '26 gemeten, 2 lynen, 57 1/2 roeden' uit
 (± 11 ha 86 a 83 ca), die 'dese hofstede in t' geheele groot' was, maar
 had ook wat 'buitenspacht'.

Zijn naam komt voor in de Pachtakten van Kerbland, in de jaren
 1768 en 1778, telkens bij het perceel nr. 13.

To lezen we pp 20-21 v. 1768: "Jan bap(t) de wilde heeft
 gepacht 168 roen saylant --- aboutterende van oosten de middel-
 stracte, suyt Engel Vereeckens elsenblock (= elzenbos), west
 de garsynge van joeff(rauw)e doigny (uit de familie Bonaert)
"

De tekst van 1778 luidt in dezelfde zin, met dien verstande
 dat er gezegd wordt dat 'baron Bonaert' eigenaar is van een

(1) Ik vermoed dat de Abdij van Mesen, als dorpsvrauw van de twee
 parochies, er voor zorgde dat baljuw en greffier, al naargelang
 de periode, nu eens te Noordschote en dan eens te Zuidschote woon-
 achtig waren. Alvast vanaf 1768 tot en met 1793 woonde er een
 greffier te Zuidschote, die bij iedere verpachting ook 'n paar perce-
 len kerbland huurde, de pachtakte opstelde en als laatste
 ondertekende.

De verpachtingen van 1768 en 1778 zijn van de hand van greffier
 'Frans Emanuel Vanderhaeghe, de drie volgende werden geschreven
 door greffier Carolus Ludovicus Vanderhaeghe. Gaat hier om vader
 en zoon?

aanspalende "partie".

De pachtprijs bedroeg 8 ponden, waarvan er 3 "gereet" werden betaald. Het saldo (5 p.) werd later vereffend door "Joan(n)es de Wilde".

In 1781 betaalt Carel Cailliau, die bij de verpachtingen 1783/1788/1793 telkens datzelfde perceel huurt.

Joannes de Wilde pachtte in 1778 en 1783 125 roeden 'ganslant' in eene meerdere partie van 3.0.69 roers, genaemt den braems-bilck... .. abbutterende van oosten de Westtracte (perceel nr. H).

In 1788 en 1793 was "pieter de Wilde" er pachter van.

Een zekere "francois dewilde" huurde in 1793 het perceel nr. 11, een vierendeel cymgrond, dat tot tegen "de buugghe" kwam en paalde aan "het kerckhof" en "de presbiterij (= pastorie)".

Ik ken nog andere Dewilde's, die te Zuidschote gewoond hebben, maar er niet geboren zijn.

To, b.v., Philippus Jacobus Dewilde, die gehuwd was met Jacoba Caecilia Vandenbrouche. Beiden waren afkomstig van Langemark. Dit gezin moet nog een tijd in Klerken gewoond hebben, want één van hun kinderen, Theresia Caecilia Dewilde, was dáár geboren. Zij overleed hier op 18 februari 1837, op 25-jarige leeftijd (RMO I, p. 78, nr. 1). Als jonge dochter had ze hier, de 15de februari 1829, een 'onwettelijk' zoontje geboord, Amandus Franciscus, dat slechts 19 dagen leefde (RMO I, p. 46, nr. 4).

Theresia was toen ze had kind kreeg niet veel meer dan 17 jaar oud. Voor zover ik weet is dit een unicum in de oude annalen van Zuidschote.

Haar zuster, Rosa, huwde hier op 4 februari 1835 met Petrus Vantorhoudt (RMA I, p. 42, nr. 2). Haar vader, Philippus Jacobus, trad als getuige op. Moeder stierf te Zuidschote, de 2de augustus 1846. Ze was 75 jaar oud geworden (RMO I, p. 113, nr. 20).

Een andere dochter van Philippus en Jacoba Dewilde - Vandenbrouche, Josephina, Caecilia, trouwde hier op 12 september 1843 met een jongman uit Zikschote: Carolus Ludovicus Cailliau (RMA I, p. 65, nr. 4). Dit echtpaar liet hier drie kinderen dopen: 1) Servatius Jacobus (°Z. 8/7/1844 - † 21/7/1844 {RBA I, p. 159}; RMO I, p. 105) 2) Emiliana Octavia (°Z. 8/11/1845 - RBA I, p. 170) en 3) Remigius Desiderius (°Z. 17/7/1848 - † 23/2/1849 {RBA I, p. 175}; RMO I, p. 121).

In de jaren 1900 woonde er een Amand Dewilde op Luzerne (nr. 94). Zijn afstamming heb ik niet nagezocht.

4) Werp nu een blik op de hoeve van Jan Baptist De Wilde, zoals zij er ten jare 1769 uitzag.

We beschikken hiervoor over de mooie kaart en de kadastrele beschrijving van landmeter François de Coninck.

Het was geen zo grote boerderij (nog geen 12 ha). Over de gebouwen weten wij alleen wat er op de kaart te zien is. Woonhuis en stallingen waren aan elkaar gebouwd en ongeveer west-oost gericht. Deuren en venster(s) gaven uit op het zuiden. Aan de west- en noordkant lag er een brede 'wal'. Wat verder naar het zuiden stond de grote schuur met een kleinere 'wal' er bij.

De 'behuysde hofplatte' was 'rontomme' omgeven door 'een' boomgaert ende garsinghen', 'mitsgaeders den hovenierhof van noort-westen daer aen'.

Blijbaar hadden alle hoeven van bediad in dien tijd een 'hovenierhof' en een 'boomgaert'. De ^{lochtin} van Jan Baptist De Wilde 'consibeerde' in verscheyde reeken aan elckanderen, ghesepareert door diverse laenen (palen). Ook de 'hortwoonders' hadden toentertijd een 'hovenierhof'. We hebben op onze kaart ^{daer} een voorbeeld van. De huppande 'partie gars' nr. 4 staat er 'ten westeynde' 'een woonhuys', dat uitgreift op 'de weststracte', en een 'hovenierhof' heeft. Andere voorbeelden hiervan vinden wij de 'quaerte figuuratif' van Luxembre uit 1736 (nr. 3 = 'huys ende hovenierhof vanden chiruys') zien Maestere Norbert Lombaert - een indrukwekkende (!) tuin met tabijke percelen, hier ook 'ghesepareert' door 'diverse laenen', verder nr. 4 en 12). Onze mensen zweekten toen hun eigen groenten en 'verchochten' het resterende).

Wanneer wij het kadasterplan van de hofstede De Wilde bekijken, valt het op dat de 'garsinghen', dus het weiland, in een aaneengesloten blok, 'rontomme' de behuysde hofplatte' liggen. Naar de kaart te oordelen waren ze over geheel hun oppervlakte beplant met fruitbomen (een 'boomgaert' met hoogstam natuurlijk). De dieren konden er (vrij) grazen en vonden er schaduw bij zonnebrand.

Wat verder nog opvalt is dat de weilanden ^{ten minste} langs drie kanten afgezet waren met hagen. Alleen aan de westkant, die uitgaaf op de 'weststracte', zal er misschien een afsluiting bestaan met palen of staken hebben.

Men zou geneigd zijn te veronderstellen dat het inderdaad zo was, omdat de partijen weiland die aan deze straat grenzen, steeds gemeten worden tot aan 'den aerdeboordt' en er voor de westzijde van de 'garsinghen' nooit melding gemaakt wordt van 'haeghen', wat wél het geval is voor de drie andere zijden.

We moeten toch zeggen dat het ons bevreemdt, dat de haag niet zou doorgelopen hebben langs de westkant. Misschien was ^{het} in die tijd het gebruik dat de landmeters de haagen, die paalden aan een straat, niet vermeldden, omdat deze vanzelfsprekend 'inclus' (= inbegrepen) waren bij de eigendom, zodat ze hun metingen verrichtten 'tot (aan) den aerdeboordt'. Mé kan het uitmaken?

Iets anders wat, mij dunkt althans, ook mag aangestipt worden is het volgende. In verhouding tot de totale uitgestrektheid van de boerderij, neemt het weiland een aanzienlijke plaats ⁱⁿ. Het bestrijkt ca. $\frac{3}{8}$ van de ganse oppervlakte.

Nog iets dat mij treft:

Het erf van de hofstede van Jan Baptist de Wilde, 'met den boomgaert ende garsinghen rontomme', was omzeggens volledig omgeven door zaaieland, dat zich van aan de 'middelstraete' tot een eind over de 'weststraete' uitstrekte. Vanaf de 'lantidilft' begonnen daar de hemmelweiden.

Landbouwer De Wilde bewerkte natuurlijk de 'saeylanden', die meegingen met de hofstede van Baron Bonaert. Er lagen er aan weerszijde van de 'weststraete', soms ver uit elkaar, zelfs tot tegen Noordschote. Twee percelen (de nrs. 2 en 12) paalden aan de 'middelstraete'.

Het kan best zijn dat Jan Baptist ook nog een of ander perceel van andere eigenaars beboerde.

5) We kunnen heel wat namen van ^{toenmaligz} grondbezitters in dit gedeelte van 't Noordende'

We vernoemen hier ongeveer in de volgorde, waarin wij ze vermelden sinden, naarmate wij de Weststraat opgaan van Luidschote naar Noordschote toe.

—1) Ten zuiden van baron Bonaerts hofstede lag er 'saeylandt' van de Gaters Jezuiten, die toentertijd een college hadden te Ieper, waar Syderoen de Hossche ('Sidronius Hosschius'), uit Merckorn, in de jaren 1610-15 gestudeerd had, vooreer hij op 20-jarige leeftijd binnentrad in de Sociëit van Jezus (1).

(1). De hofstede waarvan Syderoen afkomstig was, lag rondom omsloten door eigendommen van de Jezuiten. Sidronius zou zich in de loop der jaren 'ontpopen' tot een van de meest geliefde neo-latijnse dichters van zijn tijd. Hij behoorde tot de grootsten en werd, in brede kring, de grootmeester genoemd van de elegie (= klaagzang). Hij overleed in het klooster te Tongeren, op 4 september 1653.

- ^{3) S(Lau)r}
- 2) Engel Vereetke^{vooraanstaande}, een landbouwer die daar in de buurt een hoeve uitbaatte. Hij was in 1770 een van de wethouders ('schepenen') van de prochie ... van noort ende suytschoote.²⁾
 - 3) Heer Liebaert uit 'Loo'.
 - 4) Joncker Mery(h)elinck (uit Ieper).
 - 5) mynheer de Ghelcke
 - 6) mynheer poof(d)t. Op diens eigendom stond er een huis.
 - 7) Heur van Eecke uit 'Langemarq' (1).
 - 8) den heer dehon de Croever.
 - 9) pieter vierem, ook een Luidschootse landbouwer.
 - 10) hoirs (= erfgenamen) (van) mevrouwe debaene (op kaart staat in de Banck).
 - 11) naar de grens van Noordschote vinden wij nog een zeer belangrijke eigenaar, waarvan de hofstade op die kaart getekend is; we bedoelen: Heeren canonijngen van St. maertens, die uitgestrekte landerijen ('zowel 'gars' als 'saeylanden') bezaten aan weerszijden van de Weststraat).
Op deze belangrijke ^{hoeves} zullen wij verder in dit artikel nog terugkomen.
 - 12) Nrs. 40 en 42 grenzen aan 'zaeylant van mynheer Stappens, heere van hoflandet' ^(tot Brugge). Met die laatste woorden is zeer waarschijnlijk een van de 'mindere heerlykheden', ^{betreft} die in Reninghe gelegen was, 'Erenals' t'Vrygelaetschips in Reninghe', behoorde het 'Hofland tot De acht Kerpsels (= parochien) van Veurne Ambacht, die zelf een onderdeel vormden van de "Kasselrye van Veurne". Het oude "Cynsboek van Vlaandre, t'welk den negentienden van Wintervaand 1517. te Veurne opgesteld werd,

(4) De naam van deze eigenaar wordt tweemaal vermeld (bij de nrs. 1 en 8). Valende 'noort' aan de hoeve de Wilde en 'van westen' (aan) de weststrae te 'lag er een perceel, 'bekuyt gars', dat vermoedelijk doorliep tot het 'saeylant' van dezelfde Sieur van eecke'. Op dit laatste stond er, 'van oosten over den roetwegh leedende van suytschote naar noortschote' ook een woonst.

vermelt "de acht Kerspels" met hun andere "Stoaken, Takken en mindere Heerlykheden", als een aparte groep onder de 42 "Kerspels", die de "Kasselrye van Veurne" uitmaakten, waarvan Sanderus in zijn beroemd boek "Verheerlycht Vlaanderen" (deel III) zegt, dat het "de Bloem en Merg" van Vlaanderen is. Hij haalt Gramay aan en schrijft: "Deze landstreek ... is onder alle de Kasselryen van Vlaendre de voornaamste, zo wegens de uitgesprektheid, mits zy twee en veertig Rechts-gabieden begrypt, als wegens de Pracht en Ryddom haerer Ingezetenen."

"La Seigneurie de Hofland en Rensynghe, dependante de(s) huit Paroisses et Branches de Furneambacht", telde in 1697:

"33 familles, 31 hommes, 32 femmes, 8 grand garçons, 6 grande filles, 20 petits garçons, 24 petites filles, 21 valets, 14 servantes; total des familles: 156."

Het zal sommigen onder u wellicht interesseren hier de namen te vinden van de ¹²boerenfamilieën, die in 1697 op de heerlijkheid van Hofland woonden. De naam "Hoflandstraat" herinnert nu nog aan deze aloude "Seigneurie en Rensynghe".

Lichier die namen (in alfabetische volgorde):

- 1- Pierre Blome
- 2- Nicolas Boussemaere
- 3- Maryn Claeys
- 4- la viefve Pierre de Corte
- 5- Jaecque de Honck (of: de Houck)
- 6- Francois Donck
- 7- Nicolas Foret
- 8- Charle Schillewaert
- 9- George Snick
- 10- Jaecque Snick
- 11- Pierre Van Nieukercke; en
- 12- la viefve Jaecque Verblype.

De keertijheid van Hofland telde in die jaren ook nog: een
brouwer (Jean Bapt. van Peene), een greffier (Josse de Vos), een
herbergier (Adriaen Anneeze), een hoofmid (Paul. van den Berge),
een molenaar (George vanden Bussehe), een wagenmaker (Jacob
Vuyt), een schoenmaker (Jean Vaes), 4 schippersgezinnen (bat-
telier(s)-), plus nog enkele families van dagloners en armen.

2e "Laetschip van Reninghe, Branche des huit paroisses" was
iets kleiner met zijn " 23 maisons, 27 familles, 23 hommes, 23 fem-
mes, 7 grandes garçons, 6 grande filles, 30 petits garçons, 21 pe-
tites filles, 6 valets, 8 servantes, nombre general des familles: 124."

Ze leest juist: 124 inwoners voor slechts 27 families en 23 hui-
zen!

Er waren maar vijf boeren in het "Laetschip" gevestigd, nl.: 1) An-
thoine de Meilly - 2) Jean de Ruydt - 3) Joaque Maerten - 4) Adriaen
Vanneersch, en 5) Joaque Verplaten.

Als eerste op de tellinglijst staat "dameiselle Mechline Fran-
choise Campe, veuve (= weduwe) van St. Pierre Gynsam, defunct bailly."
Ze had nog 5 kinderen thuis!

De plaatselijke herbergier, Adriaen de Wulf had acht kinderen,
waarvan 6 zonen (5 onder de 14 jaar) en twee dochtertjes.

Er woonden daar verder nog een landmeter, twee ^{kleermaker,}
een timmerman (charpentier), een schoenmakers, twee ^{savetier's,}
een wagenmaker, een wever en zeren gezinnen van dagloners.

Maar nu nog een woordje over 2e Noordenda van Luid-
schote.

Eerst nog 'n paar eigenaars die we/niet vermeld hebben
en de nos. 13 en 14 meegeren

-13) "den dijk van noordschote

-14) "L'Bellegasthuys", dat een belangrijke grondbezitter was te
Luidschote, met zijn "Noordbellegoet" aan de "Middelstraat".

Over de familie Bella, zul Je nog meer vernemen, even verder.

6) Nog een toelichting in verband met de kaart van 1769.
Uit de kadastrale beschrijving, die bij die kaart hoort, blijkt

dat de 'saeylanden' niet van elkaar gescheiden zijn door hagen.

We kunnen slechts één uitzondering, nl. het nr. 11, dat 'van noordens' begrensd was door een 'Rijelshaghe' met vrydom'; doch daar ligt juist de scheiding, tussen Zuidschote en Noordschote.

Alle percelen zaailand zijn ofwel 'verwghemeens' of van elkaar gescheiden door een 'dyck'.

7) Toch nog een woordje over de straten en 'voetweghen', die op de kaart van 1769 getekend staan.

- 1) de 'Weststraete'
- 2) de 'Middelstraete'.

Dit zijn natuurlijk de hoofdwegen; doch er liep

3) ten 'zuyden' van de "partie saeylandt" nr. 7 een laantje, met een "dyck" er langs, dat toegang tot 't behuypt garb (van) mynheer poot' en de Kummelweiden. gaf

4) Evenwijdig met de Weststraat liep er, dwars door alle percelen, "enen voetwegh leedende van zuydschote naar noordschote" (= 'den ouden hooghwegh') (of 'Hoogen weg' - 1837).

5) "Van oosten" het perceel nr. 11, lager - komende uit Noordschote - ongeveer halverwege tussen West- en Middelstraat, "enen voetwegh, ghenaemt Rat Bollewagelhen".

De deze banen en 'wegelingen' staan klaar en duidelijk afgetynd op de oude kadasterkaart van Popp (1837), die in 1976 nagetekend werd door L. Verhaeghe. Ik zien we dat het 'Bollewagelhen' in de 'Roekke' draai van de 'Klytedreve' uitmondde en vervolgens zuidwaarts de 'Middelstraete' hervogde, en weinig noordwaarts van de dreef die leidde naar de 'Koppelhofstee'.

We kunnen letterlijk elk perceel van de kaart van 1769 terugvinden op de kadasterkaart van Popp.

Wie hierin belangstelt kan zich daarvan vergewissen 'ter Pastorie'.

Ik zal, bij gelegenheid, wel iets moeten schrijven over de kadasterkaart van Popp (1837), want zowat elke 'oude Zuidschotenaar' zal daar zijn 'heimat' wel op terugvinden.

Maar dat is voor later, in het 'zoveelste' deel van onze ZANTINGEN. 'Als 't god belieft!'

DE HOFSTEDÉ
'NOTABLE'
IN
1426-1439 & 1769

Na dit lang verhaal over de hofstede "SAMPERS", ^{willen} ^{nu} wij/enkele bladzijden besteden aan de hoeve, waar Jean-Pierre ^{on groot} / Notable - Geysens sinds enige tijd woont (Weststraat 1).

We hebben er voorheen Albert Vermeulen en godeliève Verkest (+ Z., 2-10-1979) weten wonen.

Rond de jaren 1900 was dit de hoeve van 'Placide Tanghe'

Het is de enige boerderij van Luidschote waarvan wij de geschiedenis, tot zeer ver in het verleden kunnen nagaan.

We hebben daarover - bij brokjes en beetjes al 't een en ander gepubliceerd in 't Garochieblad en er ook een artikel aan gewijd in BAENTEN DE WUPE, 22^e jaargang, juli-augustus 1980, pp. 103-109.

We plaatsten die bijdrage onder de titel: "Verwijkingen rond de verkoop van een hofstede te Luidschote in 1426".

We geven hiër de originele tekst weer van deze kleine studie. Geïnteresseerden kunnen er heel wat uit leren.

Een aantal verkonden uit het tweede kwart van de XVe eeuw (1426-1439) bieden ons vele wetenswaardigheden nopens deze hoeve.

1.
1426 A)

De eerste akte dateert van 27 juni (1° den XXVII. sten dagh in wendemaiend^o) 1426 en werd verleden (d.i.: in wettelijke vorm opgemaakt) door ^{was} schepenen van Merouwe de Abdij van Maseu, die toen dorpsvoorman ^{van} "Noordbeeten ende" van "Luutschoten".

Ziehier hun namen: "Pauwels de Kiebere, Teighere (= Zeger) van Noordoverie, Ruebin (= Ruben) Danciel, France (= Frans) Waels" en "Jan gheraerd".

Dit waren ongetwijfeld, "in dien tiden" vooraanstaande personen te Noordbeeten en te Luidschote.

In genoemd document laten de Schepenen weten dat "Kerstoffels (= Kristoffel) de Vulre", poorter van Ieper, een hofstede met ongeveer dertig gemeten "lands" (1), gekocht heeft van volgende personen, allen poorters "t'ypre":

(1). Dit is ongeveer 13 ha 27 a.

- 1- "Walraven Bellen" (=) en zijn echtgenote Jonkvrouw "Marian" (voor een vijfde deel);
- 2- Jonkvrouw "Marian van Lichtervelde", weduwe van de Heer "France" (= Frans) "van Dixmude" (voor twee vijfde delen);
- 3- "Gandarts" (= Alexander) "Zellan" en "Lodewyc Paelding", die optreden als voogden van "Kaerlekine" (= Karelke) "van Dixmude", weeskind van Heer "Denijs van Dixmude" (voor een vijfde deel). Dit gebeurde met de toelating van de Heer "Lioneel van Scoten", opperwoogd van de wegen van de stad Ieper; en ten slotte:
- 4- "Philips Blochele", die optrad in naam van "Jan uten Hove", poorter van Gent (ook voor een vijfde deel). Deze laatste had hem een schriftelijke volmacht verleend, verleend onder het zegel van de stad Gent.

Je leest het: het betreft hier zeer vooraanstaande personen, meestal van adellijke afkomst (of) behorende tot het stadspatriciaat van Ieper.

Alles wijst er op, dat het Iepers schependom in de 13^e eeuw een oligarchie was, d.w.z. dat het bestuur van de stad in handen was van enkele ^{zeer} vooraanstaande families (=) en dat zal nog lange tijd zo blijven.

— Tot die schepenfamilies, die in de loop van de 13^e eeuw de stad Ieper bestuurden, behoorden o.a. leden van de familie de Scoten

(1) Walraven (ook Walram) is een tweestammige gezamenlijke naam. Het eerste lid: wald (een van de meest frequente gezamenlijke naamselementen) betekent: "keersen, keenser". Het tweede lid = raaf. Men bedenke hierbij dat de raaf bij de Germanen een vereerde vogel was, die inzonderheid bij het slagveld hoorde. Vroeger kwam de naam vrij veel voor, vooral in adellijke geslachten, ook hier te lande.

(2) De stadsmaagistratuur te Ieper bestond tijdens deze periode uit 13 schepenen, evenveel raadsliden en een voogd. Deze laatste bekleedde de eerste rang. Het was steeds een van de optredende ^{of afgetreden} schepenen en hij werd waarschijnlijk door de schepenen zelf verkozen. Hij bleef slechts een jaar in functie, de schepenen in de meeste gevallen niet meer dan twee opeenvolgende jaren. Veelal werd het schepenambt, zij het dan ook met regelmatige onderbrekingen (d.w.z. na elke diensttermijn van 2 jaar), levenslang door eenzelfde persoon uitgeoefend. De functie ging zeer dikwijls van vader op zoon over. Zo kan men in eenzelfde familie verscheidene schepenen aantreffen, die elkander regelmatig als schepen (en voogd!) aflossen.

(= van Schoten).

Waar die naam vandaan komt kan iedereen raden. De villa de Scotis was in zeer verre tijden een grafelijk domein en het is zeer aannemelijk, dat een of ander vooraanstaand personage (uit de streek?) er zijn naam aan ontleend heeft of deze (met grafelijke toestemming) mocht voeren toen hij tot de adelstand verheven werd. Dat er te 'Schoten', in de (vroeg-) Middeleeuwen een 'kasteelheer' gewoond heeft, is volstrekt niet onwaarschijnlijk.

Dat zal wel voor 1080 geweest zijn, want toen schonk Robrecht de Fries - zoals je zekerlijk weet - dit domein aan de Abdij van Mesen. Misschien was de Heer van Schoten rond die tijd niet erg meer in de gunst van de graaf en vond deze laatste het een praktische oplossing om zijn leenman te kunnen ontbreven. Een pure gissing natuurlijk.

Het kan zijn dat de familie "de Scotas" naar Ieper verhuisd is, toen de Abdij van Mesen de heerlijkheid in bezit kreeg en 'dorps-vrouw' werd.

In elk geval komen leden van de familie "de Scotas" (zeggen we maar in 't Vlaams: 'van Schoten') reeds als schepers voor te Ieper in 1196! Tussen 1206 en 1291 treffen wij Walterus, Jehan, Lambert, 'Aleaumes' (?) en Jakemes (= Jacques) de Scotas in die functie aan. Onze Lioneel van Scotas, uit de akte van 1426, was dus 'van

roge komaf' en het is niet verwonderlijk dat hij oppervoogd was van de wezen van de stad Ieper.

Ook de familie Belle was een vooraanstaand Iepers patriciërsge-slacht, dat veel landeigendom bezat in onze streek in een deel van zijn fortuin besteed heeft aan armen- en ziekenzorg. Denk aan het 'Bellegasthuys' 'Ypre', met zijn vele bezittingen (ook te Zuidschote), aan de grote 'Belle - Hofsteden', enz.

Verscheidene leden van de familie Belle maakten regelmatig deel uit van het stadsmagistraat, reeds in de 13^e eeuw. Salomon Belle was schepen in de jaren 1250 - 1267, Francois van 1278 tot 1291, Jakemes tot 1299.

De familie Belle heeft blijkbaar in elke generatie een vertegenwoordiger in de stadsmagistratuur gehad.

Walraven en Alexander Belle, vernoemd in het document van 1426, waren dus personen van aanzien, die uit een zeer voornaam geslacht stamden.

— We kunnen gerust hetzelfde zeggen van "Lodewijk Paelding", die in dezelfde oorkonde vermeld wordt, want ook de familie Paldine (in het Frans heette ze: Anguille!) was een van de ongeveer dertig families, die in de periode ca. 1250 tot ca. 1280, regelmatig vertegenwoordigd waren in het Iperse stadsbestuur.

Na het beruchte oproer van 1280 (de zgn. "Cokerulla"), zal de heerschappij van het "patriciaat der 30 families" wel een einde nemen, maar vele leden ervan zullen als rijke grondbezitters en (of) groothandelaars (die druk handel drijven met Engeland, Schotland, het Rijnland, Noord-Duitsland en Frankrijk) een zeer invloedrijke positie blijven behouden en o.m. een leidende rol blijven spelen in het economisch van "de Lakenstad" (1).

— Nog een woordje over het geslacht "van Dixmude", dat eveneens in de oorkonde van 1426 vermeld wordt.

Het Oude Pachtboek van Luidschote vermeldt die familie in 1688. Toen had ze nog grond liggen in Luidschote en wel in de buurt van de hofstede "Notable"! en deze van "belle-gasthuys van ¹² p. 12", onder nr. 21 lezen we namelijk:

"p[re]ste[r] van rentenghem heeft ghehuert en ghemet saylant, liggende suyt van tgoet van St. Maertens, streckende vande westtracete westewaert tot den lantdijf, suyden blant van die van St. Maertens voorn(omt) int selve stiek, van worden blant van wylent Jo[n]cke[r] gisclair van dixmuyden?"

(1)

Het aantal inwoners van de stad Ieper lag in de 14^e eeuw veel hoger dan nu. Een bulle van Paus Alexander IV, gedateerd van 5 januari 1258 gewaagt van 40.000 en meer ("quadraginta milia... et plures"). Een perkamentrol waarop de betalingen genoteerd staan, welke verricht, aan de grafdelvers, die de slachtoffers van de pestepidemie van het jaar 1346, bagroeven, leert ons verbijsterende dingen. Van 25 april tot 9 oktober, dus in 24 weken, stierven er 2.573 mensen aan de besmettelijke ziekte. Dit geeft een gemiddelde van 108 storfgevallen per week! Zulk een sterftecijfer - wat ook de hygiënische toestanden in dien tijd mogen geweest zijn en de heftigheid van de epidemie - wijst toch wel op een vrij aanzienlijke bevolking.

Ook in latere tijden werd Europa herhaaldelijk het slachtoffer van metelijke pestepidemiën. De hevigste pestziekte wasde voornamelijk in de XIVe eeuw en kreeg de naam mee van "de zwarte dood". Ieper werd er zo door geteisterd, dat er een uitdrukking ontstond: "er uitzien als 'de dood van Ieperen", in de betekenis van: "er buitengewoon bleek en mager uitzien."

ook onder nr. 23 (p. 13) komt diezelfde naam voor. Wij citeren woordelijk:

"Adriaen Liéven heeft gheheurt sesentsestich roeden en half lants, surjt vande hofstede toebehoorende t'bellegasthuys van Ipre (1), streckende met den westeinde op de middelstraete, ghemeene met den disch alhier, d'ieder ghelycke) groote in heeft, in een stich saylant van seven lynen.

"ofte daerontrent" (men herinnert het zich waarschijnlijk; er gaan 3 "lynen" in een gemet), "competerende tsurplus de Aynderen (van) d'heer ende meestejre Jan de Moriamerz, van noorden plant van wylent Jo(niche)r quislain van dixmude".

Daarmede weet je wat méer over de eigenaars, die in 1426 de hofstede "Notable" verkochten aan "Kerstoffels de Kulre", poorter van Ieper. Was het om uit onverdeeldheid te treden en het vijfde part te kunnen ^{geven} aan "Haerlakine van Dixmude", wiens vader "Denijs" misschien nog niet lang ^{geleden} overleden was? Wie kan het zeggen? De schepenaakte vermeldt geen enkele reden.

De verkoop betrof "ene hofstede met dertich ymeite (= gemeten) lands, lital min of meer, met allen den cathoilen (= goederen) diere upstaen, den voorsiden vercopers toebehoorende, huser, seueren, stallen ende bomien - draghende ende niet draghende - , erdvast, wertelvast ende naghelvast" (= wat een mooie uitdrukkingen! -); staende ende ligghende in de prochiën van Zuitscoten ende van Noordbeoten, nannelike bin der vierscare" (2) van mire vrouwe der abbedesse van Meersena" aldaar.

De koopakte geeft vervolgens een gedetailleerde opsomming van de 13 parcellen land, waaruit de hoeve bestaat.

Deze kadastrale beschrijving bevat zoveel bijzonderheden, dat ze ons - na enig spuurwerk - toelieten deze hofstede te localiseren. Oordeel zelf!

(1) = 't Noordbellegoed van José en Lena Kramme - Peccu.

(2) Een 'schaar' betekent: schrank. Een vierschaar is eigenlijk een door vier banken ingesloten ruimte waarbinnen de rechten plaatsnamen. Men omgaf de banken dikwijls met een touw. Overdrachtelijk betekent het woord dus: rechtbank.

- 1) " drie ymeite ende viere ende achtentich roeden lands,
 ligghende ter hofsteide metten beilke (be)oosten ende be-
noorden (van der) hove, tusschen der kerke van Leudscoten
 land an de zuidzide, ende Jan Dalseats land an de
noordzide; = 3 - 0 - 85
- 2) item twee linen, vier roeden ende ene halve roede, lig-
 ghende bewesten an de hofsteide, bezuden an Clays Eve-
 raerds land; = 0 - 2 - 4,5
- 3) item bet zuid der an zesse ymeiten, ene line ende xv.
roeden, met half der delf, ligghende bezuden an der Belle
 weede van Ypre, streckende van der landdelf toter Kem-
 mele; = 6 - 1 - 15
- 4) item zesse ymeiten, ene line ende twee ende sestich roeden,
 ligghende bet zuid der an, streckende van der vorseider
 landdelf westwaert toter Kemmela; = 6 - 1 - 62
- 5) item bet oost de dierre richtich roeden, streckende oost
 tote der Weststrate, tusschen Clays Masins lande an de
zuidzide, ende Pieters van der Walle land an de noordzide;
= 0 - 0 - 50
- 6) item viere ymeiten, twee linen ende twee ende twintich
roeden lands, ligghende bezuden an de vorseide weede
 ende bewesten, tusschen Clays Masins lande an de zuid-
zide, ende sinte Kathelinen gasthuus van Ypre lande
 an de noordzide, streckende van vorseids Clays lande
 westwaert toter Kemmela; = 4 - 2 - 22
- 7) item ene line ende viere ende twintich roeden lands,
 ligghende (be)oosten Ruebin Masins wedewe, tusschen
 vorseids Clays lande an de zuidzide, ende der Belle van
 Ypre lande an de noordzide; = 0 - 1 - 15
- 8) item een half ymet ende dertiene roeden, ligghende bet
oost der tenden, tusschen Clays Hoghen lande an de
zuidzide, ende Franchays van der Strate land an de
noordzide = 0 - 1,5 - 13

- 9) item drie vierendeel lands, liggende tusschen solischs van Noordseoten lands, daer Maercx Rikewaerd up wonende es an de zuudzide, ende Loy Braerns lands an de noordzide, streckende van der Weststrate tote Ruben Masins wedewe lands; 3/4 — 0 — 0
- 10) item een ymet vij. roeden ende ene halve roede lands, liggende of bet noord ten Steenwoords pitte, tusschen der canoneken van Maessines lands an de zuudzide ende Wilneers Omaers ridders lands an de noordzide, streckende oost ende west; 1 — 0 — 7,5
- 11) item viere liness ende tien roeden, liggende benoorden Nannekin Snoux, tussen der waterganghe an de zuudzide, ende Vincents Croocs lands an de noordzide, streckende van der strate oostwaert tote Vincents Boeyen lands; 1 — 1 — 10
- 12) item een ymet ende dertich roeden, liggende tusschen Vincents Boeyen lands an de zuudzide, ende Willem gheraerds kinder lands an de noordzide, streckende van Vincents Croocs lands oostwaert tote Victoor Braerns lands; 1 — 0 — 30
- 13) item drie ymeiten lands, liggende in den Noxbrouc, tusschen Mathys Wankers lands an de zuudzide, ende Jaedr Colimbuedins lands an de noordzide, streckende van der landdijf totar Hemmela. 3 — 0 — 0

vermeld Als we alle getallen optellen bekomen wij, op 66 roeden na, een totale oppervlakte van 30 gemeten, wat dus helemaal strookt met deze welke wordt in de oorkonde van 1426: "dertich ymeite lands, litel (= luttel) onir of meer" (de juiste getallen zijn 29 g - 2 l - 54 r = 13 ha 20 a 27 ca).

Wie het geduld heeft kunnen opbrengen om deze oude tekst aandachtig te lezen, vindt er tal van aanwijzingen in, welke de localisatie van de hier besproken hoeve onbetwistbaar. Het is de hoeve "Notable".

Ook het Oude Pachtboek van Zuidschote, de kaart van 1769 en de kadasterkaart van Topp, uit 1837, laten hiernopans niet de minste twijfel bestaan.

We hebben dit overvloedig bewijsmateriaal hier dus niet uiteen te zetten. Ons verhaal zou al te langdradig worden.

Toch willen wij enkele wetenswaardigheden uit de tekst lichten, die een een echte Zuidschotenaar kunnen interesseren.

— De hoevegebouwen bestonden uit "kussen, scueren" en "stallen", er waren fruit- en andere bomen. De landerijen waren voor het overgrote gedeelte in Zuidschote gelegen; een klein gedeelte sloechts in Noordschote. Hofstede en landouwen vielen binnen de "vierseare" van de Abdij van Maben.

De eigenlijke hofplaats, met inbegrip van de 'bilk' (ten oosten en ten noorden van het erf), besloeg — omgezet in hedendaagse ^{slakte} maat — ca. 1 ha 43 a 13 ca. (nr. 1).

Er waren nog drie andere grote percelen, nl.:

nr. 3) : 6 g. - 1 l. - 15 r. = haast 2 ha 82 a.

nr. 4) : 6 g. - 1 l. - 62 r. = ongeveer 2 ha 87 a 40 ca.

en nr. 6) : 4 g. - 2 l. - 22 r. = haast 2 ha 91 a 10 ca.

Een belangrijk deel van het land lag aan de zuidoostzijde van de hofstede en bestond ongetwijfeld uit meerschak en weiland, vermits het 'strecte' van der landdijlf (= 'landdijlf') totter Kemmele. Het noordelijkste deel poalde trouwens "an der Belle weede van Ypre" (elders is er sprake van het "sinte Kathelinen gasthuus van Ypre").

Het 'saeylandt' lag aan weerszijden van de "Weststrate".

In latere tijd moet er land bijgekocht zijn geweest of op een andere manier verworven.

—

Gaan we nu verder met de oorkonde van 1426.

We weten wel wie de verkopers van de hofstede waren, maar niet waarom ze tot de verkoop besloten.

De koopakte zegt dat de verkopers zich "wel vernougt en vulgelden" (= volledig betaald) rehtten, maar een prijs wordt niet genoemd.

Vervolgens dragen zij het verkochte goed "naer (de) costumen ende u-
saigen" (= de gewoonten en gebruiken) "van der vorseider vierseare" wette-
lijk over aan de koper.

Zij verklaren de verkochte eigendom vrij van alle lasten, maar maken
een uitzondering voor de heerlijke rechten, die Mevrouw de Abdis van Mesen
heeft als 'landscoud' (= landschout; hier: dorpsvrouw).

Ze maken ook een uitzondering voor de erfelijke renten, jaarlijks verschul-
digd aan volgende partijen: 1) de Kerk van Luidschote; 2) de Kanunniken
van Mesen (1), die land bezaten in de buurt; 3) de Pastoor van Noord-
schote; 4) de Koster aldaar; en 5) het "Sintes Kathelinen" Gasthuis te Ieper
(= "Bellegasthuis t' Ypre").

Op verzoek van koper en verkopers hebben de reeds genoemde schepenen
de "chartere" (= oorkonde) dan "bezeighelt elc met ziner propres (= ei-
gen) zeighele uithanghende."

2.

1426 b)

Wat is er nadien gebeurd?

"Den dertiensten in hoymaend" (d. i. op 13 juli) 1426, dus weinig
meer dan twee weken later, verlijden de Schepenen "mire vrouwen der ab-
bedesse van Messine, in Noordschoten ende in Luidschoten", een tweede
document. Onder de schepenen komt Frans Waels ditmaal niet voor,
wel en zekere "Jhan de Boeye".

Zij laten ons het volgende weten:

"Victoor van der Lickela", die optreedt als "voorsceiper van ghedaele
van der steide van yhend" en als "oppervooghd" van de "weesen" van Gent,
heeft - ten behoere en in naam van "Philips van der Lype" - weeskind
van "gheraerde van der Lype", de hofstede met al het medegaande land-
waarvan in de eerste koopakte sprake is - afgekocht van de eerste koper:
"Herstoffals den Kibre, poorter t' Ypre".

(1) De stichtingsakte van de Abdij van Mesen spreekt van een klooster van 30
monialen (Benedictinessen) en 12 kanunniken.

Volgt dan opnieuw de nauwkeurige beschrijving van alle percelen en van de voorbehouden rechten en renten.

3.

1427 a)

Er bestaat nog een derde koopakte van ongeveer gelijke inhoud, die gedateerd is van "den vichtiensten in kopmaand" (= 15 juli) 1427, dus een jaar jonger dan de voorgaande.

Het begin van deze koopakte is mij niet bekend. Ik ken dus de namen niet van de in het document vercoemde "vercopere" en "copere".

Ik vermoed nochtans dat ^{het} de eerste koper, "Herstoffels den Kibre", is, "poortre t'Ypre", die deze hofstede terugkoopt van de vorige eigenaar, "Philips van der Lijpe".

Waarom hij in "gewiltig" een jaar tijds, hetzelfde goed koopt, verkoopt en dan weer terugkoopt valt haast niet te begrijpen, ten ware dat hij een "stroman" is en andermands belangen vertegenwoordigt.

4

1427 b)

In ieder geval was hij "officieel" de nieuwe eigenaar. We hebben immers een kwijtschrift van "den XXIV. sten dagh van oust" 1427, waarin wij het volgende lezen:

"Wij Jacob Stabij, bailliu mires vrouwen van Meessine, van haere oïenseare in Noordscoten ende in Luutscoten, Mathij de Wankere, yssuwer van der rolle van Luutscoten "(1)" ende Clays Daneel, yssuwer van der rolle van Nordscoten", deen te weten, "dat wij houden ons te vullen betaelt van Herstoffels den Kibre, poortre t'Ypre, van allen den rechten van yssuwen, die wij moghen heessen (= eisen) van eenre hofsteide met dertich ymeiten lands, liggende in de prochien van Luutscoten ende van Noordscoten, welke de vorseide Herstoffels onlanex ghekocht heeft yeghen" (volgen dan de namen van de eerste verkopers uit de akte van 27 juni 1426).

De baljuw en de "yssuwers" ^{de} keelden "van de rechten van yssuwen quite, ten eweliken daghen, Kerstoffels ende allen anderen wienre ^{de} (= aamwie de kwitantie toebehoren mag, wat ook de manier moge zijn waar op "de vorseide erre ende cathailen" in de toekomst van eigenaar onoge

veranderen, het zij bi vercoopen van den vorseiden Kerstoffels of van enighen anderen of bi opdraghene (aan) enigher kerke, cloostre of enighen anderen persoon of personen, gheestelije of werlyc, of andersins?.

Ik vind de bewoordingen, die in dit kwijtschrift gebruikt worden, hoogst merkwaardig. Ik kan moeilijk geloven dat het hier om "geijhte" uitdrukkingen gaat, die in elke kwitantie - afgeleverd door de "yssuwers van der rolle" - voorkwamen, dus om een soort "cliché".

Dat kan er bij mij moeilijk in!

Ik vermoed dat er daár wat achter steekt en dat iemand de tekst als het ware heeft "voorgescreven". De gebruikte termen zijn dermate "gewikt en gewogen", dat ze best een opzet kunnen "verdooelen", dat zeer waarschijnlijk toen al bestond en waarvan je verder meer zult horen.

Wat die "rechten van yssuwers" en de personen, die deze moesten innemen, de "yssuwers" zelf, wel mogen zijn, weet ik niet met zekerheid. Ik heb geen Middelnederlands Woordenboek bij de hand, en de historicus, die het cartularium - waaruit we deze akten halen - destijds uitgaf en bovendien elke oorkonde telkens een korte samenvatting van de inhoud in het latijn neerschreef, wist het blijkbaar evenmin, want hij schrijft "yssuwers" in zijn latijnse tekst.

De "rolle" waarvan hier sprake is, moet in elk geval een of andere lijst of register zijn, die zowel te Noordschote als te Zuidschote bijgehouden werd (1).

En wat de "yssuwers" betreft. Mag ik even een gissing maken? Er bestaan o.m. in 't Engels en 't Frans woorden die eraan verwant zijn, b.v. de werkwoorden (to) issue (= uitgeven, publiceren, algemeen bekend maken) en het Oudfrans issir (= sortir; het bijvoeglijk naamwoord: issu = geboren uit, afstammeling van, is daarvan afgeleid; het zelfstandig naamwoord: issue is op zijn beurt afgeleid van issu en betekent o.a.: 'sortie' = uitgang, uitkomst).

Zouden de "rechten van yssuwers" geen soort registratierecht kunnen zijn, ofwel in verband staan met het vastleggen van een verkoop in een of andere "rolle", of nog iets ^{zinn} dat betrekking heeft op de ligger van het ledaster (dus een bedrag verschuldigd bij de

(1) Het woord "rolle" is oorspronkelijk afgeleid ^{van} het Latijn: rotulus (ro-ta = rad; iets wat draait). Lange, smalle stroken perkament waarop men lysen, enz., aanlegde, werden eertijds gewoon opgerold en ontrolld. Wat bijzonder praktisch was!

inschrijving in de 'prochietevrier'? misschien wel!

5.

1439

Keren we nu even terug naar onze Kristoffel de Volder. Diende hij werkelijk voor "stroman"?

Een vijfde document, daterend van 12 juli 1439 geeft ons - naar me dunkt - de sleutel van het mysterie.

Het betreft een akte van "Isabael", bi der godliker ghenaden abdesse van Maessene.

't Gaat hier om Abdis Isabelle van Steelant, een dochter van de groot - Baljuw van het Land van Waas. Deze werd op 8 september 1417 als abdis geïnstalleerd.

De oorkonde werd opgesteld in paar maanden voor ze haar functie ^{van Hogerhand} moest neerleggen (voor 28 september 1439).

Bedoelde akte zegt het volgende:

Er is onlangs "tonser kennesse" gekomen, dat de Proost en het Convent van "sinte Martins t'Ypre" (1) "bertich ghemeten lands of daer omtrent, liggende binnens onsen heerlicheide ende jurif(s)-dictie van Scooten", gekocht hebben van Heer "Walraron Bellan", enz. (volgen de namen van de verkopers uit de koopakte van 27 juni 1426). Dit zijn dus wel de echte verkopers.

Maar nu komt de kat op de hoord of - als je dat liever hoort - de aap uit de mouw!

Mevrouw de Abdis had namelijk ook vernomen dat "de zelve van sinte Maertins" in het gekochte land hadden doen "erven Kristoffels de Vulbre". Deze Kristoffel was maar een "stroman", want - zo vervolgt de abdis - "onder t'dexela (= 't dekfel) van dezen 'coop' hebben 'de vorseide van sinte Martins' getraecht 'te gheraken te possessie ende prescripsie van tijden (= verjaring van een recht)... 'zonder daerof' (= daarvoor) jeghen ons ghenough ghedaen thabbene van zulken rechte, als ons toebehoort." Wat nu en later "grotelyc in vermindertkeiden" zou kunnen zijn "van ons ende der heerlicheide

(1) Hiermede is de Proostij ^{bedoeld} van Sint - Maarten te Ieper, die behoorde tot de orde van de Reguliere Kanunniken van Sint - Augustinus en al eeuwen in die stad gevestigd was.

van onser kerke" (1).

Om het "goede recht" van de Abdij te vrijwaren - zo zegt de Abdij verder - heeft Mathijs de Wankere, nu ter tijde bailliu van onser heerlijkheide van Noort-ende Zuidsesten, onlanx, ter kennesse van schepenen, "Margelin van den Houte", die zich - ten opzichte van de Proosdij van Sint-Maarten - gedraagt als pachter "van den vorseiden goede", verboden - op straffe van de daarop staande boete - nog pacht te betalen aan de Proosdij, zolang deze geen gensegdoering had gedaan aan de Abdij van Meseu.

Gezien dit verbod hebben de Kanunniken van Sint-Maarten dan onige van hun "religieusen ende andre van hueren lieden" naar Meseu gestuurd, die te kennen gaven dat zij, op geen onbele manier de rechten van de Abdij wilden noch willen betwisten, maar die liever zouden "vermeersen" (= vermeerderen) "dan verminderen".

Zij verklaarden zich bereid aan de Abdij "zule rechte van renten ende andersins, nu ende teulickom" (= ten eeuwigers) "daghen" te betalen "als betaelt gheweist heeft" (= geweest is) "tot den daghe dat zij trouweide land cochten".

Wat mair is: de Proosdij van Ieper deed het voorstel "in meerder bewaernesse van der heerlijkheide van ons ende onser kerke, eene sterveliken laet" (= een persoon by wiens afsterven een bepaalde som te betalen was) "te doen stelne", nu en ten eeuwigen dage, "ten erveliken ontfaricboucke van Scooten", op straffe van de vorseide boete als dit niet gebeuren zou.

(2)

De ijver welke Abdij Ysabele³, zo 'op een late' aan de dag lagde voor het vrijwaren van de rechten en belangen van haar klooster (na jarenlange verwaarloozing? - we zijn in de eerste helft van de XVe eeuw; een periode van decadentie! -), zal wel iets te maken hebben met de klachten, die tegen haar door leden van haar eigen communiteit waren ingediend geworden en waarvoor ze zich op 13 mei 1439 moest gaan verantwoorden bij de officiaals van het Bisdoms Terwanen, waartoe onze streek toen nog behoorde. Men weet waarschijnlijk dat het Bisdoms Ieper pas in 1559 werd opgericht en tot in 1802 zal blijven bestaan. Het omvatte een deel van Frans-Vlaanderen. De officiaal is een priester; die de bisschop als eerste rechter bijstaat en ook vervangt.

We maken hier kennis met één van de vele rechten, welke de bezitter van een heerlijkheid, ten aanzien, tot aan de Franse Revolutie toekwamen, namelijk het recht van „dootcoop”, een soort successerecht, dat verschuldigd was bij de dood van de persoon, die als „stuvveliken laet” te boek stond.

Er bestond verder ook een recht van „wandelcoop”, dit is: een speciale taxo, die te betalen was telkens een eigendom van bezitter veruisselde.

Men had verder ook het recht op „bastaertgoed”, dit is: op nagelaten goederen van onwettige kinderen; het recht op „vont”, dit is: op de binnen het grondgebied van de heerlijkheid gevonden voorwerpen, waarvan men de eigenaar niet kon achterhalen.

Vermelden we nog het recht van „tol” op bepaalde waren (zoals b.v. aan de brug van Steenstrate).

Maar laat ons, na deze nieuwe uitweiding, verder lezen in de oorkonde van 1439.

De Kanunniken van Sint - Maarten zĳch eveneens bereid de ontranger, „dĳt nu es of naermaels wezen zal” ... „bij elke veranderinghe van den stuvveliken laet, sulken loon” te betalen als andere latē in dergelyke gevallen betalen.

Een klooster kan, als instelling en gemeenschap, lange eeuwen, onder elkaar opvolgende oversten, blijven bestaan. Het heeft dus een soort „perenniteit” (of ononderbroken voortbestaan) en een zekere „anonimiteit” (of naamloosheid). Om die reden hebben vele abdĳen lange tĳd weten te ontsnappen aan leeuwerige verplichtingen (als b.v. „dootcoop” en „wandelcoop”); dit in tegenstelling met de private eigenaars, die deze lasten veel moeilĳker konden ontduiken. Ten slotte werden ook de kloosters van overheidswege verplicht een „stuvveliken laet” aan te stellen. Je ziet het: belastingontduiking is van alle tĳden!

La begriipt men waarom de Proosdij van Sint - Maarten, in de akte van 12 juli 1439, uitdrukkelĳk belooft — „telker doot ... van den ghonnen, die ghestaen hadde te boucke” — een bedrag van

dertig schillingen parisis "vlaemscher" als "dootcoop" te betalen aan de Abdij van Meven, in wier heerlijkheid de onlangs gekochte hofstede lag.

Na deze voorstellen te hebben gedaan, verzochten de Proost en het Convent van Ieper de Abdis, dat zij de hand zou doen lichten van hun goed en het verbod tot het betalen van de pacht zou doen intrekken, zoodat ze datze eigendom in peis en vrede zouden kunnen gebruiken, zo nochtans dat de Abdissen van Meven steeds mogen behouden "op trouweide land ... de heerlicheide, justicie ende vrijheden van alle zaken", gelijk ze die "tot de dag van heden, hebben gehad en nog hebben" al de heerlicheide van Scooten deere.

Na al deze voorstellen aanhoord te hebben, beslist de Abdis — na deliberatie van haar raad en haar "dienaars ende officiaers" — de toelating te verlenen aan de Proost en het Convent van Ieper om het door hen aangekochte goed "ten allen tijden" te mogen gebruiken, op de door hen voorgestelde condities, mits behoud "in allen zaken" van de "heerlicheide ende vrijhede" van haar abdij.

Daarmede waren eindelijk alle strubbelingen voorbij.

De Proostij van Ieper had waarschijnlijk gepoogd de "wandel-coop" en de successierechten te ontduiken; hierbij vermoedelijk profiterend van het niet zo voorbeeldig, beheer van Abdis Isabelle van Strelant, die herhaaldelijk haar abdij verlaten had, om — met een talrijg gevolg — b.v. naar Sint-Omaars, Aalst of O.-L.-Vrouw van Halle (1431) — te reizen. Die vele afwezigheden waren niet bevorderlijk voor een goede kloostergeest en voor een voorbeeldig beheer van de bezittingen van haar abdij. Het verzet tegen haar levenswijze brak ook in haar eigen los. Op 28/9/1439 — we zeiden het al — moest ze haar ambt neerleggen. Toen zij haar rekeningen moest neerleggen, rezen er heel wat betwistingen, die ten slotte beslecht werden door een rechtvaardige uitspraak van 10 september 1440. Bij deze 'sententie' kreeg de gewezen abdis toch een lijfrente toegezegd van 400 ponden parisis. Lang zou zij er echter niet van genieten, want ze overleed kort daarna (waarschijnlijk vóór 16 april 1441).

Haar opvolgster — benoemd 28/9/1439 en geïnstalleerd 12/6/1440, heette Agnes de Craon. Deze was, ten tijde van haar verkiezing reeds abdis, nl.: te Origny - Sainte - Benoite, in het diocees Laon.

Mesen is altijd eerder een 'aristocratische' abdij geweest. De koorzusters (of 'monialen') waren veelal leden van de 'hoge burgerij' of zelfs van de adel. Ook de nieuwe abdis, Agnès de Craon, was van 'hogen bloede' (1).

De teksten uit die tijd loven haar vrijgevigheid. Ze deed zeer veel voor het kerststal en de versiering van de abdijkerk.

In zake het beheer van de bezittingen van haar klooster kon ze ook 'haar man staan'!

Op 15 april 1445 sloot zij een akkoord met de schepenen van Mesen, voor de oprichting van een 'halle' op de markt van Mesen, op de plaats waar het slachthuis vroeger stond.

Als we haar hier speciaal vernoemen, dan is het omdat zij een proces inspande tegen de stad Ieper in verband met het aloude tolrecht, dat de Abdij van Mesen aan 'Steenstracte'-burg bezat. De zaak kwam zelfs voor het parlement van Parijs, dat vonnis velde op 5 augustus 1447. De betwisting eindigde ten slotte met een akkoord, dat op 16 december 1455 getroffen werd.

Maar daarover wellicht méér in een andere aflevering van onze ZANTINGEN.

Noeg iets over abdis Agnès de Craon, dat misschien het vermelden waard is. Op 1 april 1464 liet zij de 'afbeelding van O.-L.-Vrouw van Mesen' plechtig overbrengen naar een nieuwe kapel.

Deze gebeurtenis schijnt een nieuwe 'vlucht' gegeven te hebben aan deze devotie, waarvan de oorsprong en de eerste manifestaties ons ontropen.

Misschien heeft het aloude kapelletje van O.-L.-Vrouw op Luzerne iets met deze verering te maken. Ik kan het echter niet bewijzen.

Abdis de Craon stierf 'schielikh' de 7de januari 1466.

(1) Dat de abdis van Mesen (bijna) allemaal van adellijke afkomst waren, blijkt overduidelijk uit hun familienamen. Ik noem er enkele: Agnès de Saint-Omer (een dochter van de slotvoogd aldaar), Marguerite en Jeanne de Créquy, Guillemine de Lowigny, Agnès d'Averoult d'Halfaut, Jeanne de Baillencourt, Isabelle du Chastal de la Howardrie, Charlotte-Petronille de la Tour de Saint-Quentin(!), enz.

Je merkt het: het merendeel van de abdisen stamt uit de Franse adel!

Doch bereen we nog - heel even - terug naar haar voorgangster: Isabella van (de!) Strelant.

Ze had de administratie van haar abdij, (wellicht) vele jaren verwaarloosd en sommige zaken laten 'verbluizen', doch in 't laatste jaar van haar bewind heeft ze nog een en ander trachten recht te zetten. Ze was op haar vingert 'gebikt' door het Bisdum ... en ze is 'uit haar krammen geschoten'.

De kanunniken van St.-Maarten hebben het ondervonden. Ze hadden de Abdij van Maren in haar rechten te kort gedaan, maar de abdi's stak er een voetje voor en verdedigde met succes het dominium van haar blooster.

Fribulaties en We zouden zeggen: "en maar best ook!", want door al die 'processerij' swamen we heel wat te weten over 'een van onze oude hofsteden in 't Noordende'!

seren nog een en ander. Waan deze lag, hebben we hoger al uiteengezet. We preciezen nog een en ander: 'een van de grootste percelen, het nr. 3' (met een oppervlakte van 6 gemeten, 1 lijn en 15 roeden) ligt - volgens de tekst - ten westen van de hofstede en paalt "bezuden an der Balle weede van Jpre. Deze partij ('gars') strekt zich uit van de 'landdijf' (= de landdijf) tot aan de Kiemmel. Het moet dus wel de weide, die Michel Veryser nu gebruikt.

- Het grootste perceel van allemaal, het nr. 4 (= 6 gemeten, 1 lijn en 62 roeden groot - de helft van de landdijf medegemeten -) paalt "zuud" aan de voorgaande partij en strekt "van der vorseide landdijf westwaert toter Kiemmele". Deze beschrijving beantwoordt volledig aan de weide, die nu gebruikt wordt door Maurice Kieren.

- Twee percelen palen aan de Weststraat, 'een zelfs aan de Middalstraat.

- Een belangrijke perceel van 4 gemeten, 2 lijnen en 22 roeden, het nr. 6, grenst "bezuden" aan de "Balle weede" en ligt dus over de gemeentegrens, in Noordschote. Deze partij loopt ook "westwaert tote der Kiemmele".

- Een andere partij van $\frac{3}{4}$ gemet (= 'drie vierendeel lands'), het nr. 9) paalt aan "idische van Noordscoten lande" en tevens aan de Weststraat. Dat 'dischland' bestaat nog altijd en vormt

met zijn zuiderkant nog altijd de grens tusschen Zuidschote en Noordschote.

— Ein perceel van 1 gemet en $7\frac{1}{2}$ roeden, het nr. 10, ligt vlak "noort ten Steenwoords pitte"

— Het laatste perceel, 3 gemeten groot, het nr. 13) ligt "in den Noxbrouc" en strekt van der landdijf totar Kemmela?.

Mag ik besluiten?

Als ik alle bruikbare gegevens vergelijk met de kaart van 1769 en de oude kadaster-kaart van 1837, dan is er geen de minste twijfel mogelijk.

De hoeve, die in 1426 verkocht werd, moet in dien tijd daar ongeveer gestaan hebben, waar zich nu nog enkele oude fundamenteu bewinden van een hofstede, die vroeger méér innewaarts stond, dan het hof van Albert Vermeulen — nu Jean-Pierre Notable —, dat na de Eerste Wereldoorlog langs de Weststraat gebouwd werd.

Ten slotte nog dit: de koopakten, waarover we spraken, zijn ook in die zin interessant, dat zij ons de namen doen kennen van vele aansluitende pachters en (of) eigenaars.

Er zijn daar ongetwijfeld 'oude' Zuidschotenaars bij, zoals b.v. de al eerder oormelde "Mathijs Wambere" (of "de Wambere"), die in 1439 belynd was van de heerlijkheid van "Noort-ende Zuidscoten" en ook land liggen had aan of in de "Noxbrouc".

In de noord-westhoek van Zuidschote en over de grens met Noordschote bezaten nog volgende personen percelen land: "Jan Delreat, Clays Everaerd, Clays Masin, Pieter van den Walle, de weduwe van Ruebin Masin, Clays Hoghen, Franchoys van der Straete, Loy Braems, Omaer Rudder, Nannekin Snoux, Vincent Croocs, Vincent Boayen, de kinderen van Willem Gheraerd, Victoor Braem en Jacob Colinbeudin".

Op 't land van de "Disch" van Noordschote woonde "Maerex Riquewaerd" (ook: "Rikewaerd").

We vermelden nog eens de geestelijke instellingen, die in die hoek grond bezaten: de Proosdij van Sint-Maarten te Ieper; de "Belle" aldaar (= "het Sinte Kathelinen" Gasthuis van Ypre); de "Canonen van Maesene", en de "kerke van Zuidscoten".

Onze kerk bezit daar nu nog een partij zaai-land. Vroeger waren dat drie (kleinere) percelen. Sedert de ruilverkaveling is alles in één blok gebracht.

Wie weet of deze percelen niet voortkomen uit een soort restitutie, die vroeger gedaan werd, door een of andere persoon, die na de Franse Revolutie en de afschaffing van de (meeste) kloosters (met de daarmede gepaard gaande confiscatie van hun bezittingen), één of méér van deze goederen als "zwart goed" had opgehoofd of wellicht later geërfd, en met zijn geweten in het wilde komen.

Het is ook goed mogelijk, dat een 'stroman' die percelen op last van de 'kerke' heeft gekocht en later aan de wettige eigenaar heeft overgedragen. Zoiets is in die tijde zowat overal gebeurd.

Waar "ten Steenvoorde pitte" precies lag, kan ik niet kunnen bepalen. Een "Steenvoorde" betekent letterlijk een "voorde", die met stenen versterkt is. Onder "voorde" moet men een plaats verstaan, waar men een waterloop overschrijden; een doorwaadbare plaats dus; een wad (denk aan "langewade" = het lange wad).

Een "Vuilvoorde", daarentegen, is maar een smalle en modderige "voorde".

Loop de weg van Luidschote naar de 'Bernaertplas' (ook: "Bernaertspelt") in oude tijden misschien over een met stenen versterkte "voorde"? Wie zal 't ooit uitmaken?

En over die "Noxbrouc" weet ik ook niet veel. Er lagen daar drie gemeten land in, medeganda met de verhochte Hofstede en "streckende van der landdijf totar Kemmala. Dat moet waarschijnlijk een van die partijen zijn, die ten zuiden van Willy Segers' land gelegen zijn. Maar de juiste ligging kan ik niet bepalen.

Nog een laatste woord in verband met de oorkonde van 12 juli 1439.

We vinden er de naam vermeld van de pachter, die de Hofstede van de Proosdij van St.-Maarten toen uitbaatte. Hij heette: Mayelin van den Houte

Ook in het 'Oude Pachtboek' vinden wij de hofstede vermeld, doordat sommige percelen grond aan herkland palen. We sommen op:

- 1688 (bij nr. 31, p. 12): "tgoet van St. Maertens";
"lant van die van St. Maertens voornomt).

We kunnen de pachter die de hoeve in 1688 uitbaatte. Hij heette: Guill(iaume)'s Desmytere. We lezen immers onder nr. 17 (p. 11), dat de ze landbouwer toen een partij herkland huurde, "ligghende ander hofstede van St. Maertens daer den sel(ven) Smyter woont?"

Zijn naam komt echter niet meer voor in de tellingsstaat 1697, zodat we moeten aannemen, dat een andere landbouwer intussen de boerderij had overgenomen.

- 1768 (onder nr. 34, p. 39): Er is daar sprake van een partij gavelant, palende van oosten de weststracte, zuyt den waterganck, daerover den boomgaert vande Canoninghen van St. Maertens t'Ipre, alwaer noort ende zuytschoote separeert, west den landdijf, daerover het belle-gasthuys t'Ipre, van noorden den advocaat van Eecke." Dit perceel van 1 lyn en 17 roeden ligt dus in Noordschote.

- 1778 (onder nr. 34, pp. 39-40). Dezelfde bewoordingen. Dezelfde pachter als in 1768: Joannes Isaacq.

- 1783 (onder nr. 34, pp. 41-42). Wederom ongeveer dezelfde tekst en opnieuw dezelfde pachter.

- idem voor 1788 (pp. 42-43) en voor 1793 (pp. 42-43).

Bekijken we nu eens aandachtig de kaart, die de 'ghesworen lantmeter' Francois De Coninck, in 1769 tekende van de hoeve van Baron Bonaert, waar Jan Baptiste De Wilde toen boerde.

We lezen er een en ander over de hofstede van de "heeren canoningen van St. Maertens".

Voorerst zien wij er de hoeve-gebouwen op afgebeeld. Deze zijn - volgens de kaart - vrij omvangrijk. Ze staan opgesteld langs de vier zijden van een rechthoekige "hofplatse".

Het hoofdgebouw, met de woonst, staat aan de Noordkant. Er zijn drie deuren getekend en enkele vensters (ook dakvensters), die op het zuiden uitgeven. Voorwaar een imposant gebouw, in de veronderstelling dat de proporties juist zijn.

Evenwijdig met de "West-Stracte" ligt er een gebouw met twee deuren, dat - zo te oordelen - stallingen bevatte.

De zuidzijde werd blijkbaar ingenomen door een grote schuur, vermits er in de voorgevel, behalve een kleinere deur, een dubbele schuurpoort getekend is.

Aan de westkant van het erf stond er waarschijnlijk een kleinere schuur.

Alles samen genomen: een mooie aanblik van een toen vrij aanzienlijke hofstede.

De koopakten van 1426 geven weinig of geen bijzonderheden over de gebouwen van de hoeve. Ze spreken gewoon over "husen, seueren" en "stallen".

Over de landerijen weten we heel wat meer. Ze lagen grotendeels in Zuidschote en ten dele in Noordschote. Ze besloegen in 1426 dertien percelen.

"Geosten onde benoorden" van de "hofstede" strekte er zich een "bilk" uit. Er is ook sprake van "bomen, draghende onde niet draghende". De "Verpachtinghe" van 1768 vernoemt uitdrukkelijk "den boomgaert vande Canoninghen van St. Maertens t'Ipre".

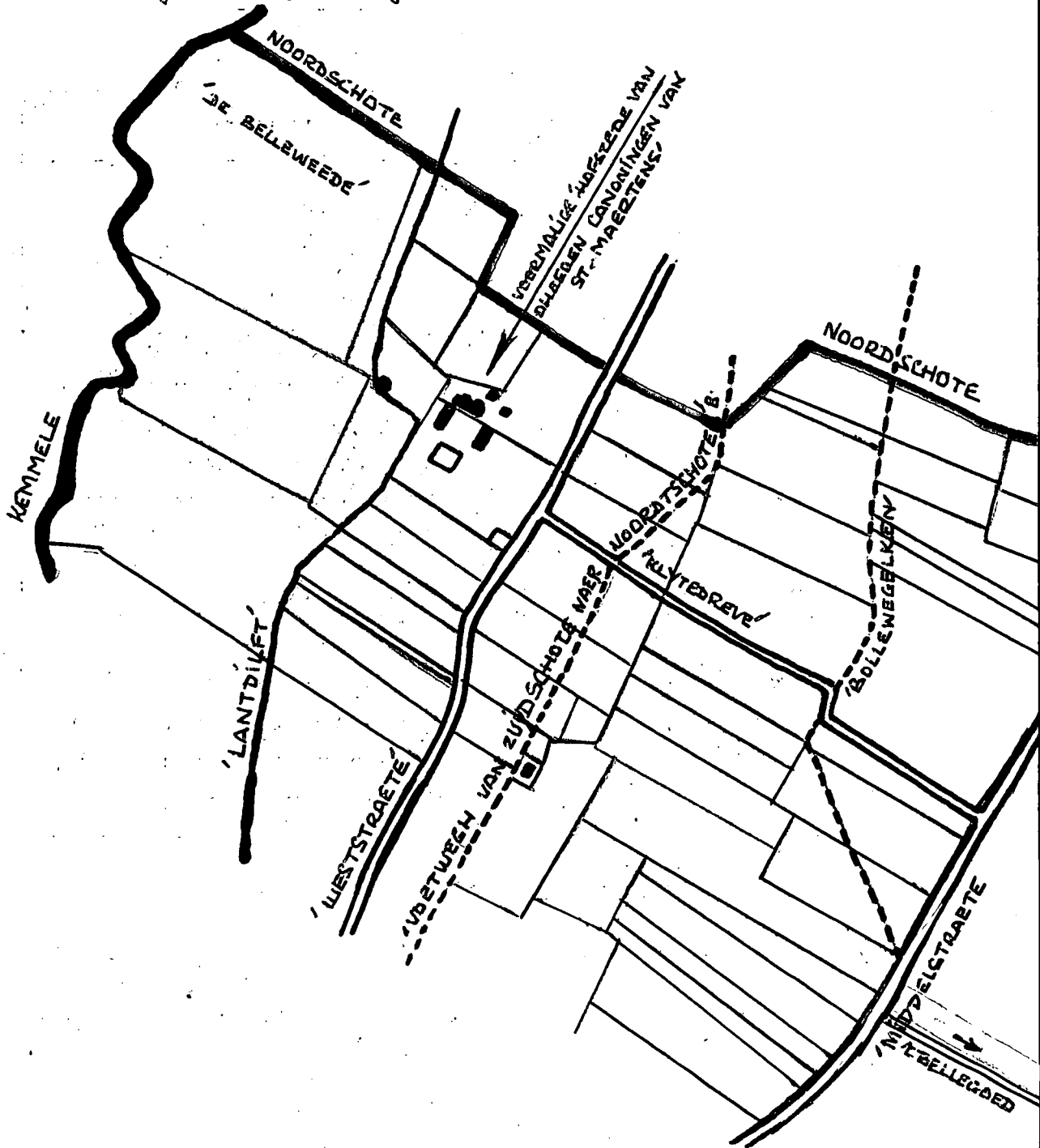
Over de aard van de landerijen zeggen de oorkonden van 1426 geen woord. Ze vermelden nergens welk perceel uit weiland bestond en welke partij akkergrond was.

Uit de beschrijving kunnen wij echter afleiden, dat alles wat zich uitstrekte "van der landdijft totan Kemmele", toen zo als nu, uit "garsinghen" bestond.

De "saeylanden" van de hoeve begonnen vanaf de "landdijft" en lagen aan weerszijden van de Weststraat. Een gedeelte ervan reikte zelfs, in 1769, tot aan de "Middelstraete". In die jaren moet het dus een vrij uitgestrekte hofstede geweest zijn.

De kosterkaart van Popp toont ons hoe de hofstade er in 1837 ongeveer uitzag, of liever waar ze precies gelegen was en welk een grondplan.

Ik wil proberen die plattegrond hier na te tekenen, volgens de schaal van het originele document. Ik teken er ook het omliggende bij. Ik denk dat elkeen, die nog de afbakening gekend heeft van de verschillende percelen, zoals deze er uitzag voor de ruilverkaveling, menige partij land op deze schets zal terugvinden.

Ik heb de oude Kadasternummers met opzet weggelaten, omdat ik van plan ben, te gelegener tijd, eens gans het grondgebied van Luidschote, deeltje per deeltje op kaart te zetten, zoals Popp het in 1837 voor het Kadaster tekende.

Menigeen zal verbaasd opblijven, als hij de toenmalige ligging van zijn hoeve zal zien, de plattegrond ervan en de begrenzing van de percelen land.

Een laatste woordje nog over de oude hofstede van "Dheeren Canoninghen van St. Maertens t' Ipre".

Wie dit 'zwart goed' rond 1796 eerst heeft opgekocht en in welke familie het geraakt is, weet ik niet.

Wat de pachters betreft, heb ik mij vermoeden, dat er daar vrij lang TAKONS gebouwd hebben; zoals ook elders in Luidschote (1).

In vijf 'Verpachtingen' van herklant, waarvan het origineel bewaard is gebleven (nl.: 1768 - 1778 - 1783 - 1788 en 1793), staan er leden van die familie? als pachter vermeld, en telkens voor percelen, die daar in de buurt liggen, t.w. de nr. 36 en 37. Ik laat ze zelf oordelen.

- 1768 : onder de 'Landen gelegen in noortschote west den Iperleat' nr. 36 begint met de woorden: "Dhoirs (= de erfgenamen) S'ieu)r tack, als nu pieter takon heeft vercheimt 75 roen garslant, liggende inde garsynge synder hof(ste)de, van oosten d'hofstede, abbou(taxen)de t'sament van oosten tot half de zijola (= 'den Iperleat'), zynt t'gars vande selve hof(ste)de, de boensdrevre hier inclus, west de ooststracte & noort, al kappen, mynheer Clajssen tot Ipre, causa uxoris, de k'erejke van noortschoote onde blant van de selve hofstede, groot in t'geheele 5 (gumet), 1 (lyne), 9 roen, gemeene tot het resterende met den disch van noortschoote tot twee lynen twee roeden & met den voornoemden Takon tot 4 : 1 : 32 roen; synde ar(tic)le 33 : vanden k'erejke t'v'vier) ende vande p'ro'kie ar(tic)le 354".

(1) Over die familie zal ik bij gelegenheid wel eens schrijven, als ik de 'oude' familie van Luidschote behandel. Dat wordt méér dan een boekdeel!

Het volgend nr., 37 vermeldt een perceel "sajlant" van 2 "lyner", gelegen in noordschote oost d' Iperleet, dit stuk herkend wordt bij elke vyfjaarlijksse verpachting gepacht door Jacobus Tahon. Het grensde "van oosten" den boomgaert van d'hoffstede van d'hoers vanden Canonvreck Carton, zuyt tsajlant vande selven, west d' oostpoeseltraete ende noort de Coppelle van theyligh Cruys tot meessen'.

In 1778 heet de pachter van nr. 36 ook Pieter Tahon; in 1783: eveneens. In 1788 is er in de tekst sprake van "Wylent pieter tahon" en in 1793 van "francois tahon".

Bij nr. 37 lezen we in al die jaren steeds "Jacobus" (ook Jaquet) Tahon.

De cheins' van het "gansland", "in cheinse" gehouden door Pieter en later door Francois Tahon, was ingegaan met "breefmesse 1769" en gold voor "negentwintig jaeren".

Cijnsland duidt altijd - we hebben dat al eens geschreven - grond aan waarop er een (of meerdere) gebouwen staan. Het land is, b.v., eigendom van de kerk of van de 'disch', het gebouw daarentegen van de pachter. Welnu die 75 roeden "ganslant" liggen in "de gansingen" van Pieter Tahons hofstede, en in Noordschote. Het was slechts een klein perceel en het lag ten oosten van de hoeve. Het vormde een deel van een veel grotere partij weiland, die "van oosten" aan "de riote" grensde, "west" aan "de ooststraete" en "zuyt" o.a. aan "de boensdreve", die daar de grensscheiding vormde tussen Luidschote en Noordschote. Pieter Tahons hoeve lag naar alle waarschijnlijkheid in laatstgenoemde gemeente. Die 'boensdreve' liep parallel met de 'wulbre-dreve', en is tegenwoordig geen 'openbare' weg meer.

Wat Jacobus Tahon betreft (onder nr. 37), die kan evenmin de pachter zijn van de hofstede, waarover wij het hebben. Het moet Joannes Tahon zijn, de overgrootvader van Placide.

Blijkens de kaart van Luidschote van rond 1900 (zie het deel III van onze ZANTINGEN) werd dit landbouwbedrijf toen uitgebaat door "Placide Tanghe" (2) diens eigenlijke naam was

(1) Het RMO II vermeldt op p. 103, nr. 2., het overlijden van Placidus, Josephus Tahon, voorgevallen op 26 januari 1925. Hij werd op 9 november 1841 te Luidschote geboren, als zoon van Carolus en Coleta Tahon - Nevezzonne (Pastoor Brys schrijft Vegezzone, maar dat zal wel fout zijn). Hij was gehuwd met Eugenia Deswarte. Een andere Tahon, Julius Amardus, geboren te Reringe, de 6de juli 1849, als zoon van Carolus Franciscus en Amelia Sophia Veramma, stierf hier op 28 januari 1927. Hij was weduw - naar van Maria Ludovica Debacher (RMO II, p. 105, nr. 2). Arsenius Achil-deus Tahon (° 8/11/1876), zoon v. Placidus en Eugenia, overleed hier 26/3/1935 (RMO II, p. 119). Eugenia zelf (° Noordschote, 24/1/1854) stierf hier op 21/12/1935.

was niet 'Tanghe', maar wel: 'Tahon' (ook Meester Tahon, lange jaren hier onderwijzer, heette in de volksmond: 'Meester Tanghe').

Godelieve Vermaulen - Verhest, zaliger, heeft me altijd gezegd, dat ze 'gedeseld' heeft van de familie Tahon (1).

Worpen we nog - om dit lange verhaal te beëindigen - een blik op de kaart van rond de jaren 1900.

Er staan hoevegebouwen getekend langs drie zijden van de hofplaats. De zuisterkant is open. Daar was de toegang tot de hofstede; daar liep de dreef of de weg, die de boerderij met de Weststraat verbond.

Die weg is niet aangeduid op de kadasterkaart van 1837, maar moet daar toen ook al gelagen hebben. Het grondplan is trouwens op beide kaarten hetzelfde. De hofstede lag in die tijd verder van de Weststraat af, dan nu.

Daarmee is ons verhaal over die twee oude hofsteden in 't Noordende' van Zuidschote ten einde.

We hopen dat het sommigen zal interesseren. Er schuilen heel wat gissingen in en vast en zeker ook vergissingen. 't Blijft altijd mensenwerk. En als er iemand wat kan aan verbeteren, hij wete bij voorbaat dat het mij geroegen zal doen.

Daarmede eelt

Noël Favorel
† pastor
in
Zuidschote

(1) Maria Ludovica Tahon (°2, 10 juni 1880), dochter van Placide en Eugénie, stierf hier de 19de november 1942 (RMO II, p. 133, nr. 6). Zowel Arsène als Marie-Louise waren ongehuwd gebleven, en met hen is deze tak van de Tahons te Zuidschote uitgestorven.

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

AFL. 5

1. DE FAMILIE TAHON
2. DE BOEREN VAN ZUIDSCHOTE ANNO 1697
3. PACTCONDITIËN 1768 - 1793
4. NOTABELEN VAN ZUIDSCHOTE 1768 - 1793
5. DE FAMILIE SCHORREEL

" PRO MANUSCRIPTO "
LICHTMIS
1984

WOORD VOORAF

Alles wat wij - in de loop van dagen en maanden - over sommige 'oude' Families van Zuidschote zullen schrijven, is opgesteld aan de hand van het Kerkarchief van Zuidschote, dat 'Ter Pastorie' beruust. Wel hebben wij enkele andere documenten benuttigd, waarover wij ter plaatse beschikken. We hebben geen enkel ander archief geraadpleegd. Men zoekt dus in onze artikels geen volledige stamboom of kwartierstraat.

Wat we, van hier uit, gevonden hebben reikt zelden verder dan de Franse Revolutie. Het kan echter de personen die belang stellen in de geschiedenis van hun familie nuttige inlichtingen verstrekken om hun veel opsporingen besparen. Het kan hun wellicht de gelegenheid geven om wat ze reeds weten aan te vullen. Dit alleen ware voor ons al een bemoeidiging, om doer te gaan met ons spewerke.

Het spreekt van zelf dat alle, door ons geraadpleegde registers en andere bescheiden, altoos ter inzage liggen van elke geïnteresseerde familiëkundige.

Om de lezing van deze bydrage te vergemakkelijken geven we hier DE MEEST GEBRUIKTE AFKORTINGEN

- PB** = Het Oude Pachtboek van Zuidschote, eigenlijk een bundel van 6 verpachtingen, respectievelijk daterend van 1688, 1768, 1778, 1788, 1788 en 1793.
We schrijven PB gevolgd door het jaartal.
- RBA** {
 - 1) RBA I = Het 'Registrum Baptizatorum' (= Doopregister) van 1819 tot en met 1904.
 - 2) RBA II = Idem, vanaf 1905 tot op heden.
- RMA** {
 - 1) RMA I = Het 'Registrum Matrimoniorum' (= Trouwregister) van 1819 tot en met 1923.
 - 2) RMA II = Idem, vanaf 1924 tot en met 1933.
 - 3) RMA III = Idem, van 1934 tot op heden.
- RMO** {
 - 1) RMO I = Het 'Registrum Mortuorum' (= Overlijdensregister) van 1819 tot en met 1873.
 - 2) RMO II = Idem, van 1874 tot en met 1942.
 - 3) RMO III = Idem, van 1943 tot op heden.

1. DE FAMILIE TAHON

In deel IV van onze ZANTINGEN eindigden wij met enkele gegevens over de Familie TAHON.

Nu willen wij alles, wat wij van hieruit over de Tahon gevonden hebben, samenratten.

De naam van deze familie doet vermoeden, dat zij uit Frankrijk stamt. Het 'Dictionnaire des Noms de Familles et des Prénoms' van Philippe Lagneau en Jean Arbuleau, uitgegeven in 1980 (daarom door ons afgehoort tot D90), geeft p. 668 twee gebieden van herkomst:

1) Het zuidwesten van Frankrijk. De familienaam TAHON is daar afgeleid van het zelfst. nw.: taon = paardenwieg, horzel; het werd een bijnaam voor een 'ruwvelend mens', een 'dwaarskijper', 'iemand die tegen draad is', een 'lastigaard'.

2) De familienaam kan echter ook afgeleid zijn van de stadsnaam: Thaon. Dit stadje ligt in het Departement van de Vogezes. Een Tahon, is dus iemand, waarvan de voorouders oorspronkelijk uit Thaon stammen.

Wanneer één of meer leden van die 'boerenfamilie' naar hier is overgestoken, weten wij natuurlijk niet. Het kan echter wel gebeurd zijn in het 'yog' van Lodewijk XIV, die vanaf 1668 een groot deel van de Nederlanden, waaronder Vlaanderen, onder de voet liep en gewoon annexeerde. Keurme-Ambacht - waartoe de 'Acht Parochies' van overouds behoorden - bleef 45 jaar lang (van 1668 tot 1713) bij Frankrijk ingelijfd: de Fransen waren hier 'keur en meester' tot aan het Vredesverdrag van Utrecht (1713).

De naam Tahon komt nergens voor in de 'Verpachtingen' van het land van Zuidschote ten jare 1688, terwijl dit wel het geval is in alle verpachting uit de XVIIIde eeuw, waarvan het origineel bewaard bleef.

Ook in de tellinglijst van het 'Dénombrement' van 1697 wordt er onder Zuidschote geen enkele Tahon vermeld. Ze woonden hier in de XVIIde eeuw nog niet.

Wel waren er anno 1697 twee boerenfamilies van die naam te Noordchote gerechtigd, doch nergens elders in de "Acht Parochies", die toen toch méér dan 1.750 gezinnen telden. Twee families Tahon slechts op 1750 en dan nog allebei te Noordchote!

Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat er ^{toen} geen Tahons woonden buiten het grondgebied van 'd' Acht Garochies'. Maar ^{daar} weet ik niets over.

De tak die ons aangeht, woont dus tegen het einde van de XVIIe eeuw vast en zeker te Noordschote. Hier de namen van die twee boeren en de samenstelling van hun gezin:

1° Jean Tahon : 1-1 | 1-1 | 3-0 | 0-1 | = 8 (d.w.z. : beide echtgenoten / 1 zoon 'boven de 14 jaar' en 1 dochter 'boven de 12 jaar' / 3 zoon-tjes 'onder de communie-leeftijd' / 1 inwonende meid = samen : 8 personen) (NO. nr. 43).

2° François Tahon : 1-1 | 2-0 | 0-0 | 0-2 | = 6 (er waren in het totaal 6 personen op de hoeve, nl. : de boer en de boeren, 2 'grotere' zonen en 2 meiden) (NO. nr. 80).

De rangorde van de tellingnummers (43 en 80) doet veronderstellen, dat die twee hofsteden niet in 't zelfde kwartier van Noordschote lagen, maar een heel eind van elkaar. Van de precies 500 inwoners, welke dit dorp ten jare 1697 telde, waren er 9 die de familienaam Tahon droegen, waaronder slechts één meisje.

Hoe de zonen van Jean Tahon (4e thuis in 1697) en van François Tahon (2) bij hun voornaam heetten, weten wij niet.

Het kan best zijn dat één van hen Pieter heette. Deze naam komt regelmatig voor in het Oude Pachtboek van "de kerke ende onse lieve Vrouwe landen van Luyschoten", en steeds in verband met het perceel nr. 36, een stuk cijnsgrond van 75 roem garblant, liggende inde garvynge synder hofstede", en wel in Noordschote "west den Iperleet".

De hoeve van Pieter Tahon kan dus niet ver van de grens van Luidschote gestaan hebben.

In 1768 was hij de pachter van die partij kerckland (PA 1768, pp. 41-42); in 1778 (PA 1778, pp. 45-46) en 1783 (PA 1783, pp. 43-45) eveneens. "Den 15^e april 1788" was hij zekerlijk overleden, want er staat in de tekst bij nr. 36 : "Wylent pieter tahon" (PA 1788, pp. 44-45). "Den tereventwintigsten juny 1793" wordt genoemd perceel gepacht door "francois tahon". Normalenwijze moet dit een zoon van Pieter zijn (of een 'naar' familielid) (PA 1793, pp. 44-45).

Nog een andere Tahon, die in alle Verpachtingen uit de tweede helft van de XVIII^{de} eeuw genaamd wordt is: Jacobus (of Jacques) Tahon.

Deze pachtte, al die jaren, het perceel nr. 37 "gelegen in Noordschote oost d' Iperleet". Het ging om een partij "saylant" van 2 "lynen" (= 2/3 gemet), dat ten westen paalde aan "d' oostpoeselstraete" en ten noorden aan "de Cappelle van theyligh Gwyb tot Meessen" (Het deel II van onze ZANTINGEN en PB 1768, pp. 42-43, PB 1778, pp. 47-48, PB 1783, pp. 45-46, PB 1788, p. 46 en PB 1793, p. 46).

Nemen we, na het Pachtboek, nu de Kerkregisters ter hand.

I - De 'vroegste' Tahon, die we langs deze weg konden opsporen, heet Joannes Tahon. Van hem weten wij, dat hij te Noordschote geboren is. Hij moet hier, ten laatste vóór 29 december 1818 overleden zijn en vermoedelijk een (kele) tijd vroeger, vermits zijn weduwe de toentertijd zeldzaam-hoge leeftijd van 89 j. en 5 m. bereikt had, toen ze de 27ste april 1819 te Zuidschote stierf. Ze heette Joanna Theresia Clarysse, en was eind december 1729 te Reninge geboren, als dochter van Baldwinus en Jacoba, Theresia Vanderghote (RMO I, p. 6, nr. 4).

Dat Noordschote de 'bakermat' is van de Zuidschote tak der Tahons lijkt geen twyfel. Wanneer Joannes en Joanna Theresia TAHON-CLARYSSE naar hier verhuisd zijn, kan ik slechts bij benadering zeggen. Ik ken 2 zonen van hem, die nog in Noordschote geboren zijn, respectievelijk in 1761 en 1765. Wellicht is dit boerengezin zich hier in de Franse tijd op een 'openstaande' hoeve ^{komen vestigen} (en waarom niet op de Hofstede "Notable", vermits Flacidus Tahon een rechtstreekse afstammeling is?)

II - A. de 'oudste' zoon waarvan wij een en ander weten, noemde Angelus - Albertus (= Engelbert) Tahon ⁽¹⁷⁶¹⁾. Hij was niet zo oud - 58 jaar nl. - toen hij op 15 mei 1819, nog geen twintig dagen na zijn hoog-begaarde moeder, te Zuidschote overleed (RMO I, p. 6, nr. 5). Hij was toen al weduwnaar van Maria Clara Ghillebaert (ook 'Gillebert'), die eveneens geboortig was van Noordschote en waarschijnlijk

lijkt ook hier begraven werd, maar dan vóór 28 december 1818, de datum van de eerste inschrijving van een sterfgeval in het RMO I.

Het echtpaar Angelus-Albertus en Maria Clara TAHON-SHILLEBAERT had vele kinderen, waarvan het merendeel volwassen werd en uittrouwde.

We noemen ze op, in de volgorde waarop wij hen in de Kerkregisters aantreffen:

III - A.

① Angelus-Albertus TAHON, vermoedelijk de oudste zoon, aangezien hij de naam van zijn vader meekreeg.
Hij huwde hier op 21 juni 1820 met Martha Caecilia Swaenenbergh (ook: Swaenenberg en Swaenenberg). Blijvend het RMA I, p. 8, nr. 4, waren beiden toen 'meerderjarig'. Zij was een dochter van Jacobus Albertus Swaenenbergh (°Reninge) en van Maria Caecilia Mantel (°Boezinge).

Als getuigen bij hun huwelijk traden op: de vader van de bruid en Fabriceus Bernardus Tahon, uit Luidschote, die hier de 16de oktober 1837 nog peter is van het eerste zoontje van Carolus Josephus Tahon en Dorothea Colata Nezezoone (°Nezezoone) (RBA I, p. 122, nr. 16), waerover later.

Deze Fabriceus is ofwel een oom ofwel een oudere broer van Angelus-Albertus en Carolus Josephus Tahon. Hij zal wel niet in Luidschote gestorven zijn, aangezien we hem nergens vermeld vinden in het RMO.

Het jonge paar Angelus-Albertus en Martha Caecilia TAHON-Swaenenbergh moet ook uitgeweken zijn, vermits ze hier geen kinderen ten doop droegen en hier evenmin overleden zijn. Wel kwamen ze regelmatig naar Luidschote om er peter of meter te zijn van een neefje of een nichtje.

② Maria Anna Constantia TAHON. Zij moet geboren zijn te Luidschote te rond 1798, vermits zij 24 jaers oud was, toen ze hier de 22ste september 1822, als jonge dochter stierf (RMO I, p. 20, nr. 18).

③ Haar zuster, Maria-Theresia Tahon, was ca. 1791 te Noordschote geboren. Ze huwde hier op 4 december 1822 met Christianus

Dominicus VRAMMOUT. Deze laatste was een zoon van Petrus Jacobus en Isabella Clara Vrammout - Baelde. Hij was geboortig van de Sint-Jansparochie te Poperinge en weduwnaar van Maria Margareta Buisson. Hij was 42 j. oud toen hij trouwde met Maria-Theresia Tahon, die toen 31 j. oud was. Joannes Baptista Buisson en Engelbert Tahon waren hun getuigen (RMA I, p. 14, nr. 5).

Maria Theresia kwam hier de 26de december 1838 meter zijn van haar neefje Servatius Tahon, waarover later.

④ Een andere dochter van het echtpaar TAHON-GHILLEBAERT heette Henrica Carolina TAHON. We weten van haar dat ze te Luidschote geboren was en hier op 27 april 1835 in het huwelijk trad (RMA I, p. 43, nr. 3), als 'jonge dochter', met een 34-jarige jongman uit Reninge: Petrus Jacobus Lacante. Deze was een zoon van Petrus Cornelius Lacante en Josephina Dorothea Ployaert; de vader van de bruidegom en Engelbert Tahon, de broer van de bruid, waren getuige bij hun trouw.

Zowel Henrica-Carolina en haar oudere zuster, Maria-Theresia, zijn na hun huwelijk elders gaan wonen; waar, weten we niet.

⑤ Een broer van hen CAROLUS JOSEPHUS TATON zal op de hofstede blijven en de stam te Luidschote voortzetten.

Hij is nog, ca. 1795, te Noordschote geboren en moet zo'n 24 jaar geweest zijn toen zijn vader hier op 15 mei 1819 overleed. Hij was dus 'mans' genoeg om de hofstede over te nemen.

Hij huwde met Dorothea Coleta Nezezoone (ook Nezeboone geschreven). Deze laatste was ongeveer 18 jaar jonger dan hij en eveneens geboortig van Noordschote. Zij was een dochter van Petrus en Joanna Nezezoone-Wyckaert. (ca. 1873)

Carolus en Dorothea lieten hier 10 kinderen dopen, waarover wij het in de volgende bladzijden zullen hebben.

Dorothea was nog maar 58 jaar, toen ze hier de 1ste mei 1871 ter ziele ging (RMO I, p. 173, nr. 10). Ze moet zeer jong getrouwd zijn, want haar eerste kindje - een dochtentje - zag hier op 9 maart 1836 het levenslicht.

Haar man overleefde haar slechts een tiental maanden, aangezien hij de 4de maart 1872 - op 77-jarige leeftijd - te Luidschote het tydelijke met het eeuwige verwisselde (RMO I, p. 175, nr. 3).

(1) Wij vonden verscheidene schrijfwijzen van deze familienaam, nl.: Nezeboone, Nezebone, Nezezone en Nezezoone. Neze komt van Agnes; Men zei vroeger ook; Nezeje, Nezeke, enz. We hielden het daarom bij de spelling: Nezezoone, wat wil zeggen; zoon van Agnes.

⑥ De laatste dochter van het gezin TAHON - GHILLEBAERT, die ons bekend is, reet: Ludovica Justina TAHON. Ook zij was, van haar geboorte af (1801/1802), een echte Zuidschotse. Toen zij rond de 25 jaar was, trouwde zij een jonge weduwnaar uit Noordschote (° ca. 1795), die hier toen al woonde, nl.: Johannes Baptist Myngher, wiens eerste echtgenote: Johanna Theresia BEUN, bij de geboorte van haar zoveelste kindje, vroegtijdig gestorven was (RMO I, p. 34, nr. 16). Daarover méér, als wij over de Familie Myngher zullen handelen!

Het huwelijk van Jan Baptist en Louise Myngher Tahon werd hier op 21 april 1827 ingezegend. Over hun kinderen spreken we later. Jan Baptist overleed het eerst, nl. de 2de september 1859, 64 j. oud (RMO I, p. 143, nr. 15). Zijn weduwe, Ludovica Justina Tahon, overleefde hem nog ettelijke jaren. Hij was 66 jaar oud, toen ze te Zuidschote, op 12 januari 1868, stierf (RMO I, p. 165, nr. 1).

Daarmede hebben wij alle kinderen van het echtpaar Angelus-Albertus TAHON en Maria Clara GHILLEBAERT, die we kennen vernoemd. Hun zoon Carolus Josephus is nog in Noordschote geboren, rond 1795; hun dochter, Maria Anna Constantia echter, ca. 1798, in Zuidschote. Daarmede kennen wij ongeveer het tijdstip waarop dit gezin de hofstede van de Kamunniken van St.-Maarten te Ieper heeft overgenomen, toen deze door het Franse bewind - evenals zoveel andere eigendommen van Kerkelijke Instellingen - onder de hamer was gebracht en als 'Bien National' verkocht!

IV-A. Te belanden wij bij een vierde generatie van de Tahons.

Het echtpaar Carolus en Dorothea TAHON - NEEZEZOONE had - voor zover we konden nagaan - 10 kinderen, waarvan er slechts 4 volwassen werden. We sommen ze hier op:

- 1) Amelia Sophia TAHON, °Z. 9 maart 1836 (Peter: Engelbertus Tahon; Mater: Maria Theresia Neezezoone) (RBA I, p. 112, nr. 7).
TZ. 30 juli 1836 (RMO I, p. 76, nr. 7).
- 2) Amandus Leopoldus Tahon, °Z. 16 oktober 1837 (P.: Patricius Bernardus

Tahon (ook geboortig van Zuidschote) ; M.: Dorothea Coecilia Wychaert (RBA I, p. 122, nr. 16). Amandus was de 18de november 1875 hier peter van Hieronymus Tahon, maar hij is niet te Zuidschote overleden, vermits we hem nergens terugvinden in het RMO. Of hij trouwde, en met wie, weten wij evenmin.

3) Servatius Ignatius Tahon, °Z. 26 december 1838 (P.: Petrus Joannes den Exter, uit Reninge; M.: Maria Theresia Tahon) (RBA I, p. 129, nr. 26).
†Z. 24 november 1847 (dus nog geen 9 j. oud) (RMO I, p. 118, nr. 19).

4) Octavia Leonia Tahon, °Z. 28 juni 1840 (P.: Engelbertus Sticker; M.: Martha Swaene(n)bergh x 21 juni 1820 met Angelus Albertus Tahon (RBA I, p. 138, nr. 15).
†Z. 21 juli 1840 (3 weken oud) (RMO I, p. 90, nr. 10).

5) Placidus Josephus Tahon, °Z. 9 november 1842 (P.: Engelbertus Tahon; M.: Maria Theresia Nezeboone (RBA I, p. 146, nr. 23). Placidus zal in het huwelijk treden en hier op 26 januari 1925 overlijden. Over hem later méér.

6) Silvia Leonia Tahon, °Z. 11 april 1845 (P.: Engelbertus Sticker; M.: Martha Swaenenbergh) (RBA I, p. 162, nr. 6).
†Z. 6 augustus 1845 (nog geen 4 maanden oud) (RMO I, p. 109, nr. 15).

7) Henricus Ludovicus Tahon, °Z. 4 juni 1846 (P.: Engelbertus Sticker; M.: Martha Swaene(n)bergh) (RBA I, p. 167, nr. 10).
†Z. 24 augustus 1846 (minder dan 3 maanden oud) (RMO I, p. 113, nr. 23).

8) Servatius Aloysius Tahon, °Z. 11 december 1848. Hij werd gedoopt "sub conditione" (aangezien hij bij zijn geboorte het nooddoopsel had ontvangen) (P.: Petrus Joannes den Exter; M.: Martha Swaene(n)bergh) (RBA I, p. 177, nr. 14).
Deze zoon zal de volwassen leeftijd bereiken; doch waar hij later naar toe trok en of hij een gezin stichtte, is mij niet bekend. Weet het iemand? Op 13 mei 1878 kwam hij te Zuidschote peter zijn.

9) Henricus Xaverius Tahon, °Z. 20 juli 1850 (P.: Amandus Tahon - zijn oudste broer -; M.: Rosalia den Exter (RBA I, p. 183, nr. 14).
†Z. 10 september 1850) (RMO I, p. 126, nr. 20).

10) Desiderius Tahon, °Z. 2 april 1852 (P.: Placidus Tahon - zijn broer -; M.: Henrica Carolina Tahon - zijn tante, x met Jacobus Lacante) (RBA I, p. 188, nr. 7). Hoe het désiré in 't leven verging, weten we niet. Op 15 april 1879 van een man zijn nichtje: Eudoxia Tahon, waarover later, [was hij peter

V — Van de vier zonen van het gezin TAHON - NEEZEZOONE, die de volwassen leeftijd bereikten, t.w.: Amandus, Placidus, Serratus en Desiderius, is er denkbeeldig maar één op 't hof gebleven te Zuidschote, nl.: Placidus, die voorkomt op de inwonerslijst van ca. 1900 en daar verkeerdelijk 'Placide Tanghe' heet.

Onze Placidus Tahon (°Z. 9/11/1841) trouwde rond 1874/75 met een meisje uit Noordschote, met name Eugenia DESWARTE (ook Deszwarte) geschreven.

De borenzonen trouwden in die tijd veelal 'op een late' en ze hozen veelal een merkbaar jongere bruid. Zo deed het ook Placide.

Eugenie, zijn vrouw, was van 24 januari 1854, dus méér dan 12 jonger dan haar man. Ze was een dochter van Petrus Deszwarte en Rosalia Vanderpeugd.

Het nieuwe echtpaar kreeg hier 9 kinderen, t.w.:

- 1) Hieronymus (= Jérôme) Tahon, °Z. 17 november 1876 (P.: Amandus Tahon - zijn oom -; M.: Rosalia Vanderpeugd - zijn grootmoeder) (CRBA I, p. 270, nr. 21). Jérôme bleef vrijgezel en overleed te Zuidschote - haast 80 j. oud - op 8 juni 1955 (RMO III, p. 16, nr. 4).
- 2) ARSENIUS (= Arsène), Achilleus Tahon, °Z. 8 november 1876 (P.: Carolus Deszwarte; M.: Prudentia Tahon - we hebben deze laatste nergens kunnen thuiswijzen!) (CRBA I, p. 274, nr. 25). Ook Arsène zal jongman blijven en hier de 26de maart 1926 sterven (RMO II, p. 119, nr. 5).
- 3) Alodia (= Alodie) Tahon, °Z. 13 mei 1878 (P.: Serratus Tahon - haar oom -; M.: Amelia Deszwarte) (CRBA I, p. 281, nr. 13). Alodie zal de 16de september 1913 te Noordschote in het huwelijk treden met Lep Dewancher (herberg en 'hoerke' "de Leute" te Noordschote).
- 4) Eudoxia (Eudoxie) Tahon, °Z. 13 april 1879 (P.: Desiderius Tahon; Maria Theresia Deszwarte) (CRBA I, p. 284, nr. 9). Eudoxie is te Zuidschote, op 12 september 1905 in het huwelijk getreden met Camille Debruynne, geboren te Reninge, de 10de februari 1875, als zoon van Fredericus en Barbara Debruynne-Cornette (CRBA I, p. 150, nr. 4).
- 5) Marica - Ludovica (Marie - Louise) Tahon, °Z. 10 juni 1880 (P.: Henricus Deszwarte; M.: Ludovica Boudry) (CRBA I, p. 289, nr. 13). Marie - Louise is 'jong' gebleven en te Zuidschote gestorven, de 19de november 1942 (RMO II, p. 133, nr. 6).

6) Leo Tahnou, °Z. 22 september 1882 (P.: Petrus Fredericus Huyghe; M.: Felicitas Philomena Derzwarte) (RBA I, p. 296, nr. 12).

Het jongetje werd slechts 11 maanden oud, aangezien het hier de 24ste augustus 1883 overleed (RMO II, p. 22, nr. 11).

7) Loë Leonia Tahnou, °Z. 1 september 1883 (P.: Isidorus Derzwarte; M.: Clementia Demarey). Blijkens het RMA I, p. 154, nr. 6, is Loë hier de 1ste maal 1907 getrouwd met Leo Van Isacker, geboren te Dikkekub, op 26 januari 1881.

8) Alexia - Maria Tahnou, °Z. 5 december 1886 (P.: Hieronymus Tahnou, haar broer van 11 jaar! -; M.: Felicitas Derzwarte) (RBA I, p. 320, nr. 26). Een paar jaar vóór de eerste Wereldoorlog, nl.: op 13 augustus 1912, trad Alexia hier in het huwelijk met een weduwnaar uit Pittem, die haast 22 jaar ouder was dan haar! Hij heette Victor Verkest.

(°26/2/1865). Zijn eerste vrouw noemde: Pelagie Demeulenaere.

Bij zijn tweede huwelijk (met Alexia Tahnou) waren Aloysius Verkest en Placidus Tahnou (RMA I, p. 460, nr. 2) getuige.

Was Godelieve Verkest (°19/4/1923 - †Z. 2/10/1979), echtgenote Albert Vermeulen, een dochter van Victor en Alexia Verkest-Tahnou? Dat kan, maar ik weet het niet. In elk geval erfde ze de hofstede en een deel van het land. Moest iemand mij hieromtrent nader kunnen inlichten, ik zal hem dankbaar zijn.

9) Celina Maria Tahnou, °Z. 22 december 1888 (P.: 'Achillus' Tahnou; M.: Hortentia Buseyne) (RBA I, p. 338, nr. 23).

Celina trouwde, op 4 juni 1913, te Luidschote met een Waal: Asterius (= Aster) Droulez. Deze was geboortig van Esquelmes in Henegouwen. Haar moeder: Eugénie Derzwarte en Onesimus Droulez waren getuige bij dit huwelijk (RMA I, p. 161, nr. 2).

Hiermede hebben we alle kinderen van Placide en Eugénie Tahnou Derzwarte opgenoemd. 1925

Placide ging hier de 26ste januari/ter ziele (RMO II, p. 103, nr. 2). Eugénie volgde hem haast 11 jaar later in het graf, nl.: op 31 december 1935 (RMO II, p. 120, nr. 10). Haar ongehuwde zoon, Arsène, was tien maanden eerder gestorven, nl. op 26 maart van dat jaar. Jerome en Marie-Louise bleven alleen, op het hof aan 't Noordende.

Vele oudere Luidschotenaars zullen zich nog vele van deze Tahnou's herinneren. Hun tak is thans te Luidschote volledig uitgestorven.

Keien we nu terug naar blz. 5 waar wij het hadden over de "stamou-
ders" van de Tahons te Luidschote (I) Joannes en Joanna Theresia TAHON-CLARYS-
SE. We hebben zo juist vier generaties van ^{hun} rechtstreekse afstammelingen be-
schreven.

We spraken over hun "oudste" zoon: ENGELBERT TAHON, die trouwde
met Maria Clara GILLEBAERT (II-A, p. 5 en vlg.).

Nu willen wij het hebben over een jongere zoon en dus over een tweede
tak van de Tahons te Luidschote, nl. over:

II-B. FRANCISCUS EUGENIUS TAHON: Erenals zijn broer - Angelus Alber-
tus was hij nog in Noordschote geboren. Engelbert was van 1761 in hijzelf,
van 1765. Hij trad in de echt met Barbara Caecilia Pillaert, een meisje
dat ca. 12 jaar jonger was en rond 1777 te Westvleteren ter wereld kwam,
als dochter van Franciscus en Joanna Clara Pillaert - Descamps. Fran-
ciscus stierf hier op 15/5/1845 (RMO I, p. 107, nr. 7) en zijn vrouw op 29/11/1850 (RMO I, p. 127, nr. 22).

III-B. Ik kan slechts kinderen van het gezin TAHON-PILLAERT, t.w.

1) Eugenius Maximilianus Tahon, die rond 1807 te Luidschote het
levenslicht zag. Hij groeide op en trouwde met Sophia Seraphina
VANACKER, rond 1810 te Reninge geboren, als dochter van Petrus Joam-
nes Vanacker en Delphina Delfosse.

Het echtpaar TAHON-VANACKER bracht hier 5 kinderen ten doop,
die we straks zullen vernoemen.

Eugene overleed op 65-jarige leeftijd te Luidschote, de 22ste oktober
1872 (RMO I, p. 177, nr. 19). Zijn weduwe, Sophia, zou hem nog lang
overleven, aangezien ze slechts op 5 juli 1889 alhier gestorven is
(RMO II, p. 26, nr. 5)

2) Barbara Caecilia TAHON, °Z. 4 november 1819 (de tekst van het RBA I, p
45, nr. 19) zegt: 4 december, maar dit is zeker fout!) (P.: Carolus Ignatius Tahon
uit Luidschote - die wij nog niet eerder leerden kennen - ; M.: Rosa-
lida Francisca Wallepitt, uit Reninge). Het meisje werd maar 15 da-
gen oud, want het overleed reeds op 19 november 1819.

3) Petrus Leonardus Tahon, °Z. 12 december 1821 (P.: Carolus Josephus
Tahon (III-A.5) ; M.: Joanna Theresia Tahon (III-A.3) (RBA I,
p. 30, nr. 21). Het jongetje stierf hier de 12de januari 1822. Het
was amper 29 dagen oud.

IV-B. Het gezin Eugenius Maximilianus en Sophia Seraphina TAHON -

VANACKER droeg hier 5 kinderen ten doop, nl.:

1) Aloysius Amanus TAHON, °Z. 15 februari 1841 (P.: Carolus Franciscus Tahon; M.: Martha Caecilia Swaene(n)bergh.) (RBA I, p. 141, nr. 3)
Aloysius bleef ongehuwd en overleed te Zuidschote, de 13de oktober 1882, op 41-jarige leeftijd (RMO II, p. 21, nr. 8)
Zijn vader, Eugenius Maximilianus, was tien jaar eerder gestorven, nl.: op 22 oktober 1872 (RMO I, p. 177, nr. 19), 65 jaar oud.

2) SIDONIA ROSALIA TAHON, °Z. 11 juni 1842 (P.: Petrus Franciscus Vanacker; M.: Joanna Theresia Tahon) (RBA I, p. 149, nr. 11).
Het meisje stierf bitter jong. Het was immers slechts 5 j. en 8 m. oud, toen het de 26ste februari 1848, deze aarde verliet (RMO I, p. 119, nr. 6).

3) AMANDUS PRAECIUS TAHON, °Z. 28 november 1844 (P.: Engelbertus Tahon; M.: Sophia Vanacker) (RBA I, p. 160, nr. 13).
Ook Amandus trouwde niet. Hij was 27 jaar, toen hij hier op 30 april 1872 overleed, enkele maanden voor zijn vader (RMO I, p. 176, nr. 10).

4) Theophilus Eduardus Tahon, °Z. 15 januari 1848 (P.: Carolus Franciscus Van Eecke; M.: Dorothea Nexestorne) (RBA I, p. 174, nr. 1).
Van hem vinden we later nergens nog een spoor in de kerkregisters. Hij is hier niet gehuwd noch begraven. Hij is dus, vast en zeker, niet op de ouderlijke kofstede te Zuidschote gebleven.

5) Natalia Philomena TAHON, °Z. 7 april 1850 (P.: Ludovicus Wullepit; M.: Joanna Theresia Tahon) (RBA I, p. 182, nr. 5)
Natalia is niet in de echt getreden. Ze was iets méér dan 24 jaar, toen ze te Zuidschote, op 28 april 1874, stierf (RMO II, p. 2, nr. 4).

Van haar vijf kinderen heeft Sophia Seraphina Vanacker er vier op jeugdige (Sidonia - 5 j. en 8 m.) of op volwassen leeftijd (Natalia - 24 j., Amandus - 27 j., Aloysius - 41 j.) ten grave moeten dragen.

Doordat haar zoon Theophilus Eduardus (nr. 4), inmiddels elderris was gaan 'boeren' (?), heeft zij het bedrijf, na de dood van haar oudste zoon, Aloysius (+ Z. 13/10/1882), misschien wel 'n tijd nog zelf uitgebaat en het nadien in handen gegeven van een of ander familie-lid, dat wij ook in het kerkarchief - rond die tijd - vermeld vinden. Daarover straks. Misschien is Sophia dan naar Ieper gaan 'rentonieren', want daar is zij, in ieder geval, overleden op 5 juli 1889 (RMO II, p. 36, nr. 5). Ze was toen dicht bij de tachtig. Haar uitvaart had plaats te Zuidschote, de 8ste juli 1889, "cum exequiis 3^{ae} classis", wat er op wijst dat ze tot de 'bevoorde klasse' behoorde.

Sophia heeft het nog moeten aanzien, dat één van de oude takken van de Tahons, waartoe ze door haar huwelijk met Eugenius Maximilianus Tahon behoorde, hier te Zuidschote uitstierf.

We vonden nog andere Tahons te Luidschote, maar de juiste graad van familierverwantschap kunnen wij - bij gemis aan gegevens - van hier uit niet aanwijzen.

To kunnen wij uit het RMO I, p. 53, nr. 11, het echtpaar:
ANGELUS ALBERTUS en CATHARINA THERESIA TAHON-BLANKAERT.

Wanneer deze Engelbert Tahon overleden is, is ons niet bekend. Indien zijn afstammingsplaats had te Luidschote, dan moet het vóór 29/12/1818 zijn. Zijn vrouw, Catharina Theresia Blankaert, was afkomstig van Boezinge en haar rond 1756 geboren, als dochter van Petrus en Maria Joanna Blankaert - Raere. Haar overlijden, voorgevallen de 8de juni 1830, staat geregistreerd in ons RMO I, p. 53, nr. 11. Zij was 74 jaar geworden.

We vonden nog een ander gezin Tahon, t.w. dit van Carolus Franciscus en Amalia Sophia Tahon - Kramme. Dit echtpaar moet alleszins (een tijd) in Reninge gewoond hebben. Carolus Franciscus was peter bij het Doopsel van de kleine Hloysius Amandus Tahon (zie IV - B. 1) - ° Z. 15/2/1841), - te wijf Martha Caecilia Swaenenbergh, echtgenote van Angelus - Albertus Tahon (zie III - A. 7), met wie ^{van} het oudste zoontje, Eugenius Maximilianus en Sophia Seraphina TAHON - VANACKER (zie III - B. 3).

Dit zal dus wel allemaal dichte familie van mekaar geweest zijn. Ik vermoed zelfs dat Engelbert Tahon - Swaenenbergh, Eugenius Maximilianus Tahon - Vanacker en Carolus - Franciscus Tahon - Kramme dezelfde grootvader hadden, met name: Joannes Tahon - Clarysse (zie I), de 'stamvader' van de Luidschotse Tahons.

Misschien kan een familiekundige hier opheldering brengen. Van Carolus Franciscus en Amalia Sophia Tahon - Kramme weten we nog iets meer.

Ze hadden een zoon, Julius Amandus Tahon geheten, die de 16de juli 1849 te Reninge het levenslicht aanschouwde. Deze huwde later met een Reningse meisje, dat haast 15 jaar jonger was dan haar man en Maria Ludovica Debacher noemde. Zij werd op 5 mei 1864 te Reninge geboren als dochter van Carolus - Ludovicus en Amalia Debacher - Morlion.

Het gezin Tahon - Debacher is te Luidschote komen wonen, aangezien beide echtgenoten op ons herkhof begraven werden. Meester Jozef Tahon is hun zoon. Marie - Louise Tahon - Debacher had nog maar een paar weken haar 61ste levensjaar volindigd, toen ze de 20ste mei 1925 alhier stierf.

(RMO I, p. 103, nr. 3).
Haar echtgenoot, Jules Tahon, overleed hier nog geen anderhalf jaar later, nl. op 28 januari 1927. Hij was haast 77 1/2 jaar oud.

Dit waren ongeveer alle gegevens over de 'stam' TAHON, die wij in het kerkarchief van Zuidschote hebben aangetroffen. We willen de afstammingslijn nu wat duidelijker maken door volgende

OVERZICHTSTAFEL

JEAN TAHON (NO. 43-1697) — FRANÇOIS TAHON (NO. 80-1697)		
PIETER TAHON (PB 1768-1788) / + voor 15-1-1788) -- vervolgens ; FRANÇOIS TAHON (PB 1793) -- JACOBUS TAHON (PB 1768-'93).		
I JOANNES TAHON X CLARYSSE JOANNA (°Reninge 1729 (°Noordschote) - ? + Z. ? voor 29/12/1818) + Z. 27/4/1819)		
II-A. ENGELBERT TAHON-GHILLEBAERT Maria (°Noordschote ca. 1761 + Z. 15/5/1819) geb. kinderen w.o.: Clara (°Noordschote ? + Z. ? voor 28/12/1818)	II-B. FRANCISCUS TAHON-PILLAERT (°NO. ca. 1765) + Z. 15/5/1845) drie kinderen gehend w.o.: Coecilia (°Westvleteren ca. 1777) + Z. 29/11/1850	II-C. ?
III-A. CAROLUS, JOSEPHUS TAHON-NEEZEZOONE Doro- THEA CLARA (°NO. ca. 1795) + Z. 4/3/1872) (°NO. ca. 1813) + Z. 1/5/1871)	III-B. EUGENIUS TAHON-VANACKER So- phia (°Z. ca. 1807) + Z. 22/10/1872) (°Reninge ca. 1810) + Z. 5/7/1889)	III-C. ? CAROLUS TAHON-VERAMME A- FRANCISEUS MELIA
IV-A. PLACIDUS TAHON-DESWARDE Eugenia (°Z. 9/11/1841) + Z. 26/1/1925) (°NO. 24/1/1854) + Z. 31/12/1935)	IV-B. THEOPHILUS TAHON X ? (°Z. 15/1/1848) + ?	IV-C. ? JULIUS TAHON-DEBACKER Maria- LUDOVICA (°Reninge 16/7/1849) + Z. 28/1/1927) (°Reninge 5/5/1864) + Z. 20/5/1925)
V-A. JERÔME TAHON (°Z. 17/11/1875) + Z. 8/6/1955)	?	V-C. JOZEF TAHON-ROELENS Godalieve (°Z. 3/4/1903) (°Nieuwkerke 19/4/1910)
		VI-C. JOHAN X ? TABON

2.

Bij wijze van 'intermezzo' - en vooral een andere 'oude' familie te bespreken - willen we hier eerst een en ander zeggen over de LANDBOUWERS VAN ZUIDSCHOTE, ANNO 1697.

We putten deze gegevens uit het dossier van de Volkstelling die in november van dit jaar over het ganse grondgebied van "de Heft Prochieën van Kewen-Ambacht" werd gehouden. We vullen deze gegevens - waar het kan - aan met enkele inlichtingen, die te vinden zijn in het Oude Pachtboek van Zuidschote, nl.: in de "Verpachtinghe" van het jaar 1688.

Terloops even gezegd: de tekst van deze verpachting begint als volgt: "De kercke ende onse lieve vrouvelanden van zuyltschoten, verheurt ende in loyalen pachte ghegeven, naer voorgaende kerckegedot ten dien einde gedaen doen, by myn heeren bailliu ende schep(en) van noort ende zuyltschoten, ter presentie ende interventie van heer pastor tsel(re) zuyltschoten metg(aeder)s den kerckm(eeste)re, dat voor eenen termyn van vyf naervolgende jaeren, van welke teerste jaer ingaens sal baemesse eerstcomende 1688, voor soo veele belanght de saeylanden, ende de garslanden te onse vrouwe lichtemesse daernaer ---"

De namen van de toenmalige pastoor en de enige kerckmeester zijn niet vermeld. ^{voorgaan} in de akte van 1688, en deze draagt bovendien geen enkele handtekening, zodat we geen enkele van de optredende notabelen kennen, met uitzondering van Jacques Godtschalck, de toenmalige kerckmeester ⁽¹⁾ molenaar van 'Luzerne'.

Waarom we hogerstaande tekst dan geciteerd hebben? Wel omwille van een korte aantekening, die links in de bovenrand werd aangebracht en als volgt luidt:

"den heere pastor sustineert (= houdt staande) ende protesteert dat de verpachtinghe moet geschieden by pastor, bailliu ende schep(en), maer niet als by texte geseit."

Nemen we nu de tellingsstaat ter hand van het 'Dénombrément' te Zuidschote, anno 1697.

Er stonden toen in ons dorp slechts 54 huizen. Alleen de molenaar (naar alle waarschijnlijkheid die van Luzerne), Jacques Godtschalck, deelde zijn woonst met een arm echtpaar, zodat Zuidschote eigenlijk 55 gezinnen telde.

'La Dame abbessse et comtesse de Missines (= Meseu), dame de la paroisse', werd niet meegeteld, omdat zij in haar abdij te Meseu resideerde.

(1) Zo'n verpachting was geen 'tweestige' gebeurtenis. Ten bewijze de laatste alinea van de tekst uit 1688: "Egerest ontfaen ten daege vande verpachtinghe (= het voorshot) --- bedraef(e)ght xv lb (= ponden) xii fl (= schellingen). Danof getrocken vii lb (= ponden) p(arisis) over d'heft (van) de teire bedent gedaen by den heere pastor ende wet. Rest noch acht ponden) xii sch(ellingen), die opgetrocken syn by Jacq(ue)s Godtschalck, moderne kerckm(eeste)re." Bij alle belangrijke 'evenementen' hoorde er blijkbaar enig 'verteer'!

Van die 55 gezinnen waren er 25 boerenfamilies, bestaande uit: 22 echtparen (= 44 personen); 3 weduwen, die het bedrijf als gezinshoofd uitbaatten (= 3 p.); 10 'grands garçons' (sic!); 12 'grandes filles'; 25 'petits garçons' (resic!) en 20 'petites filles'. Dit maakt een totaal van 113 personen op 311 inwoners (of 36 1/3 %).

Het gemiddeld aantal nog thuis verblijvende kinderen bedroeg theoretisch: 2,64 per gezin.

Op de boerderijen verbleven er verder nog: 33 knechten en 24 meiden (= 58 p.). 171 inwoners leefden dus op een hofstede, d.i.: ca. 55% van de totale bevolking van Zuidschote.

"De generaliteyt van d' Acht Prochies van Veurnambacht" was toen - nog méér dan nu - hoofdzakelijk een agrarische zone, een echt landbouwgebied, waar het grootste deel van de bevolking - op een of andere wijze - leefde van landbouw en veeteelt.

Zuidschote - 410 hectaren groot - telde in 1697, we zéiden het zoëven; 25 hofsteden. Te Klamertinge waren er toen 58 boerenfamilies en te Watou niet minder dan 187.

Voor Watou betekent dit, dat méér dan 64% van de woonsten kleinere of grotere boerderijen waren. Voor Klamertinge ligt het percentage boven de 39%, om te Zuidschote ruim 46% te bereiken.

Wij hebben - bij wijze van steekproef - deze drie parochies (van de acht) nageteld en bevonden dat haast 59% van de totale bevolking op een boerderij gevestigd was.

De "theoretische" gemiddelden per hofstede waren respectievelijk: 5,18 p. te Watou; 6,84 p. te Zuidschote en 7,19 p. te Klamertinge.

Vergeten wij echter niet dat er, in al die parochies, nog een aantal mensen waren, die in een eigen of in een gehuurd huis woonden, en als dagloners ("journalier"; "manoeuvre") op een landbouwbedrijf aan de loost kwamen.

Beperken wij ons nu tot Zuidschote, anno 1697.

We geven eerst, in een overzichtstafel, de namen van de landbouwers en de samenstelling van hun gezin, plus het aantal inwonende knechten en meiden. Zo bekomen wij telkens het totale aantal personen dat in een bepaalde boerderij gehuisvest was.

Wij verbleedigen de volgorde, die in de tellingsstaat voorkomt, omdat deze waarschijnlijk 'straat per straat' gebeurde.

en dus in verband kan staan met de plaats waar de respectievelijke hoofdsteden stonden. Dit kan ons later wellicht helpen bij de identificatie van elk van deze hoeren.

NAMEN VAN DE GEZINSHOOFDEN	MAN- NEN	VROU- WEN	JON- GENS +14J.	MEIS- JES +12J.	JON- GENS -14J.	MEIS- JES -12J.	KNECH- TEN	MEI- DEN	ALGE- MEENL TOTAAL
1 Charles DELVA	1	1	1	0	2	0	5	2	12
2 Joseph DELVA	1	1	0	0	1	0	2	2	7
3 Jean Bapt. CLARYS	1	1	0	0	0	1	1	1	5
4 Laurent LOUAGE	1	1	0	0	1	4	3	2	12
5 Nicolas SCHOONBAERT	1	1	0	1	0	0	0	1	4
6 la Veure Jean DE FEVERE	0	1	0	0	0	2	1	1	5
7 Jacques TAYHALS	1	1	0	0	1	1	0	0	4
8 Francois MALBRANCHE	1	1	1	1	3	0	0	0	7
9 Pierre VAN RENTERGHEM	1	1	2	2	0	2	1	0	9
10 George BOUSSEMARE	1	1	0	0	1	1	1	1	6
11 Maximilien VEREECKE	1	1	1	0	3	0	3	2	11
12 la Veure de Philip- pe LEURIDAN	0	1	0	1	0	0	3	1	6
13 Philippe VIEREN	1	1	0	2	2	0	3	1	10
14 la Veure Jacques GOEMAN	0	1	1	1	2	1	0	0	6
15 Mahieu DE HONT	1	1	2	0	1	0	0	0	5
16 Mailliaert VERSLYPE	1	1	0	1	1	2	2	1	9
17 Jean VERMEERSCH	1	1	0	0	0	0	0	1	3
18 Christien ROUSSEEL	1	1	1	2	1	1	1	0	8
19 Ignace LEURIDAN	1	1	0	0	0	0	3	3	8
20 Jacques GILLES	1	1	1	1	3	1	1	1	10
21 Antoine SPRIET	1	1	0	0	0	1	0	1	4
22 Cornil TORTELBOOM	1	1	0	0	1	0	2	2	7
23 Mahieu FOUTRY	1	1	0	0	0	1	0	0	3
24 Ollevier POOT	1	1	0	0	0	2	0	0	4
25 Pierre GILLES	1	1	0	0	2	0	1	1	6
	22	25	10	12	25	20	33	24	171

Het zal niemand verwonderen dat sommige van deze landbouwers één of meer percelen land pachtten, dat toebehoorde aan de kerk van Luidschote of aan de "Onse Lieve Vrouwe Gilde" aldaar.

Het is niet zonder nut de "Verpachtinghe" van 1688 te doorlopen. Het kan ons helpen om de ligging van sommige hofsteden te situeren of althans een aantal percelen te localiseren, die door een aantal van genoemde boeren werden gepacht.

We beginnen met Laurens Lauage.

Deze pachtte in 1688 "een vierendeel lants, synde de helft van een half gmet lants⁽¹⁾ daerop Costershuys op teene vierendeel staet, ende tander vierendeel leght bewest daeran inden bilck ghebruyct by Laurens Lauage, streckende suyt ende noort, tsuytende de presbiterie, oostsyde voorn(omde) vierendeel ende den kerckgracht, tnoorteinde ende west(eind)e den voorn(omden) bilck, streckende westwaert tot de kerckbrugge". (nr. 1, p. 4).

Het nr. 2 leert ons meer nieuwe dingen. Het gaat om de verpachting⁽²⁾ van "een lyn 33 roe(de)n lants, liggende noortwest van troorgaende ende west kerchhof voors(y)t, streckende met toosteinde op den kerckgracht, twesteinde den Kemmel, de suyts(yde) tot halfdyck jegens ende int tgaris vanden voorn(omden) Lauage, alsoock van noorden tselve gars". (nr. 2, p. 5).

Het nr. 3 licht ons^{noo} iets beterⁱⁿ over de ~~verrebedelike~~ ligging van de hofstede van Laurens Lauage. De tekst zegt het volgende:

"den heere pastor heeft ghehuurt een gmet xxxvi roeden garslant, liggende suyt vande kerche, strecken(de) met tsuyt-einde tlant van(de) haffstede byden sel(ven) Lauage gebruyct, compateerende (= toebehoorende aan) Desquiers, de westsyde tpresbiterielant van suytshoten, de noorts(yd)e tleem van Jo(n)ckes van werricke, doostsyde te weststrate; es tlant daer eertyls het costershuys te staene placht." (nr. 3, p. 5).

-
- (1) Een "vierendeel" lants, 't vierde deel van een gmet, bebloeg iets meer dan 11 a 5 ca.
- (2) De naam van de pachter werd niet ingevuld, maar het gaat om Laurens Lauage. Hij betaalde 'voor beide partiem' 6 ponden parisiss als jaarlykse pacht.

We kennen nog een andere Lantage, Jan, die in 1688 ⁱⁿ acht haken roeden en 3 roets lants' pachtte, 'liggende ghemeene met den di's'ch alhier, dieder ghelycke groote in heest, in een stich lants genaemt den hovare, toebehorende d'abdye van Meessen, comende met den westeinde op de middelstraete, toosteinde de ooststrata, de suryts(yd)je klant van Jacob Denys' (nr. 22, p. 13).

Dergelyke teksten leren ons, dat de benamingen van sommige thans nog bestaande straten (zoals de west-, de middel- en de ooststrata) eeuwenoud zijn!

En tweede pachter van herbland in 1688, die wij ook in de tellinggrutaat van 1697 terugvinden, is Clays Schoonbaert.

Hij pachtte 2 percelen:

1° Het nr. 5 (p. 6), t. w.: 'anderhalf gemet lants, noort van de kercke, streckende oost ende west, twesteinde op den lantdijf met een steert, toosteinde de weststrata, de noortsyde (klant van) t'gasthuys op de markt t'Ipre ende t'prebiterialant van alhier, met klant vanden voornomden) Schoonbaert'.

De pachtprijs bedroeg 22 ponden parisie's jaars en werd betaald door 'Lambrecht Bouvy'.

Deze laatste wordt eveneens genoemd in het dossier van 1697. Het was de enige beenhouwer ('Bouchiers') van Luidschote. Hij was gehuwd en had een inwonende meid.

In een tijd waarin veel gezinnen zelf slachten of thuis lieben slachten, waren er heel weinig echte beenhouwers. We vonden voor de gehele generaliteit slechts één slager te Watou en één te Luidschote. Nergens elders!...

2° Clays Schoonbaert pachtte eveneens 'een vierendael lants, liggende noort vande kercke, ende streckende met twesteinde op eenen pit, (too)steinde de weststrata, zegens over den Hofdam van het Hofstadeken toebehorenden den di'sch alhier, ende es liggende in een stich zaylant, toebehorende alsou Jacques' Denys'.

Jean Lefebvre, waarvan de ^{jonge} weduwe (ze had twee kleine dochtertjes) in 1697 vermeldt wordt als 'la veuve Jean de Ferere, Labou-
reure)', was in 1688 nog in leven, vermits hij het perceel nr. 7 pachtte.

Het bedroeg maar een half gemet 38 roeden 'garrlant', liggende noordwest vande kercke in een mersch, streckende oost ende west, met den westeinde op den hemmel, toosteinde blant van tgart-
ruys op de markt tot Ipre, emmers den lantdijlf, van noorden tdiisschelant alhier, inden selven mersch (nr. 7, pp. 6-7).

Christian Rousseel, nog een heer die we kennen uit de tal-
lingsstaten van 1697 ('Christien Rousseel, laboureur'), was pachter van de percelen nr. 12 en nr. 13:

- 1°) 'vooreerst' een gemet lants, commende met den westeinde op de weststrate met een stert ter baillie (= de afsluiting), daer de wed(uwe) passchier bouvery te wonen placht, comende met toosteinde op den loobileck (nr. 12, pp. 8-9).
- 2°) tweedens 'een lync xxviii roe(de)n, liggende inden voorschre-
ven loobileck, beoosten de hofstede daer de voors(eid)e wed(uwe) passchier bouvery te wonen placht, (nr. 13, p. 9).

Pieter van den bergem, (een landbouwer die in 1697 nog 6 kinderen thuis had) had de nrs. 18 en 21 in pacht:

- 1°) " een half gemet xviii roeden lants, streckende met den oost-
einde op de middelstraete, twesteinde ende zuytsyde blant van hoirs (= erfgenamen) boonaert (de familie Boonaert had dus ook land langs die kanten! ...), de noort(syd) e blant van wylent Jofneke)r quislain vanden xmyden" (nog een adellij-
ke grondbezitter!) (nr. 18, p. 11).
- 2°) " een gemet saylant, liggende suyt van tgoet van St. Maer-
tens (nu de hofstede Jean Pierre en greta Notable - Geyrens) streckende van de weststrate, westewaert tot den lantdijlf, suyden blant van die van St. Maertens voors(om)t ... , van noorden blant van wylent Jofneke)r quislain van dixmyden" (nr. 21, p. 12).

Jacques Gilles komt zowel in het Pachtboek (nr. 27, p. 15) als in 'Dénombrément' anno 1697 voor. Hij pachtte in 1688 "een half gemet saylant, genaemt de zuystrette heune, streckende het oosteinde blant vande bynderen michiel de vos, genaemt belsken ---, van noorden blant --- genaemt de vette heune, van suyden blant van dh(ee) ende m(eeste)re Louys boonaert" (weeral een boonaert!).

Jan Clarisse (onze "Jean Bapt(ist)e Clarys, laboureur" van de Volstelling) heeft in 1688 "ghehuert" het "vierendeel lants west vanden voetwech liggende jegens hollebouts cappelle, de westryde de blant ende hofstade bynderen boonaert" (nr. 39, p. 21-22).
 't Is op dit vierendeel dat 't Vuyhoordeken stond, zoals we hoger al uitgelegd hebben. in Elverdinge.

Het nr. 43 (p. 23) werd in pacht genomen door "Ni(du)a" (= de weduwe) "Jacque Goeman" ("la veuve Jacques Goeman, laboureur - 1697- achtergebleven met nog 5 kinderen thuis!).

Het had een oppervlakte van "een lyne dertich roeden", en behoorde tot de "onse lieve nauwe gilde landen in zuystchooten, west den Ipreleet." Het strekte "oost ende west, met den westeinde op de ooststrate, toosteinde op trioollant van Ipre, ende es liggende in een stiek ... saylant eertyts inden rioolacker, in een stiek genaemt den pecksteen,"

Ignaes Louidan (ook een van onze boeren die in ^{de} telling van 1697 genaamd worden) pachtte een perceeltje van de onse lieve vrouwe gilde landen in zuystchoote poezel".

Het ging slechts om "vyftich roeden lants", met den zuysteinde aenden den kerckwech ofte blant vande Jesuysten van Ipre, ende licht in een stiek, genaemt tweerstiek" (nr. 46, p. 25).

Dezelfde Ignas Louidan was tevens pachter van "een half vierendeel" kerckland, eveneens "gheleghen in poezel zuystchoote", ten "posten" van d' "Ipreleet". Die ca. 11 aien lagen "in een stiek genaemt het looestiek" en paalden met den zuysteinde ande kercke wech, leggende den selven wech op blant van Mahieu vander ghoten, west blant vanden disch van noortschooten, noorden fo(nck)rauwe de wedsuwe heer gillis pierloot" (nr. 30, pp. 16-17).

"de Eijer" Jacques Pierloot, ballij de St-Jacobs Capelle woonde in 1697 te Luidschote. Hij was getrouwd, had nog vijf kinderen bij hem thuis, plus twee inwonende knechten en een meid.

7. I. 1888

We vergaten Mahieu de Hont ("Mahieu de Hont, laboureur", 1697).
Deze pachtte, in 1688, 4 gemet 10 roeden saylant liggende inden steenacker, ...
E'ooesteinde de ooststrate (nr. 24, pp. 13-14).

Dit zijn maar enkele grepen uit de oudste bewaardgebleven
"verpachtinghe" (deze van 1688)

Het zou de moeite lonen er alle gegevens uit te persen, die
er in bevat liggen. We zouden nog heel wat meer leren over het "Zuidschote
van toen", zegge haast drie eeuwen geleden. Maar daartoe ontbreekt ons
hier de plaats.

Een aandachtige lezer van al die citaten, die bij een eerste
opzicht, misschien wel overbodig, kunnen lijken, zal onder meer be-
merkt hebben, dat vele stukken land — en we hebben niet alle 46 per-
celen vermeld — een naam droegen, zoals b.v.: "den korare", "den
loobilck", "de zuytbrette heune", "de vette heune", "den rioolacker",
"den pecksteen", "tweersstick", "het looestrick", "den steenacker",
"epresbeterdelant", "telsken", enz.

De kadastrale beschrijving is meestal zo nauwkeurig en
de begrenzing van ieder perceel zo nauwkeurig gezet aangeduid, dat
het moet mogelijk ^{zijn} met behulp van de oude kadastrakaarten,
zoals deze van 1835, praktisch elke partij land op kaart te brengen.

Alwie enigszins met die zaken vertrouwd is, weet
hoe de grenzen van een stuk grond, eeuwenlang, omzeggens onaange-
roerd, bleven, alle verkopen en verwisselingen ten spijt.

De recente ruiilverkaveling met de nieuwe "landmaste"
en "belegeringe" zal het werk van de toekomstige heemkundigen
en historici zekerlijk niet vergemakkelijken.

Echt jammer dat de oude "kercke terriers" en deze "van de
prochie" niet meer te vinden ^{zijn}. Zulke bronnen zijn onvervangbaar.

3. PACTCONDITIËN IN 1768-1793

Wij dachten, dat het misschien wel interessant kon zijn voor sommigen, de voorwaarden te kennen, waaronder "de kercke ende onse lieve vrouwe Landen van zuytschoten", om de vijf jaar in pacht werden gegeven tijdens de tweede helft van de XVIIIe eeuw.

Deze "conditien" worden telken male uitvoerig omschreven op de eerste bladzijden van de vijf "verpactinghen", waarvan de tekst bewaard gebleven is (de jaren 1768/1778/1783/1788 en 1793).

Wij citeren hier uit het origineel van de "Verpactinghe (van de) Kercke Lander der prochie van Zuytschoote, wettelick gedaen den 3^e april 1783", de bladzijden 3 tot en met 8:

"Conditien op den voet van welke Mijnheeren Bailliu ende schepenen der prochien ende heerlickheden van Noort ende Zuytschoote, als superintendenten, heden 3^e april 1783 sullen verpachten, ter interventie van heer ende majesteyre Petrus Beseyne, Pastor, ende den kerckmeester der prochie van Zuytschote, voor enen tydt ende termijn van vijf naer een volgende jaeren, de naer volgende landen, competerende de Kercke van Zuytschoote voorsejt, wannof t'eerste ingaen sal te baefmisse XVIIe drieentachtigh, in t'regard van de zaaylanden ende de bedrijf ende maÿgarsen te lichtemisse daer naer."

Het is klaar en duidelyk; het kerckland werd in dien tyd telkens slechts verpacht voor een termijn van vijf jaar. De vervaldaag voor de pacht van het zaailand was gesteld op 1 oktober ("baefmisse") en deze voor het weiland en "maÿgars" op 2 februari ("lichtemisse").

duister nu naar de 'conditien'.

1. "Alsvooren de pachters worden gehouden de landen te gebruiken ter rechter note volgens de costuime van Keuren' Ambacht, ende (te) betaelen kunnen suiveren pacht principael in handen van den kerckmeestere deser prochie, t'elken jaere met de gevallen baefmisse, op pene (= sous peine; op straffe) van sommatie ende executie, in ghelde te weten: de croonstukken

tot ses ponden, thien schellen (= schellingen) en acht deniers, ider franschen slaghe, ende ander spetien (= speciën) naer advenante, ende t' leste jaer te bezaijen met rond graen."

Je ziet het: het was geen lachertje in dien tijd. Een pachter die niet tijdig betaald had, kreeg een (gerechtelyke) aanmaning en als wanneer hij zijn verplichtingen dan nog niet nakwam: een forse boete. Ses ponden en meer was toen geen kleinigheid.

De jaarlykse pacht voor het perceel nr. 4, bestaande uit 125 roeden 'ganslant', bedroeg in 1783 slechts 5 pond (p. 12).

Is men een volledige termijn in gebreke bleef, dan moest men - 'op de koop toe' - het gepachte land nog "bezaijen met rond graen." Laten we verder lezen:

2. "De pachters worden gehouden te stellen goede, suffisante seker borjen ende principael, sonder divisie ofte executie, voor zonnen onderganck, ten contentement van de weth, op peine van verrespachtinge op t' selve rencher (vgl. het franse werkwoord: 'Renchir' = 'mettre à un prix plus cher'), ende de courtresse (= wat er te kort is) te verhaelen op de deffaillianten (= de pachters die in gebreke bleven), by keerlicke ende parate executie, enmers soo haest sy daer toe zullen gevraecht worden."

De 'weth' liet niet met zich spotten toentertijd. Wie aan zijn verplichtingen tekort schoot, kreeg prompt de 'deurwaarders' aan huis en moest op staande voet betalen.

iedere verpachting geschiedde bij openbaar opbod en wie het hoogste bod deed, verkreeg de pacht. Een herrespachting "op t' selve rencher" kon dus zeer nadelig uitvallen voor de eerste pachter. Een nieuw opbod van enkele schellingen méér ... en hij was 't land kwijt! Derde voorwaarde:

3. "Alle de pointingen, settingen, wasteringen, contributien, ende alle andere lasten, dieder sullen gepoint worden op de verpachte landen werden sprachters laste, sonder deductie op hunnen pacht principael."

Je ziet het! Gans andere toestanden dan nu ... Alle belas-

tingen - tot de 'waeteringen' toe - dienden toenmaals vereffend te worden door de pachter. Dit was toen officieel zo' en het normale gebruik.

4. "De aencommende pachters sullen verobligiert syn over te nemen by prijsie den ordinaireren s' pachters prijs staende op de landen, die sy oock sullen overgeven ten afscheeden."

Dit lijkt volkomen normaal.

5. "Ider pachter wert verobligiert te waepenen alle de boomen, die op hunne gepachte partije souden connen geplamt wesen by ordre van d' heeren regierders, sonder recompense, ende indien sij in faute bleven van t' selve te doen, sullen vermogen de selve te doen waepenen ten coste van (den) pachter."

Men werd blykbaar toen al 'van overheidswege' verplicht een zeker aantal boomen te planten. Indien er boomen stonden op het gehuurde perceel, dan moest de pachter deze "waepenen" (wat een mooi woord!), d. i. ; ze dermate beschutten, dat ze niet omwaaiden of afbrakten of door groot- en kleinvee beschadigd werden.

Wat een wijze wetgeving, lang voor 'de groenen' zich inzetten voor de bescherming van het leefmilieu!

En wat ^{doen} veel boeren nu? Alle hagen weg, elke boom - met wortel en al + er uit! En de boomen - die men van rogerhand 'verplicht' wordt te planten - afkopen. Wat 'n tijd! En de boeien dan maar in de zonnebrand laten, 's zomers, zonder 'en vierkante meter schaduw... Waren onze voorouders echt niet wijzer? Tesde punt:

6. "In alle welke condities de pachters hun laeten condemneren met den overblag, soo schepenen hun condemneren, van nu voor alsdan, met resuntiatie aen alle exceptiën ende weiren, waermede sy in toecommende hun souden connen ofte mogen behelpen."

Er was dus geen beroep mogelijk tegen een veroordeling, uitgesproken door de schepenbank. "De welk reserveert van te mogen nemen alsulcken verhooger als sy sullen geraedigh vinden."

Strenge wetten, inderdaad. Een 'onwillige' pachter kan gewoon het gepachte perceel ontnomen worden, dat dan door de schepenen toegewezen wordt aan iemand die een roger bod doet.

We lezen verder:

7. "De pachters worden verobligiert te planten ende houden gro(e)jens op ider partie soo veel wulgen ofte pampelieren poten (= jonge bomen) als de weth sal geraedigh vinden, sonder vergelt, schimp (!) ende fraude geweest, als mede te vellen t'hunder geliefde, ende te laeten opwassen alle de wj'tloopelingen, bequaem tot wasdom van boomen, oock sonder vergelt."

De tekst van de "verpachtinghe" van "den 15^e april 1788" last nog vercheidene andere "conditien" in. We citeren deze:

— "De landen, geïnclavert in eenighe hofsteden ofte ander landen, indien den pachter quaeme te verhuysen, sal den selven synen pacht moeten overlaten aen den aencommenden pachter, indien hy die begeert, sonder dat de pachters by dese verpachtinghe enig recht zullen connen pretenderen."

Mer en wj's besluit!

— "Geene vande naerschreven landen en sullen de pachters vermogen over te laeten aen een ander sonder consent van (de) weth."

Mer lees die tekst maar eens... en vergelijk met de thans geldende toestanden.

— "Die eens borge is, sal borge ende principael blijven voor alle de pachten, die den pachter sal gepacht hebben; op de modificatien hier vooren, ten waere de weth t'selve niet geraedig en vonde."

— "De pachters sullen vermogen te laboureren de stoppels, soo haast die bloot syn, sonder dat den voorgaenden pachter t'selve sal connen beletten ofte daer over iet pretenderen. Ende t'gonne gelaboureert ende bezajen (is) sullen de aencommende pachters moeten overnemen bij prijsle."

De pachtwet was tydens de tweede helft van de XVIIIe eeuw, op menig punt, heel wat strenger dan nu. Vele misbruiken waren alom gewoon onmogelijk en de rechten van de eigenaar werden toen toch beter gevrijwaard dan thans...

4. NOTABELEN VAN ZUIDSCHOTE IN 1768-1793

Als 'toemaatje' geven we hier de namen van de Pastoor en de Kerkmeester, die in naam van de Parochie de respectievelijke "Verpachtingen" ondertekenen, alsook van de Baljuw ^{de greffier} en de Schepenen, die hetzelfde doen, in naam van de "Weth".

1) 1688. We kennen alleen de toenmalige "kerckmeesterje": Jacques) godtschalck. Volgens de tellingstaat van 1697 was hij het die de "meulen van Luzeerna" uitbaatte. De tekst zegt bij nr. 54: "Jacques godtschalck, meusnier 1-1-0-0-1-3-1-0-7". Hij was dus gehuwd, had een kleine zoon, drie dochtertjes en een inwonende knecht; wat een totaal geeft van 7 personen.

Onder hetzelfde nummer wordt een arm gezin vermeld, zonder inwonende kinderen: "Barthelemy Luscutier pauvre 1-1-0-0-0-0-0-0-2".

2) 1768. De slottetext van de akte luidt:

"Aldus dese verpachtinge gedaen onder alle gewornel(icke) protestatien ende op alle de voorenstaende conditien, midtsgaaders bij ons wethouderen gewesen wettelick ende executoir in alle sijne formen ende inhouden, daete als vooren, ons t oorkonde)n."

Daarop volgen de handtekingen van:

- Inghel Verseeche 1770 - J. N. Van(den) Berghe - P. J. Tahon -
- P. J. Vanderfaeillie - P. J. De Croos - F. E. Vanderhaeghe.

Het handteken van Pastoor Petrus Beseyne ontbreekt.

Frans Emmanuel Vanderhaeghe was toen greffier

De "verpachtinge" is gedateerd "opden 30^{en} septembre 1768.

De greffier pacht o.m. het perceel nr. 8, zijnde "0-1-30 roen garblant" "een weinigh noort vande kercke, abontevende van westen den kemmel, liggende inden boomgaert voor dhuysingen van heer ende mfeestejre Petrus Andreas Ghebben, capellaen deser p(roe)chie." Zuidschote had toentertijd niet alleen een pastoor maar ook een kapelaan!

3) 1778 - 6 oktober

Tussen p. 36 en p. 37 is er een blaadje mee ingebonden waarop te lezen staat: "Onoosten Verp(achting)e Kercke landen der p(roe)chie van wijt(schoote), gedaen 6^{en} octobre 1778."

Het loont de moeite de tekst volledig te citeren:

- ^o Eerst over stellen conditiën	2 - 8 - 0
- ^o Item over het opstellen van alle de landen met canten ende abboutten, tot betoonen alwaer de selve gelegen syn	
De greffier, die de pachtakte opstelde, bracht 25 bladen papier ("feulletten") in rekening à 4 groten (1 groot was een muntstuk ter waarde van van 1/10 pond of 2 schellingen) t'feullett... t'samant	10 - 0 - 0
- ^o Publiecke) Verpachtinge)	
- ^o jounce met ontfanghen (= 'zitdag')	1 - 4 - 0
- ^o gereet (= 'voorschot')	4 - 16 - 0
- ^o amman (= de dienstdoende 'politieagent')	2 - 18 - 0
- ^o Betaelt) en behopenen over het wethrecht ter deser Verpachtinge, t'aenveerden de borgen ende alles te wijzen wett(elijk) ende executoir	11 - 8 - 0
	<hr/>
	32 - 14 - 0

De afrekening van greffier Frans Emmanuel Vanderhaeghe 'klopt' volkomen. Twintig schellingen in een pond; reken maar zelf eens uit.

Op het einde van de pachtakte staan de handtekeningen van:

- Petrus J. Beseyne Pastor - J. N. Van(den) Berghe - J. De Grave, 1778
 - Joannes Franciscus Feys - V. J. Vanders Ghotte - P. J. Vereecke
 - Carolus Boussemaere - J. B. Louwaeghe - J. S. de purjdt. en van de greffier: F. E. Vanderhaeghe.
- Tien handtekenen!

4) 1783 - 3de april

Fussen p. 40 en p. 41 is ook weer een dubbelblad, mee ingenaaid met vermelding van allerhande betalingen verricht door de pachters. Het is gedateerd van 20 november (1783). We leren er uit dat er een afzonderlyk "bouck" bestond voor de pachters van de "O. L. Vrouwe landen". Mr. Sotier was toen "O. L. Vrouwe meester)re van Lynschote."

De tekst van de 'verpachtinge' van "derden april 1783" is ondertekend door: - Petrus J. Beseyne, pastor - J. N. Van(den) Berghe - Joannes Fran-
(iscus) Feys - J. De Grave, 1783 - Carolus Boussemaere -

J. R. de puydt — felix Van Eecke en den (nieuwen) greffier: (Carolus)
Ludovicus) Vanderhaeghe.

Velen van hen die de pachtakten ondertakenen, zijn zelf pachter van één of meerdere percelen (Boussemaeres, Vanderhaeghe, Van Eecke, Feyt, Vanderfaillie, Louwagie), zodat we hier zeer waarschijnlijk te doen hebben met "notabelen", die te Luidschote verblijft woonden.

Nog een kleinigheid: op p. 59 van de verpachting van 1783 lezen we volgend zinnetje: "ontbloot kerckhof 1787 E; Depoorter

voor 9 ponden tien schellingen heeft deze dus het ⁹⁻¹⁰⁻⁰ kerckhof van Luidschote mogen "ontbloeten". Ik denk niet dat dit het loon is, dat uitbetaald werd aan E. Depoorter, voor het onderhoud van ons kerckhof ten jare 1787. Veeler gaat het om de pacht, die hij verschuldigd was om er het gras te mogen hooven in het vrijliggend deel van het kerckhof. Dit was nog in de jaren 1920 hier het geval. Maar toen bestond er nog geen stedelijke plantsoendienst...

5) 1788 - 15^e april

De aandachtige lezer van onze "zantingen" weet, dat er eenmaal geleden een "Onse Lieve Vrouwe Gilde" bestond te Luidschote. Deze gilde bezat acht percelen land, die ze door schenkingen verworven had: 1° zes partijen lagen "in Kuytschoote, west den Jperleest"

1) Perceel nr. 42 - 58 roeden lants' groot werd in 1788 "vercheinst" voor 29 jaar, door "Constantia ende Françoise de Crock, te voren Joanne's Therssen."; "welken cheinst begonnen is met de baefnisse 1779, ten prijse van acht ponden parasyse by jaere; op welke vercheinste partye is staende een kuytken ende orencot, tegenwoordig gebruycht door françoi's Therssen, modo Jacobus Caenen, met horenierhof, by nae viercante, rontsom in haegen, met het west-einde op de Weststracte, noort t Dische lant van Kuytschoote, daer tusschen gelasten eenen waegenweg" ... (pp. 51-52).

2) "Joann(e)s" pachtte 137 roeden "sajlant oost den gebreyde cheins;" voor 14 ponden parisis 's jaers.

Er werd 8 ponden 2 schellingen voorschot betaald.

Deze som - zo luidt een korte aantekening bij dit nr. 43 -

werd opgetrocken --- door J. B. Sohier --- als O. d. Krauwe meesters van Tuynschote, dato 15 april 1788 "

De Gilde had dus haar eigen inkomsten en eigen boekhouding.

Ze had nog altijd een Gilde meester: Jan Baptist Sohier.

3) Het perceel nr. 44 besloeg 150 roeden lants "commende met het oosteinde op de ooststraete, t'westeinde op de middelstraete; zuyt ende noot lant van den heer Pensionaris Iweins int Veldeken, van westen zynder hofstede."

Een pensionaris was toentertijd een bezoldigd raadsman van een stad of gewest. Het was een voornaam ambtenaar.

Pensionaris Iweins Int' Veldeken wordt vermeld in alle verpachtingen van 1768 tot en met 1793.

4) Pheffius Vlercken pachtte eveneens 150 roeden "sajlant" liggende in den steenacker ... "t'westeinde" paalde aan de middelstraete

5) Jac(q)ue's Verhaeghe was pachter van 130 roeden "lants, genaemt den pecksteen... streckende ... met t'westeinde op de ooststraete, oost het ryolalant Engel Vereecke."

6) Dito Verhaeghe pachtte bovendien nog "eene lyne lants, t'westeinde de ooststraete, t'osteinde het voorschreven Riolalant, liggende in den Ryoolacker ...

2° Twee percelen gieldelands waren gelagen in "Tuynschote Poel":

1) De weduwe Joannes De Coninck huurde 40 roeden lants, liggende west vande vervallen hofstede van de kinderen Benedictus Duytschaerer, commende met het westeinde op den ketweg ...

2) "Andriës de beir heeft gepacht 50 roeden' lants ... met t' Buytende aen (den) Ketsweg, ... ende licht in een stuck ... genaemt het dwersstuck ... , op welck stuck een huysken pleeght te staene ..."

De totale oppervlakte van de "Onse lieve Vrouwe Gilde landen in Swijtschoote" bedroeg in 1788, de acht percelen samengeteld, 2 gemeten 2 linnen en 15 roeden, wat neerkomt op 1 ha 18 a 20 ca. De pachtprijs, cijnsland inbegrepen, bedroeg ongeveer 67 pond.

Het perceel nr. 42 besloeg in 1778 nog 0-1-95 roen lants'.

Blijkens een randnota, p. 53, werd het in 1779 in tweeën gesplitst (de latere nrs. 42 = 58 roeden, en 43 = 137 roeden).

We lezen immers:

"Ten wetdaaghe van (den) 2de meye 1779 hebben wethouderen deser p'roefie van Swijtschoote, geraedigh gevonden den cheins, op dit feullet gemention(eert), te verlanghen, te weten maer alleene liex tot 58 Roen, alwaer het huysken met overcot ende hovenierhof op is staende, ende competerende (= eigendom sijnde) (van)

Constantia ende Françoise de Crock, voor negenen twintigh jaeren, wanof t' eerste sal beginnen baefm(esse) 1779, ten prijse van acht ponden par(sis)s by jaere. Ende t' Surplus, sijnde 137 Roeden, verpacht aen Joannes Verhaeghe, te weten voor veerthien ponden par(sis)s by jaere. Ende allaan(e)lx pacht verleent, immers sal eindigen met dese verpacht(ing)he, by dies te beginnen met de baefm(ess)e 1779."

We citeerden die tekst omdat wij er heel wat kunnen uit leren:

a) Een gemet telde - dat weten we met zekerheid - 3 linnen'; een 'lyne' bevatte 100 roeden, aangezien het oorspronkelijke perceel nr. 42 - groot 1 linnen' 95 roen, verdeeld werd in '58 roen' en '137 roen'.

b) De cijnsgrond (hier 58 roeden) - die uiteraard bebouwd was - werd aanvlenlyk duurder verpacht dan het gewone 'saylant' (hier 137 roeden). Constantia en Françoise Decrock moesten jaarlyks acht pond betalen voor slechts 58 roeden en Joannes Verhaeghe 'slechts' 14 pond voor 137 roeden. Je kunt zelf uitrekenen.

of 'Een' cheins' werd aangegaan voor 29 jaar, doch de pacht van een perceel d'kerckland gold slechts voor 5 jaar.

De pachtakte van 15 april 1788 werd door volgende 'notabelen' ondertekend: gans bovenaan; "Petrus) Andreas) Ghebbens", die in 1768 vernoemd wordt als 'capellaen deser prochie', en twintig jaar later 'deservitor' (= dienstdoend pastoor) is 'in Suijtschoote'.

Pastoor Petrus Beseyne, die de pachtakte van 3 april 1783 nog ondertekende, was intussen wsch. overleden of elders op rust gegaan.

Onder de handtekening van waarnemend pastoor Ghebbens volgt deze van J. N. Van den) Berghe, die we vanaf 1768; bij elke vijfjaarlijks verpachting zijn optreden. Zijn naam volgt steeds op deze van de pastoor. Was het de baljuw of de kerckmeester? Ik kan het niet uitmaken. Vooralnog niet. Want... lees verder.

De greffier van Suijtschoote, (Carolus) Ludovicus) Vanderhaeghe, die dit ambt reeds in 1783 uitoefende, ondertekende eveneens de akte.

Volgen nog de handtekeningen van: - Joannes Franciscus) Feys - P. J. Vander Jaellien - J. L. de purjdt - Felix van Lecke en - E. B. Jacob.

6) 1793 - 27 juni

De laatste verpachting die wij kennen, geschiedde op 27 juni 1793; "ter interventie van heer ende meester Petrus Ferdinandus Deynere, pastoor ende den kerckmeester Steur Carolus Ludovicus Vanderhaeghe der prochie van Suijtschoote...?"

Op p. 51 lezen we, betreffende de "Onse Lieve Vrouwe gilde Landen", in randnota: "Dese ende volgende goederen sijn geappropricert aan den secretar armen deser prochie van Suijtschoote, ter cause dese gulde van over langen tijdt in wezen niet en is."

De pachtakte wordt eerst ondertekend door - P. F. Deynere, pastoor in Suijtschoote - J. N. Van den) Berghe - Joannes Gontiez - Peter Ghillebaert - en ten laatste door C. L. Vanderhaeghe.

Aangezien greffier Carolus Ludovicus Vanderhaeghe in de inleidende tekst uitdrukkelijk als 'kerckmeester' wordt vernoemd, moet J. N. Vandenbergh, die in alle verpachtingen vanaf 30 september 1768 zijn handtekening onmiddellijk na deze van de pastoor plaatst, wel degelijk 'bailliu' - al die jaren - de 'bailliu' geweest zijn "der prochie ende kerckheden van noot ende suijschoote."

Franciscus Emmanuel Vanderhaeghe, de vorige greffier, zal ook wel kerckmeester geweest zijn, zodat we mogen aannemen dat alle overige notabelen, die vanaf 1768 tot en met 1793, de pachtakten ondertekenen, de functie van schepen bekleeden.

5. DE FAMILIE SCHORREEL

Sinds mensengeheugenis, ja! lang voordien, wonen en woonden er Schorreels te Luidschote en op Luizerne. En al wordt hun naam op veel uiteenlopende wijzen geschreven (b.v. met 1 of 2 o's - Schoreel en Schooreel -, 1 of 2 r's - Schooreel en Schorreel), toch behoren zij allemaal tot dezelfde wijdvertakte stromk, tot dezelfde aloude Luidschotse familie.

De betekenis van de naam Scho(o)r(e)el heb ik niet met zekerheid kunnen achterhalen. Het is vast en zeker een zeer oude persoonsnaam en hij zou wel iets te maken kunnen hebben met het zelfstandig naamwoord: Schorre of sehor. Een Schorre (vergelijk het middelnederlands: schore = kust, oever) is eigenlijk 'buitendijks aangeliigd land'; land dat boven de normale vloed ligt (denk ook aan het nieuwengels: shore = kust, als de scheidinglijn tussen land en water). Een Schooreel kan dus een persoon zijn, die zo'n aanlibbing in cultuur heeft gebracht of uit die buurt afkomstig is.

We hebben in dit deel van onze ZANTINGEN reeds herhaaldelijk verwezen naar het dossier van de algemene volkstelling, welke in het jaar 1697 gehouden werd in de 'Generaliteijt van d'Acht Prochie van Veurnam-bacht'. De tellingstabellen vermelden méér dan 1350 gezinshoofden, waarvan we zowel de voornaam als de familienaam kennen. Daaronder zijn er slechts twee, die de naam Schooreel dragen. Ze wonen allebei te Noordschote en dan nog wel in 't zelfde huis. Geen wonder, want het gaat om vader en zoon (NO. 26). Ziehier de letterlijke tekst:

Paul Schooreel le vieu pauvre 1-0-0-0-0-0-0-0-2

Paul Schooreel le jeune pauvre 1-1-1-0-1-0-0-0-4

Het gaat hier om twee arme gezinnen, die dezelfde woonst betrokken. Paul Schooreel, jr. ('le jeune') was gehuwd, had een zoon bij zich van 'méér dan 14 j.' en een dochter van 'binnen de 12 j.' Ze waren ze met vier in zijn gezin.

Er kloopt echter iets niet met de cijfers, die naast zijn vaders naam staan: ofwel leefde zijn vrouw nog en dan waren ze met twee, ofwel was hij toen weduwnaar en moet het eindgetal 1 zijn.

Er waren dus anno 1697 geen Schooreels te Luidschote woonachtig, ook niet in de andere gemeenten en heertijkheden van 'd'Acht Prochie', met uitzondering van Noordschote (geen Schooreels dus te Coppemolle, Couthove, Diepazele - Eversam - Krombake, Elverdinge, Elzendamme, in 't Hofland te Reninge, in 't Krombreekse Vrije, te Loker, in 't laetschip van Reninge, te Reningelst, in 't Swyland, in de heertijheid van de Tempeliers, te Hamertinge, Watou, Woesten en Luidschote).

Het oude PACHTBOEK van Zuidschote, waarin zes 'verpachtinghen' gebundeld zijn (respectievelijk uit de jaren: 1688, 1768, 1778, 1783, 1788 en 1793) vermeldt geen enkele Schorfeel.

De KERKREGISTERS daarentegen, aangelegd "ab anno 1819", vermelden er zodanig veel, dat het praktisch onmogelijk is om er klaar in te zien. Om die reden hebben wij ons, in dit artikel, hoofdzakelijk geconcentreerd op de voorouders in rechte lijn van Eric, Agnes, Alice en Julien Schorreel.

I. De eerste voorouders, die ik hier in de oude boeken kon terugvinden, heten:

PETRUS FRANCISCUS SCHOREEL en zijn echtgenote Maria Juliana Lannoye. Die twee stammen nog uit de eerste helft van de XVIII^{de} eeuw (cf. RMO I, p. 8, nr. 4). Meer weet ik er niet over, tenzij dat zij o.v. een zoon hadden, die het geslacht zal voortzetten (zie onder II).

We kunnen nog een ander gezin uit diezelfde tijd, nl.: het echtpaar Felix Jacobus Schorreel - Maria Francisca Fockenberghe. Deze laatste hadden minstens één dochter: Helena Francisca Schorreel, die halverwege februari 1753 ter wereld kwam en rond 1774 trouwde met Albertus Franciscus Ghekierre. Zij overleed te Zuidschote op 15 mei 1832, in haar tachtigste levensjaar ("aetatis 79. annorum et tribus mensium") na "58. jaer in huwelyk" te zijn geweest (RMO I, p. 58, nr. 3). Haar man Albertus Ghekierre was te Zuidschote geboren, in november 1742, als zoon van Jacobus en Anna Francisca Ghekierre-Debergh. Hij bereikte een voor dien tijd uitzonderlijk hoge leeftijd, want hij was - zoals Pastoor Spilliaert het nauwelijks aanstipt - 92 jaar en 2 maand oud, toen hij hier, de 6 januari 1835 stierf (RMO I, p. 69, nr. 1). We kunnen een dochter van hem: Joanna Theresia Ghekierre, die ongehuwd bleef, en te Zuidschote, op 7 april 1846, overleed "aetatis 64 annorum" (RMO I, p. 110, nr. 6).

Of Felix en Petrus Schorfeel broers waren van elkaar, weet ik niet. Het kan best zijn.

II Het echtpaar Petrus Franciscus - Maria Juliana Schorreel had allerszins een zoon: Franciscus Leonardus Schorreel, die heel waarschijnlijk in 't jaar 1765 te Zuidschote ter wereld kwam. Hij huwde later met Maria Jacoba Lepa, en overleed hier op 30 januari 1820, 56 jaar oud (RMO I, p. 8, nr. 4). Hij werd de 1ste februari van dat jaar op ons kerkhof

(in coemeterio hujus parochiae) begraven. Pastoor Franciscus Emmanuel de Coester verrichtte de uitvaart.

Zijn vrouw, Maria Jacoba Lepla, was rond 1777 te Reminge geboren, maar haar moeder, Jacoba Geld(h)of, behoorde ook tot een oude Luidschotse familie, terwijl haar vader, Joannes Bonifatius Lepla, onder Boezinge geboren was.

Maria Jacoba Lepla bleef niet lang weduwe, vermits ze reeds op 1 december 1820 - 11 maanden na het afsterven van haar eerste echtgenoot - hertrouwde met een yekere; Ludovicus Martin, een weduwnaar, wiens vader (Felix Martin) uit Ramskopelle stamde, terwijl zijn moeder (Isabella Rabau) afkomstig was van "Boitskouke".

E. H. de Coester, die gedurende 19 jaar ("ab octavo Decembris 1801") de parochie had bediend, was hier inmiddels op 12 november 1820 gestorven. In afwachting dat Luidschote een nieuwe pastoor kreeg (G. H. J. J. E. Lafabure), deed E. H. J. Louwagie, een jonge priester - geboren en getogen in de streek - hier tydelijk dienst.

Hij was het dus die, in opdracht van de Pastoor van Boezinge (welke tot coadjutor was aangesteld); Ludovicus Martin (weduwnaar van Maria Theresia de Lathy) en Maria Jacoba Lepla (weduwe van Franciscus Leonardus Schoreel) in de echt verenigde. Als getuigen traden op: Joannes Van Daele ("qui declarat se nescire scribere") en Petrus Joannes Busseynse. Deze laatste, alsook de bruid en de bruidgoms plaatsten hun handtekening, onder de trouwakte, terwijl de eerste getuige quwoon een kruisje plaatste ("signaculum X unius testis"). (RMA I, p. 10, nr. 7).

Het echtpaar zou niet lang verenigd blijven, want Maria Jacoba stierf anderhalf jaar later, nl.: op 29 juni 1822. Ze was 45 jaar oud (RMA I, p. 18, nr. 11).

Uit haar eerste huwelijk met Franciscus Leonardus Schoreel had zij gelukkig kinderen. Ik ken o. a. een dochter; Maria Dorothea, welke op 6 juli 1819 te Luidschote in het huwelijk trad met Joannes Fiers uit Heusden (bij Gentbrugge). Zijn vader Joannes Franciscus Fiers was geboortig van Kalken (bij Overmare) en zijn moeder, Judoca Maria Van Himschoot,

van Heusden zelf. Bruid en bruidegom waren meerderjarig toen ze trouwden. Meester Carolus Joseph Van de Walle, de koster van Zuidschote, was getuige voor de bruidegom, terwijl Franciscus Schoreel het was voor zijn zuster. Allen kunnen hun handtekening plaatsen (RMA I, p. 2, nr. 5).

Franciscus Leonardus en Maria Jacoba Schoreel-Depla hadden nog een andere zoon: Seraphin Fidelis Schooreel (sic!) (geboren te Zuidschote in september 1806 en er als jonggezel op 30 januari 1849 overleden - "aetatis 42, annorum et 3. mensium") (RMO I, p. 121, nr. 4).

Een oudere broer van hem zal het geslacht van de Schoreels te Zuidschote voortzetten.

III Deze laatste kwam hier in 1798 ter wereld en werd gekerstend onder de naam: Franciscus Romanus Schoreel. Hij was 24 jaar oud, toen hij de 19de november 1822 te Zuidschote in het huwelijk trad met Maria Theresia Verhaeghe, welke twee jaar ouder was dan hij, vermits zij in 1796 geboren was. Maria Theresia stamde eveneens uit een oude Zuidschotse familie: deze der Verhaeghe's. Haar vader heette: Joseph Franciscus Verhaeghe (die op 27 juni 1793 niet minder dan vier percelen kerkland pachtte - nos. 6, 20, 21 en 43-); haar moeder noemde: Barbara Loonis.

Hun huwelijk werd ingezegend door Pastoor J. J. E. Lefebure. Ludovicus Franciscus Leplat (sic!) en Carolus Verhaeghe waren getuigen (RMA I, p. 13, nr. 4).

Het echtpaar Schoreel-Verhaeghe liet hier van 1823 tot en met 1843, dus in twintig jaar tijd, niet minder dan elf kinderen ten doop dragen: 7 zonen en 4 dochters. Een jongen en twee meisjes stierven enkele maanden oud en één zoon overleed op zijn 21ste verjaardag. Ziehier al die Schoreels:

1) De oudste van de elf was een zoon: Carolus Ludovicus Schoreel. Deze werd op 10 juli 1823 te Zuidschote geboren. Josephus Franciscus Verhaeghe - zijn grootvader - was pater en Maria Theresia de Ceunynck meter (RBA, I, p. 39, nr. 12).

2) De tweede oudste zoon heette: Angelus Albertus Schoreel. Hij kwam op 15 juli 1824 om 5 uur 's morgens ter wereld en werd nog diezelfde dag gedoopt. Carolus Ludovicus Verhaeghe was peter en Joanna Theresia Coppoem: meter (RBA I, p. 39, nr. 12).

Hij is later in de echt getreden met Clementia Sophia Vercajmer. (Cf. RMA I, p. 126, nr. 5). Deze was op 27 februari 1828 te Luidschote geboren, als dochter van Petrus Paulus Vercaemer (uit Boezinge) en Maria Theresia Loois (uit Noordschote) (RBA I, p. 69, nr. 2).

Virginia Schoreel, dochter van Engelbert en Clemence, trouwde hier de 15de juni 1887 (-ze was toen 24 jaar oud-) met Aloisius Dughe, een 32-jarige jonggezel uit Luidschote. Haar vader was getuige bij dit huwelijk (RMA I, p. 126, nr. 5). Angelus Albertus stierf alhier te 20 juli 1894 (RMO II, p. 53, nr. 12). Zijn vrouw Clementia was reeds veel eerder te Luidschote overleden, nl.: op 15 februari 1880, nauwelijks 52 jaar oud.

Aloisius en Virginia Dughe-Schoreel kregen daags vóór Kerstmis 1891 (24 december) een zoontje, dat door Pastoor J. Van Lierbergha op de Hoogdag zelf geverstend werd, onder de naam Cyrillus Camillus (RBA I, p. 367, nr. 29). Het jongetje bleef maar zes dagen in leven, vermits het reeds de 30ste december overleed (RMO II, p. 114, nr. 17). We kennen nog andere kinderen.

Zijn vader, Aloisius Dughe (°Z., 19 april 1855 - RBA I, p. 195, nr. 3) gaf hier de grest op 3 maart 1932 (RMO II, p. 112, nr. 3). Zijn moeder, Virginia Schoreel (°Boezinge, 20 augustus 1863), verliet deze wereld de 18de augustus 1939 (RMO II, p. 129, nr. 6).

3) Het derde kind van Franciscus Romanus Schoreel en Maria Theresia Verhaeghe was een dochter, die bij haar doopsel (op de dag van haar geboorte - 29 juli 1825 - RBA I, p. 53, nr. 11) de naam kreeg: Rosalia Fidelia. Hij was dertig jaar toen ze, de 31ste juli 1855, te Luidschote in het huwelijk trad met Desiderius Victor, een jonggezel uit Vlamerlinge, geboren in 1819, en zes jaar ouder dan zij.

De verdere afstamming heb ik niet opgespoord.

4) Nummer vier: een zoontje (°Z. 8 september 1826 - RBA I, p. 61, nr. 13) heette Amandus Desiderius Schoreel. Deze overleed precies op zijn 21ste verjaardag en wel te Doornik ("Tornaci"), waar hij ook begraven werd (RMO I, p. 117, nr. 17) (+ 8/9/1847).

5) Het vijfde kindje was weer een zoon: Benedictus Xaverius Schorreel (°Z. 16 augustus 1830 - RBA I, p. 82, nr. 17). Het jongetje bleef nog geen 3 maanden in leven († Z. 12 november 1830 - RMO I, p. 55, nr. 19).

6) Nummer zes, opnieuw een jongen: Ludovicus Franciscus Schorreel, kwam hier op 20 januari 1832 ter wereld (RBA I, p. 89, nr. 1). Hij was 26 jaar oud toen hij, op 17 november 1858, trouwde met de ^{40-jarige} weduwe van Petrus Knoekaert: Amelia Ursula Dondaine (ook Dondayne), die in 1819 te Namertinge geboren was (RMA I, p. 87, nr. 7), doch hier woonde.

Het echtpaar Schorreel - Dondaine kreeg hier - voor zover ik weet - twee kinderen:

a) Emilius Schorreel (°Z. 26 mei 1859 - "baptizatum in partu a Caecilia Lauwers - Hij werd diezelfde dag nog gedoopt "sub conditione" door Pastoor Ludovicus Delva. Zijn vaders zuster, Lucia Philomena Schorreel (°Z. 5 februari 1843) was meter van het jongetje (RBA I, p. 207, nr. 8).

b) Aloysius Schorreel (°Z. 2 maart 1863 - P.: Franciscus Schorreel - RBA I, p. 218, nr. 4). Het jongetje werd nog geen twee jaar oud, aangezien het op 20 januari 1865 hier overleed (RMO I, p. 157, nr. 2).

De sterfdatum van hun vader, Ludovicus Franciscus Schorreel, ken ik: † Z. 9 november 1893 (RMO II, p. 51, nr. 25). Volgens de tekst van het obit moest hun moeder, Amelia Ursula Dondayne, dan nog in leven zijn. Waar en wanneer zij overleden is, weet ik niet.

7) Ook het zevende kind van het gezin Schorreel - Verhaeghe was een zoon: Petrus Joannes Schorreel. Hij werd de laatste dag van 't jaar 1874 te Luidschote geboren (RBA I, p. 204, nr. 20). Hij trouwde met Virginia de comte (ook: Laconte), die op 9/3/1851 te Westvleteren geboren was. Haar man stierf de 31ste maart 1894 (RMO II, p. 53, nr. 7) en zijzelf op 17 augustus 1913. Petrus en Virginia Schorreel - Laconte kregen alleszins twee kinderen, een zoon: Isidorus Schorreel (°Z. 12 januari 1879 en getrouwd te "Nieuwcapelle", op 5 oktober 1912 met Lucia Penet (RBA I, p. 287, nr. 25) en een dochter: Alodia Schorreel (= Elodie) († Z. 11-11-1880 - RBA I, p. 291, nr. 27), die op 9-6-1914 de tweede echtgenote zou worden van Leon Vanderberghe (°Z. 12 april 1886 - RBA I, p. 315, nr. 7). Leo, Ve-

Vandenberghé was toen weduwnaar van Elisa Vandenberghé, met wie hij de 12de oktober ¹⁹¹⁰ te Boezinge getrouwd was. Elisa was ^{immers} geboortig van Boezinge, en dochter van Franciscus en Beatrix Vandenberghé - Theissen. (04 februari 1887). Ze was pas 27 jaar toen ze hier op 29 maart 1914 ter ziele ging. (RMO II, p. 99, nr. 7).

Leo Vandenberghé was een zoon van Carolus en Maria Theresia Vandenberghé-Devos, die in de jaren 1900 een kleine hoeve uitbaatten (nr. 64), gelegen halverwege tussen de hofsteden Weduwe Decroos (nr. 63; nu Sampers) en Placide Tahon (nr. 65; nu Notable).

Het huwelyk van Leo en Elodia Vandenberghé - Schorreel werd ingezegend door Pastoor Florimond Van Campenhoutt (RMA I, p. 163, nr. 4).

Er zouden daarna nog slechts twee huwelyken ^{gesloten} worden (dit van Remigijs en Maria Peceeu - Pieters - op 7 juli 1914 -, en dit van Julius en Hulma Costenoble - op 5 augustus 1914), vooraleer Tweidshote in de Eerste Wereldbrand met de grond zon gelijk gemaakt worden.

Leon Vandenberghé overleefde ook zijn tweede vrouw en stierf op Ruverne, de 26ste september 1977, halverwege zijn 92ste levensjaar (RMO III, p. 49 - Elodie Schorreel was hem reeds lang voorgegaan; zij overleed immers op 8 februari 1963 (RMO III, p. 29, nr. 1^a).

Maar zien in al die kinderen en afstammelingen van Franciscus Romanus Schorreel en Maria Theresia Verhaeghe is echt geen lachertje. Met al die voornamen, die soms ten dele dezelfde zijn (b.v. : a) Carolus Ludovicus en c) Ludovicus Franciscus) en niet altijd allebei worden geregistreerd in de herkegisters, is het soms echt een heksentoor om er wijs uit te geraaken en zijn ernstige vergissingen niet uitgesloten. Maar nu komt de hardste knobbel.

Nr 7) Petrus Joannes (er staat wel degelyk Joannes in het RMA I, p. 104, nr. 20) werd op 31 december 1834 geboren en wel als zoon "Francisci Romani Schorreel et Mariae Theresiae Verhaeghe, conjugum in Tweidshote". Enkele bladzijden verder, treffen we de geboorte aan van zijn zusje: Barbara Caecilia (nr. 8), op 2 april 1836. Er kan daar dus geen andere geboorte tussen liggen.

overlezen, dan Welnu als we het RMA I, p. 90, nr. 91 vinden we daar iets hoog eigenaardigs. We zullen die tekst eerst eens in extenso

publiceren. Misschien gaat er dan bij een familiëkundige een licht op en kan hij die knobbel ontwarren...

We geven de oorspronkelijke tekst, zoals Pastoor Delva, deze invulde:

• Anno Domini 1861, die 2 julii, praevio tribus hannis, matrimonium interunt, coram me pastore hujus parochiae: Petrus Jacobus Schorreel, filius Francisci et Mariae Theresiae Verhaeghe, coelebs, aetatis 26 annorum, ex hac, et Regina Dorothea Peperstraete, filia Petri Jacobi et Jacobae Hollersers, aetatis 56 annorum, ex Kermel, vidua Petri Baert; et testibus: Francisco Schorreel, patre sponsi et Petro Peperstraete, fratre sponsae.

Dat vader Franciscus Romanus Schorreel, zoon van "Francisci Wino- et (sic!) et Mariae Jacobae Leplat", "maritus Mariae Verhaeghe" als getuige optrad voor zijn zoon, vormt geen probleem. We zijn in 1861 in vader overleed slechts op 23 januari 1872 (RMO I, p. 175, nr. 7). Hij was 74 jaar oud geworden). Zijn weduwe, Maria Verhaeghe, volgde hem op 28 maart 1879 in het graf. ("aetatis 85 annorum") - schrijft Pastoor Ludovicus Delva).

Tot daar geen moeilijkheden.

Maar wat te doen met nr. 7: Petrus Joannes Schorreel (°Z. 31/12/1834 - †Z. 31/3/1894). Volgens zijn 'obit' (RMO I, p. 53, nr. 7) was hij, op het ogenblik van zijn afsterven, wel de man van Virginia 'Lacoste' (°Westvleteren 9/3/1851 †Z. 17 augustus 1913). Er was een leeftijdsverschil van meer dan 16 jaar!

De eerste zoon van deze echtgenoten, waarvan wij kennis hebben: Isidorus werd geboren te Zuidschote op 12/1/1879

Het zou wel kunnen dat Petrus Jacobus Schorreel, eigen- lyk onze Petrus Joannes is, die dan op 2/7/1861, hier te Zuidschote, voor de eerste keer in de echt zou getreden zijn met Regina Dorothea Peperstraete en nadien kerkelijk hertrouwd met Virginia La- conte. In de huwelijksakte van 2/7/1861 heten Regina's ouders: Petrus Jacobus en Jacobus. Het kan dus best zijn dat Pastoor Delva zich vergist heeft en Petrus Joannes gewoon Petrus Jacobus heeft genaamd. Missers - in de drukte van een doopsel - is zo menselijk.

Bovendien stemt de ouderdom van Petrus 'Jacobus'? Schorreel, bij zijn (1ste) huwelyk met Regina Peperstraete (26 j., op 2 juli 1861) best overeen met de geboortedatum (°Z 31/12/1834) van Petrus 'Joannes' Schorreel. Deze was toen inderdaad de 26 jaar voorbij. Misschien had deze laatste 'Jacobus' als derde voornaam, zodat alles daarmee opgelost lijkt. Het kan echter ook dat gans mijn veronderstelling fout is, en dat het om twee totaal verschillende personen gaat.

8) We zullen de kleine Barbara Caecilia Schoreel, die op 2 april 1836 het levenslicht ^{3^{de}} ten doop gedragen werd (RBA I, p. 113, nr. 10) dus maar als het achtste kind van Franciscus Romanus en Maria Theresia beschouwen. Het meisje stierf "aetatis quinque mensium et septem dierum", de 9de ~~september~~ september 1836 (RMO I, p. 77, nr. 9).

9) Het was de zevende zoon van Franciscus Romanus en Maria Theresia, die de Luidschotes tak van de Schoreels zou voortzetten. Hij noemde: Franciscus Eugenius Schoreel, en werd hier op 28 oktober 1837 geboren (RBA I, p. 122, nr. 17) (1) Hij huwde met een zekere Rosalia Lava. Deze laatste was rond 1842 te Beninge geboren en ongeveer vijf jaar jonger dan haar man. Ze woonde ten tijde van haar huwelijk, dat denkbeeldig in 1864, plaats vond, zeker en vast niet te Luidschote, vermits haar echtverbintenis nergens in ons trouwregister vermeld staat.

Eugène en Rosalie Schoreel-Lava (de grootouders van Eric, Agnes, Alice en Julian) kregen - naar ik hoorde twaalf kinderen, waarvan slechts de drie oudste te Luidschote het H. Doopstel ontvingen, t.w.: Maria, Leonilla (= Leonie) en Octavia; waarnaar later.

Madiën is het echtpaar op het grondgebied van Boezinge gaan wonen; misschien gewoon verhuisd naar de overkant van de Steenstraat te Kuzerna, die nog altijd en van overouds de grens vormt tussen de parochies van Sint-Leonardus (= Luidschote) en van Sint-Michiël (= Boezinge).

Doek laten we nog - om volledig te zijn - de laatste twee kinderen vernoemen van Franciscus Romanus en Maria Theresia Schoreel-Verhaeghe

10) Lucia Philomena Schoreel (°Z. 22 februari 1841 - RBA I, p. 141, nr. 4 - †Z. 28 oktober 1841, "aetatis octo mensium" - RMO I, p. 94, nr. 19).

11) Hun laatste kindje, ook een dochtortje, kwam hier 'n paar jaar later ter wereld, nl.: de 5^e februari 1843. Moeder was toen 49 jaar oud. Het meisje werd de volgende dag gekerstend en kreeg dezelfde naam, ^{mea} als haar overleden zusje: Lucia Philomena Schoreel (RBA I, p. 154, nr. 5). Zij was op 26 mei 1859 meter van haar neefje: Emiel Schoreel (zie nr. 6) a). Later verliezen wij elk spoor van haar.

(1) In het overlijdensregister is zijn geboortedatum verkeerd aangegeven; or staat: 19-9-1836, waar het moet zijn: 28-10-1837.

IV Dearmee is de lijst af van de elf kinderen, die Franciscus Romanus Schorreel en Maria Theresia Verhaeghe te Luidschote lieten dopen.

Zo kunnen we beginnen aan de vierde generatie, die hier voortzette. Het gezin Franciscus Eugeni^{Schorreel}us - Rosalia^{Sophia} L^{Lava}.

We zelden het al - van hun 12 kinderen - werden slechts de oudste drie hier geboren en getrouwd.

We noemen ze even:

1) MARIA SCHORREEL (°Z. 12 mei 1865 - RBA I, p. 229, nr. 11).

2) LEONILLA SCHORREEL (°Z. 5 januari 1867 - RBA I, p. 235, nr. 1).

3) OCTAVIA SCHORREEL (°Z. 10 juli 1868 - RBA I, p. 241, nr. 14).

We kunnen er 'toevallig' nog een aantal andere - vanuit de kerkregisters.

Maar eerst een woordje over Leonie: Leonie (°Z. 5/1/1867) trouwde te Luidschote, op 12 januari 1893, een jonggezel uit Woesten, die daar op 4 april 1870 geboren was, als zoon van Augustus Desiderius en Lucia Amelia Hazebroek-Windels (RMA I, p. 132, nr. 1). Hij heette Honoratus Emilius

Hazebroek. De beide vaders waren getuige bij het huwelijk. Leonie overleed te Luidschote op 4 aug. 1946 (RMO III, p. 6, nr. 5). Waar en wanneer haar man overleed, weet ik niet.

We noemden reeds drie dochters van het echtpaar Schorreel-Lava: nl.: Maria, Leonie en Octavia.

We kunnen er nog een viertal die 'onder Boezinge' geboren zijn. De oudste daarvan noemde: Desiderius (= Desiré - °Boezinge, 15/8/1870). Emma-Maria was van 2 februari 1877; Cyriel van 27/10/1880 en Lydie van 2 januari 1883.

Franciscus Eugeni^{Schorreel}us en Rosalia Sophia Schorreel-Lava hebben enige jaren aan 'deze' kant van Luizerne^{gewoond}, en daarna enige tijd aan 'zoude' zijde. Later zijn ze teruggekeerd naar het grondgebied van Luidschote. Misschien moesten ze daarvoor maar gewoon de Sternstraat oversteken.

Zo komt het dat hun tweede dochter, Leonie, op 12/1/1893 in Sint-Leonardus getrouwd is.

Een andere dochter EMMA-MARIA SCHORREEL (°Boezinge, 2/2/1877) zal dat ook doen. Ze treedt hier op 6 oktober 1905 met Achilleus Camillus Meuwis, zoon van Carolus-Ludovicus en Sophia Dolphen, geboren te Woesten, de 30de december 1878 (RMA I, p. 151, nr. 5).

Franciscus Eugeni^{Schorreel}us overleed te Luidschote, de 2de augustus 1901, we zullen verder zien in welke omstandigheden. De sterfdatum van zijn echtgenote, Rosalie, heb ik overigens kunnen ontdekken in de overlijdensregisters. Hij overleed te Woesten, "op de vlucht!".

V We hebben al vijf kinderen van het gezin Schorreel-Lava vermeld. Er ontbreekt er nog één die we kennen en welke juist het oude geslacht der Schorreels te Luidschote zal voortzetten. We bedoelen:

CYRILLOS (=Cyril) SCHORREEL.

Volgens het Trouwregister van Luidschote was Cyril "hier" geboren en wel op 27 oktober 1880. Het moet zijn "onder Boezinge", vermits zijn naam nergens voorkomt onder de 29 dopelingen van het jaar 1880.

Een vergissing is zo licht gebeurd als men aan de "andere" kant van Luxembre woont. De geboortekaarte van zijn eerste zoon - Eric - zegt trouwens uitdrukkelijk, dat Cyril te Boezinge geboren was. Ook ons RMO II, p. 133, nr. 5, laat geen twyfel bestaan. De tekst zegt: "natus in Boezinge 27 octobris 1880. Toen hij op 11 oktober 1942 overleed, werd hij "permittente R. D. Parocho de Boezinge" - op niend grondgebied hij bij zijn dood woonde - te Luidschote begraven (RMO II, p. 133, nr. 5).

Maar we lopen de gebeurtenissen vooruit.

Keren we daarom even terug naar Cyriels vader: Eugène.

Julien Schorreel, thans wonende, Steenstraat 59, alhier en geboren op 19-4-1923), heeft zijn grootvader, Eugène, zélf nooit gekend; maar zijn eigen vader: Cyril, heeft hem meermalen de omstandigheden verteld, ten gevolge van dewelke zijn vader, Eugène, zijn tien jaar oudere broer, Desiderius en zijn jongere zuster, Lydié, kort na elkaar gestorven zijn.

Er ligt in dit verhaal heel wat wee verborgen en het vertelt ons iets van het vaak harde lot van onze Vlaamse "brimands", die "over de schreef" trokken om een boterham méer te verdienen. Het is niet ten onrechte, dat men enkele faxen geleden een 'monument' heeft opgetrokken ter ere van 'de Vlaamse spouwer'!

Cyriel was met zijn vader, zijn broer Désiré en zijn jonge zus, Lydié, in 1901 naar Frankrijk getrokken om er - zoals zoveel mensen van bij ons - "het seizoen te doen". Ze deden er echter een erg gevaarlijke en besmettelijke ziekte op: "de rō loop" (zoals de volksmond toen zei) of bloedloop.

Ze keerden ernstig ziek naar Luidschote terug. Vader Eugène bezweek het eerst aan die rode loop of bloeddiaarree, nl.: op 2 augustus 1901 (RMO II, p. 74, nr. 11). Hij moest nog 64 jaar worden.

Sésiré en Lydie overleefden hem maar enkele maanden. Eerstgenoemde stierf te Luidschote de 25de november 1901, iets méér dan 31 jaar en 3 maanden oud (RMO II, p. 75, nr. 15). Zijn veel jongere zuster, Lydie, volgde hem, nog geen twee weken later, nl.: op 6 december 1901, eveneens in het graf. Lydia Maria was nog geen 19 jaar oud (RMO II, p. 75, nr. 15). Alleen Cyril "krastelde" er door.

Hij was, bij het afsterven van zijn vader, nog geen 21 jaar.

Bekijk de kaart en de lijst van Luidschote, opgemaakt rond 1900, die wij in het IIIe deel van onze ZANTINGEN publiceerden. Je zult merken dat de Schorreels toen op luxerne woonden en wel langs de kant van Luidschote. Het nr. 90^a vormde een winkelhaak en telde acht woonsten (nr. 1. was dit van Eugén Schorreel en nr. 3: 't Huis van 'weduwe Schorreel. Pierre Carren, nr. 4, hield er herberg).

Timmerman Braem (nr. 92), wagenmaker "Serlet" (nr. 93^a) en hoefsmid en herbergier Dezeure (nr. 93^b) waren toen aan de 'Boezingse' kant gevestigd.

Cyril Schorreel zou nog wachten met trouwen, tot hij ruim 26 jaar oud was geworden. Hij moest nochtans niet ver gaan om zijn verloofde te halen, want ze woonden maar vijf huizen verbeêen (90^a 1 en 6) en dan nog in dezelfde 'reeke'!

Het eerste huwelijk dat Pastor Adolf Dekeubelaere in 1907 boekte, zegt ons dat ^{hij} hier op 2 januari (1907) het huwelijk inzeggende van Cyrillus Schorreel (°2. 27/10/1880) en Lydia Tiersoone. Lydie was op 30 juli 1885 te Luidschote geboren, als dochter van Alois ^{Tiersoone} en Martha Theresia (H)oghe. Carolus Tiersoone en Amelia Victor waren peter en meter bij haar Doopstel (RBA I, p. 312, nr. 19). Lydie moest maar 20 stappen doen om bij haar toekomstige te zijn en ook de familie Hoghe was goed vertegenwoordigd op Luxerne (nr. 90^a: Huis Sylvie Hoghe, nr. 94: Huis timmerman Hilaire Hoghe).

Cyril en Lydie trouwden dus de 30 januari 1907. Alvis Tiersoone en Achiel Nieuwts waren hun getuigen (RMA I, p. 153, nr. 1).
Wt hun echt sproten volgende kinderen (een zesde generatie!):

VI

1) ERIC SCHORREEL (SCHORREEL), geboren daags vóór Kerstdag 1907.

Alvís Thierblyfoone - zijn grootvader langs moederszijde - was pater en Rosalie Lava - zijn grootmoeder langs vaderskant - was meter (RBA II, p. 15, nr. 24). Er staat wel Schooreel in de geboortekaarte.

Het laatste huwelijk dat Pastoor Alfons Gruwier te Zuidschote vinge-
gende, in welk op 22-10-1942, was dit van André Schooreel (geboren te Benin-
ge, de 6e januari 1910) met Marie-Thérèse Van Eecke (geboren te Ron-
bais, op 14 september 1920), als dochter van Théodor en Bertha Van Eecke-
Kestelijn). De familienaam van André wordt in de trouwakte wel
Schooreel geschreven, dus met 2 o's en 1 z. Hij is een zoon van Leo en Ir-
ma Vandenbussche. Al zijn Leo Schooreel en Cyriel Schooreel dichte familie
van elkaar, toch is de schrijfwijze van hun familienaam verschillend.

Vele mensen waren - in vroegere tijden - totaal ongeletterd. Zo moest
de ambtenaar van de Burgerlijke Stand wel afgaan op de uitspraak van
de namen. Het resultaat was - begrijpelijke wijze - niet altijd identiek.

't gebeurde zelfs vaak, dat de naam van één en dezelfde persoon
in de verschillende registers op drie of meer manieren geschreven werd.
De Scho(o)r(s)eele en de Thier(er)(s)o(o)mezo te Zuidschote zijn daar een treff-
fend voorbeeld van.

Eric - Cornelius Schooreel (Z. 24 december 1907) trad op 12 novem-
ber 1932, in de Sint-Rochuskerk te Brussel, in het huwelijk met Mania
Vanstaen (° Merkem, 2 april 1902).

Hun enig zontje, Frans Schooreel, geboren te Vorst op 28 oktober
1928, werd bij het oversteken van de straat te Luzerne, de 17de oktober
1936, om 2u30 in de namiddag, op slag gedood door een autobus. Het was
nog geen 7 jaar oud (RMO III, p. 122, nr. 7).

De 20ste april 1937 - ze woonden toen weer op het grondgebied van
Boezinge - bragen zij een dochter, Francisca Schooreel. Deze laatste
huwde op 18 april 1959, in de Sint-Pieterskerk te Ieper, met Achiel
Desmadrifl.

2) Na Eric, kwam Agnes - Maria - Cornelia Schorreel ter wereld. Zij zag het levenslicht te Zuidschote op 28 juni 1911. Leo Schorreel (haar vaders broer?), die te Beninge woonde, nam het peterschap waar, en haar grootmoeder, Maria Theresia Tiersoone - (H)oughe, vervulde rol van meter (RBA II, p. 25, nr. 3).

Agnes trouwde op 10 september 1932 met Mauritius Vanstaen, uit Merkem, waar hij de 23ste juli 1905 geboren was, als zoon van Henri en Leonie Vanstaen - Obynis (RMA II, p. 8, nr. 1). Het was Pastoor Leo De Jaegher, die hun huwelijk verzorgde. Maurice overleed intussen op 31 januari 1984. We kennen allen hun kinderen: 1° Roland Vanstaen (°Z. 26 november 1933 - RBA II, p. 66, nr. 7), die op 9 oktober 1945, in de Sint-Jacobsparochie te Ieper, trouwde met Maria - Ludovica (= Marie-Louise; Louissette) Carrain; 2° Liliana - Myriam Vanstaen (°Z. 20 december 1942). Liliane zou in 1963, te Boezinge, in het huwelijk treden met Michel Ooghe.

Maurice en Agnes Vanstaen - Schorreel smaakten het geluk hun Gouden Huwelijksjubileum te mogen vieren te Zuidschote, op 4 september 1982.

Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog moesten alle inwoners van Zuidschote op de vlucht slaan. Cyriel en Lydie Schorreel - Tiersoone belandden in Frankrijk, en bleven er tot na de oorlog.

3) Op 23 februari 1919 werd er hun daar een tweede dochtertje geboren: Alice Schorreel, die de 6de april van dat jaar het Doopsel ontving te Fontenay - en - Parisis. Cyriel Tiersoone was haar peter en Stephanie Tanghe: haar meter (Cfz RBA II, achteraan onder 1919). Deze laatste was de vrouw van Severin Tiersoone, een broer van Lydie.

Alice (Maria, Cornelia) huwde op 28 december 1939, te Boezinge, met Georges Barbier, uit Merkem. Het jonge paar ging zich daar vestigen en kreeg twee zonen, nl.: 1° WERNER BARBIER (°Merkem, 6 juni 1939 - gehuwd met Rosette Vandamme; 2 zonen: Didier en Rocky); 2° PAUL BARBIER (°Merkem, 9 mei 1942 - gehuwd met Lucrèce Thersiers; 2 kinderen: Nathalie (°21 januari 1966) en Dave (°20 augustus 1968)

Georges Barbier, de echtgenoot van Alice Schorreel, overleed te Merkem, de 10de november 1978.

h) Cyriel en Lydie Schorreel - Tierssoone kregen op 19 april 1923 nog een tweede zoon, die bij zijn doopsel - door Pastoor Achiel Brys - de namen Julianus, Severinus, Cornelius meekreeg. Emma Schorreel (° Boezinge, 27/2/1878) was zijn meter, terwijl Severinus Tierssoone (° 2. 21/8/1887) peter was.

Julien werd op 22-6-1937 te Zuidschote gevormd en trouwde er de 10de oktober 1946 met Maria Ludovica Vandewiele, dochter van Maurits en Julia Vandewiele - Willaert, geboren te Hertsberge, op 27 november 1921. Het was Pastoor Aloys Van Antwerpen, die het huwelyk inzegendes. Vader Cyriel Schorreel en Juliens broer Eric waren getuige (RMA III, p. 24, nr. 4).

Maria Vandewiele en Alice Schorreel werden beiden op 1 juli 1933 te Zuidschote gevormd door Mgr. Henricus Lamiroij.

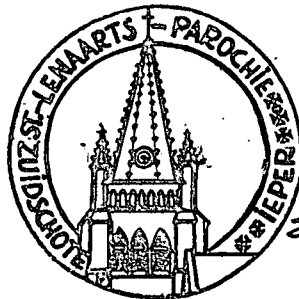
Cyriel Schorreel overleed te Luzerne op 11 oktober 1942 en werd door Pastoor Guwvier op ons kerkhof begraven (RMO II, p. 133, nr. 5).

Zijn weduwe, Lydie Tierssoone, hertrouwde hier de 18de juli 1951 met Arthur Vanacker. Deze laatste was op 16 februari ¹⁸⁸⁶ te Zuidschote geboren, als zoon van Edmundus (° Langemark) en Sylvia Vallaeys (° Zuidschote) (RBA I, p. 214, nr. 3). De 6de januari 1912 huwde hij te Merkem met Maria Boussemaere, die op 14 februari 1950 overleed.

Toen Lydie en Arthur voor de tweede keer in de echt traden, waren zij allebei boven de 65 jaar. Lydie zou haar tweede man, die de 4de februari 1960 stierf (RMO III, p. 22, nr. 1), nog vele jaren overleven, vermits zij slechts op 20 september ¹⁹⁷⁵ te Luzerne overleed (RMO III, p. 27, nr. 10). Ze was in haar 97ste levensjaar.

Vermits Julien Schorreel kinderloos bleef en het enig zoontje van Eric, Frans (VII) Schorreel heel jong overleed, zal de Zuidschotse tak van de Schorreels - waarvan we hier zeven generaties gevolgd hebben - spijtig genoeg, hier althans niet blijven voortbestaan.

De andere Schorreels, voortgesproten uit dezelfde voorouders, zijn voeger al uit ons dorp weggetrokken of uitgestorven.

Noël Favorel
pastor
in
Zuidschote

NOËL FAVOREL

'ZANTINGEN'

AFL. 6

DE PAROCHIE ZUIDSCHOTE (A):

DE EERSTE EEUWEN (tot ± 1568)

"PRO MANUSCRIPTO"

VASTEN

1984

DE EERSTE EEUWEN

Het zal wel niemand verwonderen dat er geen direkte gegevens voor handen zijn uit de eerste eeuwen van het bestaan van onze parochie en het godsdienstig leven van toen.

Wat méér is :

Zelfs ^{er} de inplanting van het Christelijk geloof in onze streek en de Evangelisatie bij ons, tijdens het Laat-Romeins en Frankisch tijdperk, bezitten we omzeggens ^{geen} rechtstreekse informatie, zodat wij ons tot algemeenheden, gissingen en hypothesen moeten beperken.

Het feit dat zoveel parochiekerken van wat, zeer lang na dien, het Bisdom Ieper zal worden, apostelen als patroonheiligen hebben of onder de aanroeping staan van (zeer) vroege heiligen (kloosterstichters en zendelingen), alsook de vrij oude inplanting van kloosters; prioren, provostijen en abdijen feert zuidelijk en dan in de streek zelf wijzen rechtans op een betrekkelijk vroege christianatie. Niet minder dan 21 parochiekerken van het latere diocèes zijn aan de H. Martinus toegewijd. 18 andere staan onder de aanroeping van St. Audomar (St. Omer - monnik van Luxeuil in Bourgondië, na dien bisschop van Thérouanne en stichter van de Sint-Bertinusabdij te Sithieu-thems Sint-Omer - ca. 649, waaraan (later) het land van Poperinge zou geschonken worden). Verscheidene ^{kerken} van onze streek hebben vroege zendelingen - allen kloosterlingen - tot patroonheiligen, b.v. Amandus, (bisschop ad praedicandum - met als hoofdbasis het klooster van Elnone bij Valenciennes); Eligius (bisschop van Noyon en Doornik, † 680), Willibrordus († 739). Dat Zuidelste onder de aanroeping ^{staat} van de H. Leonardus (abt van Noblac bij Limoges - VIe eeuw) vormt een unicum binnen de grenzen van het tegenwoordige Westvlaanderen.

Het bestaan van een klooster te Torhout ('Turholtense Monasterium'), waarvan de stichting vermoedelijk rond 650 mag gesteld worden, wijst ook op een vrij vroege evangelisatie van onze gown. Hierbij ^{heeft} het kloosterwezen een aanzienlijke rol gespeeld. De abdijen waren centra van christelijke beschaving en steunpunten bij de evangelisatie.

In hun grafelijke domeinen (w.o.: de 'villa de Scotis') lieten de Vlaamse graven bidplaatsen optrekken - reeds in vroege tijden. Andere belangrijke feudale heren deden hetzelfde in hun 'dominium'. Deze kerken en kapellen waren aanvankelijk ^{hun bezit}. Ze oefenden er als lake-eigenaars een onbeperkt eigendomsrecht; en

recht toe dus ook het patronaatsrecht of jus praesentationis. De eigenaar van het domain waarop de openbare bidplaats - die vaak tot parochiekerk werd - gelegen was, dus de dominus temporalis, eigende zich vanaf het begin het recht toe een kandidaat; dit wil zeggen: zijn kandidaat - ter benoeming voor te dragen aan de ordinarius loci, dit leidde uiteraard dikwijls tot veel misbruiken (simonie, enz.). Want heel dikwijls was ^{het} in facta de dorpsheer die benoemde.

De pausen zagant/darhalve - tegen het einde van de 12de verplicht dit patronaatsrecht over parochiekerken aan leken te ontzeggen. Deze en andere beslissingen - gepaard gaande met de grote religieuze bloei, die zich, van toen af, allerwegen manifesteerde (b.v. in het monastieke leven, met zijn onvoorstelbaar veel nieuwe stichtingen - Benedictijner orde; Oudenburg, St.-Andries, Mesen, Gistel, Nonnenbosse, Merkem, enz., enz. -

Orde van Citeaux; Ter Doert en Diinen, Spermalie, Guldenberg, Groeninge, enz. - Murbertijner; Veurne, enz.) - Reguliere Kanunniken van St.-Augustinus;

Eversam, Voormezela, de Tonnabeke, Roesbrugge, enz. - Harthuyzers (St.-Kruis, St.-Andries, enz.) bevoegen veel leken (ook de Vlaamse graven en hun voornaamste leenmannen) er toe - hun 'jus patronatus' - vooral in de loop van de 12de en 13de eeuw - heel dikwijls aan (de vaak nieuwgestichte) kerkelijke instellingen over te dragen.

groot aantel Ook maakten ze de oprichting en verdere uitbouw van een groot aantal kloosters - door soms zeer aanzienlijke schenkingen - mogelijk.

Zo mocht, b.v., de O.-L.-Krouwabdij van Mesen (Benedictijnerde), wsch. reeds gesticht in 1057, zich verheugen over de speciale weldadigheid van de Vlaamse Graven. Graaf Baudewijn II. (van Rysel) en gravin Adela, dochter van de Franse Koning, Robert, hadden er in de kerk van een 'vicus', die hun vandaan toebehoorde, een klooster gesticht voor 30 monialen en 12 kanunniken. Agiva, de derde dochter van Robrecht de Frias en Gertrudis van Saksen, nam er, wellicht in 1080, de sluier aan. Haar ouders hadden reeds in 1066 de 'villa de Scotis' aan de abdij van Mesen geschonken; daardoor werd de abdis voor eeuwen 'dorpsvrouwe' van Noord- en Zuidschote - zoals we elders reeds schreven.

In een 'Beschryvinghe van de Prochieën binnen de Casselnye van Veurne', door Pauwel Helnderycx (1633-1683) lezen we o.a.:

'Tuytschoote en Noortschoote is gegeven geweest a° 1062 by Adele, huysvrouwe van Baudewyn van Rysel, grave van Vlaenderen, aan 't clooster van Messenen, 't zonne sy gefondeert heeft, welke gifte

(1) Hier moet de naam en het werk vermeld worden van Gregorius VII (1073-1085), één van de merkwaardigste pausen uit de geschiedenis, de ziel van het streven naar kerkelijke vernieuwing. Een van de hoofdpunten van Gregorius' hervormingsprogramma was de afschaffing van de simonie. Een leek mocht voortaan geen kerkelijk ambt meer uitoefenen, noch 'investituur' - zoals dat heette - verlenen op kerkelijke banen. De paus streefde er naar de geestelijken los te maken van hun afhankelijkheid van de wereldlijke overheid. De bisschoppen zonder voortaan door de parochies en de priesters van het bisdom worden gekozen, en de keuze moest ter goedkeuring worden voorgedragen aan de paus of zijn gevolmachtigde...

Philippus van Frankrijk, tot Kourne vynde a° 1066, bevestigt heeft met syn gesegelde brieven. Philips I was een neef van gravins Adela.

Pauwel Heinderyx schrijft voorts: "Het patronaatschap van de ceure (= cure) van Luytschoote heeft eertyds toebehoort aan t° clooster van Ste Maertens (te Ieper), by ghyfte van den bisschop van Teruaneu a° 1139, maer altoo de goaderen van dit clooster geannexceert oyn aen het Bisdom van Ipre, sydert diet is den bisschop patroon geweest van selve ceure."

De datum die Pauwel Heinderyx aanduidt voor de schenking van het patronaatsrecht aan de Proosdy van Sint-Maarten te Ieper (a° 1139) is duidelyk fout. Het moet 1119 zyn. Want "in 1119, den 14 december worden de kerk van Reninghelst, zoals ook de kapel van Zuidschote (1) en de kerk van Boesinge, gegeven aan de reguliere kanunniken van St. Maertens te Ieper". "Zuidschote was in 1119 genomen geweest uit Boesinge door tussenkomst van Jan van Theronburg." Hier wordt de zalige Joannes van Theronanne bedoeld. Deze laatste werd rond het midden van de XIde eeuw te Waasten geboren. Eerst sloot hij zich aan by de clerus van Rijnvel, maar trok zich later terug in een Augustijner-clooster niet ver van Atras (= Atrecht). Zijn benoeming tot bisschop van Theronanne (= Teruaneu) was voor hem een zwaar kruis, daar er in de kerk zelf erge misbruiken waren binnengeslopen. Krachtdadig wist hij de nodige hervormingen door te zetten, al stonden zijn vijanden hem meer dan eens naar het leven. Hij stierf in 1130.

Het "jus patronatus" over de "cure" van Boesinge behoorde in 1736, blykens het visitatieverslag van de Ieperse bisschop Willem Delvaule, toen nog altijd aan de kanunniken van St.-Maarten (° martinen-sero te Ieper). Te Zuidschote echter stond het de bisschop toen vrij de pastoor te benoemen van zyn keuze.

veel Nog iets ter verduidelijking: geen enkele echte abdij in onze provincie is ouder dan het einde der XIde eeuw. De oude (Merovingische) abdijen van het noorden van Frankrijk hadden zeer uitgebreide eigendommen in onze gewesten.

Ondanks de invallen der Noormannen (IXde eeuw) en de berovingen door de eerste Vlaamse graven was nog een aanzienlijk gedeelte van die bezittingen overgebleven. Om deze te behouden hadden de grote franse abdijen hier van overbuds priorijen en proosdijen gesticht. Corbie, b.v. bezat de priorij van Houthulst, de St.-Amandsabdij de proosdy van Kortrijk en Sint-Bertens had de Vlaamse graaf, Arnulf de Grote er toe kunnen bewegen de priorij van Roksem en de belangrijke proosdy van Poperinge terug te geven. Men zal moeten wachten op de Gregoriaanse hervorming om de restitutie van kerkelyke olgemeen ingang te zien vinden. Dan slechts zullen ook by ons eigenlyke abdijen ontstaan

(1) In de oorspronkelyke oorkonde - waarover we verder zullen spreken - staat er: "Altare de Reninghelst et altare de Boesingha cum appendicia capella, que Sutrscotes vocatur". De oorkonde dateert van 14/12/1119.

Vooral eer verder te gaan willen wij nog even terugkeren op Boudewijn V, graaf van Vlaanderen.

Reeds in 1948 heeft Dhondt een merkwaardige hypothese naar voren gebracht, bij dewelke de latere historici zich in hoofdzaak hebben aangesloten. Volgens zijn zienswijze zou graaf Boudewijn V - in een gedurfd en systematisch opzegt - omstreeks het midden van de XI^{de} eeuw, dwars doorheen het centrale deel van het graafschap Vlaanderen, een steden- en jaarmarktengordel aangelegd hebben als verbinding tussen de zee en de behaldesteden - van Brugge over Torhout, Ieper, Mesen, Rijkel naar de Leie - en Schiedevallei. In genoemde steden (maar ook elders, b.v. te Aire en te Kassel) zou de graaf terzelfdertijd een kapittel van seculiere kanunniken hebben gesticht, o.m. met het oog op de noodwendigheden van de zielzorg en van het grafelijk bestuur.

Prof. Verhulst maakt nochtans enig voorbehoud wat Ieper betreft (1). Op goede gronden toont hij aan dat het bestaan - reeds omstreeks het midden van de XI^{de} eeuw - van een kapittel van kanunniken in de Ieperse St.-Maartenskerk zeer onwaarschijnlijk is. Aan alle kapittels die hij persoonlijk heeft gesticht schonk de graaf niet alleen de (parochiale) kerk (= altare; ecclesia) maar ook de tienden van hun ganse parochiale gebied (= odium). Dit was o.m. het geval voor Mesen (een oorkonde van 1066 zegt uitdrukkelijk: "decimam quoque totius ipsius villae Mecenensis"). Het "odium de Hippis" had de graaf toegewezen aan het Sint-Donatianskapittel te Brugge, dat hij zelf omstreeks het midden van de XI^{de} eeuw had gesticht en gedoteerd. Prof. Verhulst is, o.i., terecht van oordeel dat de stichting van het St.-Maartenskapittel te Ieper van iets jongere datum is. In elk geval bestond er in de St.-Maartenskerk te Ieper ten minste sedert 1096/1099 een gemeenschap van "clerici seculariter viventes" (d.i. van seculiere kanunniken).

In verband met de oorsprong van de Sint-Maartenskerk zelf is Prof. Verhulst van oordeel, dat zij (veel) ouder is en zeer waarschijnlijk de oorspronkelijke kerk van de "villa Ippensis", die in de X^e en in het begin van de XIe eeuw, naar alle waarschijnlijkheid, een belangrijke of minstens een uitgebreide grafelijke villa is geweest, misschien zelfs het centrum van een oud broondomein, een Karolingische ficus. "Sint-Maarten" - zo vervolgt hij - is "in Vlaanderen zoniët in de regel dan toch zeer dikwijls de patroon van oude Karolingische ficus-kerken.

De Sint-Maartenskerk te Ieper behoorde sinds lang toe aan de bisschop van Terwaan, van wiens diocesis gans onze streek toen trouwens afhing.

(1) Men leze zijn zeer interessant artikel: "Prisma van de geschiedenis van Ieper, 1974, pp. 476-495.

Prof. Verhulst is van mening dat het Sint-Maartenskapittel aanvankelijk naar alle waarschijnlijkheid niet meer geweest is dan één van de vele kapittels van seculiere kanunniken, die in de XI^{de} eeuw, tot vaak in zeer kleine dorpen toe, op meestal onnaspeurbare wijze ontstaan zijn rondom de oude parochiale kerk. Zijn eerste goederen heeft het Teper's kapittel slechts in 1104 verworven. De geringheid ervan sluit, volgens hem, een grafelijke stichting omstreeks het midden van de XI^{de} eeuw volstrekt uit. Enkele gronden slechts; "het is werkelijk zeer weinig, vergeleken met de enorme rijkdom van de kapittels die graaf Baudewijn I te Rysel, te Kassel en elders heeft gesticht". De kapittels van Rysel en Kassel hadden o.a. eigendommen te Luidschote, en het zal wel niet vermetel te veronderstellen dat ze door genoemde graaf werden geschonken, die hier heel wat eigendommen moet in bezit gehad hebben, waaronder de "villa de Beotis", een grafelijk domein, dat zich op het grondgebied van Noord- en Luidschote uitstrekte en door hem en zijn echtgenote aan de omstreeks 1057 door hem te Maseu gestichte monialenabdij en medegaand kanunnikenkapittel zal geschonken worden.

Nu even terug naar Teper. Er bestond daar dus een kapittel van seculiere kanunniken rond de oude Sint-Maartenskerk, die afhing van de bisschop van Terwaan. Een van deze bisschoppen, Gerard, moeten tussen 1096 en 1099 het 'altare Ipreuse' aan de Teperse clericici hebben toegewezen, zodat het voortaan door de bisschop niet meer kon vervreemd worden. Bisschop Gerard had reeds in 1091 een dergelijke libertas toegekend aan kanunniken van Eversam. Ook deze van Lo hadden van hem hetzelfde voorrecht (de libertas van het altare genoten).

Deze rechtshandeling was blijkbaar ongeldig en deed afbreuk aan de rechten van het bisdom Terwaan. Bisschop Gerard was, toen hij dit voorrecht aan de Teperse kanunniken schonk, door paus Urbanus II in zijn bisschoppelijke functies gekorst (concilie van Nîmes - 1096). Drie jaar later werd hij ten slotte afgezet. Zijn opvolger, de bekende bisschop van Terwaan, Jan van Waasten (1099-1130), die een zeer grote rol gespeeld heeft in de verbroedering van de gregoriaanse hervorming in Vlaanderen en onmiddellijk een felle strijd aanbond tegen de plaag van de simonie (= "handel" in geestelijke goederen of zaken), verklaarde zich in staat te kunnen bewijzen dat de Teperse clericici, seculariter viventes, ecclesiam Ipreusem (= de Sint-Maartenskerk) simoniace adeptos fuisse. Ze werden om die reden door paus Paschalis II veroordeeld. Na dit vonnis werden ze door bisschop Jan van Waasten uit de Sint-Maartenskerk verwijderd. Dit gebeurde in 1100 ook te Lo.

Vele kapittels in het biddom Terwaan werden, dank zij de bemoeiingen van Jan van Waasten, vervangen door of omgevormd tot kapittels van reguliere kanunniken, die de Regel van de H. Augustinus overnamen en in kloosterverband gingen leven. Eversam (te Stavele), Sint-Pieter (te Waasten), Voormezele, Zonnebeke en Sint-Pieter (te Ro) - om ^{alleen maar} deze te noemen - zullen volwaardige abdijen ^{worden} - zo zij het nog niet waren. Het nieuwe Sint-Maartenskapittel zal een proovdy worden.

Doch - in den beginne - was het gaderenbezit van het Iepers Kapittel verre van toereikend om een kloostergemeenschap - die ook belast was met de bediening van de Sint-Maartenskerk - te kunnen onderhouden en tot bloei te brengen.

Leis het te begrijpen dat de bisschop van Terwaan naar middelen zocht om de financiële toestand van zijn Iepers Kapittel te verbeteren.

1119

In die context moeten wij de schenkingakte plaatsen van 14 december 1119, waarbij "Johannes... Morinorum episcopus" het "altare de Reninghelts (= Reningelst) et altare de Boezingha (= Boezinge) cum appendicia capella que Subscote vocatur", toekent aan de Sint-Maartenskerk te Ieper, die "multis dispendiis onerari paucisque stipendiis relevari vocatur". Bisschop Jan van Waasten schenkt dus de kerken van Reningelst en Boezinge - en de kapel van Luidschote, die toen dus nog affhing van Boezinge, voor het onderhoud van de kanunniken "in prefata ecclesia secundum regulam beati Augustini Domini militantium".

Hij stelt als voorwaarde:

- 1) dat voorszede kanunniken zich inspannen om de parochianen van deze kerken, door heilzame vermaning en veelvuldige predikatie, tot de weg des levens ("ad vitam vite") te leiden;
 - 2) dat ze de ^{van} vryaardag ^{van} mijn afsterven en ook die van mijn opvolgers telken jare devoot zonden indachtig zijn
 - 3) en dat ze ten slotte de synodale taksen, die men volgens het gebruik "Morinensis ecclesie" jaarlijks verschuldigd is, zonden betalen.
- De oorkonde wordt o.a. ondertekend door de proosten van Voormezele en Eversam, door de deken van Ieper en Kassel, door kanunniken van Terwaan, Kewene, Meseu en Voormezele en door de priester van Wulveringhem.

1120

Enkele tijd daarna, nl. in 1120, bekrachtigt de aartsbisschop van Reims, Radulphus - op verzoek van Willem, "ecclesie Yprensensis abba" en van diens medebroeders - de schenkingakte van bisschop Jan van Waasten. Uit die tweede oorkonde leren we, dat zijn "venerabilis confrater... Johannes, Morinorum episcopus" (eerder al) de St.-Maartenskerk, gelegen "in villa que dicitur Ypra", ten behoeve van de kanunniken die (aldaar) volgens de regel van de H. Augustinus leefden, had overgedragen.

(3) Volgens de Kroniek van Voormezele werd het "altare" van Elverdinge reeds in 1107 door Johannes, bisschop der Morinen aan de abdij geschonken.

Radulphus zegt vervolgens, dat zijn confrater dezelfde Sint-Maartenskerk, "cum ecclesia beati Petri ceterisque appendiciis suis", van alle geldelijke belasting heeft vrijgesteld, op twee solidi na, die jaarlijks op de synode na Finksteren te betalen zijn.

Maar aangezien het aantal kloosterlingen aangroeiende, de inkomsten te gering waren tenwylt de uitgaven zwaar drukten, heeft de bisschop van Terwaan, dan het "altare de Rininghels et altare de Boesinga cum appendicia capella, que Zutscotes vocatur" aan de kanunniken van Sint-Maarten geschenken.

Terloops werde opgemerkt dat de Sint-Pieterskerk te Ieper tot de afhankelijkheden van Sint-Maartens wordt gerekend, zoals ook de "capella" van Zuidschote ondergeschikt was aan de kerk van Boesinge.

De tekst met betrekking tot Sint-Pieter gaat terug naar een oorkonde van bisschop Jan van 1102. Blijkens deze akte bestond de Sint-Pieterskerk toen al, als 'jongere' afhankelijkheid van Sint-Maarten bracht ze aan de moederkerk waarschijnlijk niet onbelangrijke inkomsten op. Maar deze opbrengsten alsmede die van nog andere 'appendicia' bleken naderhand niet te volstaan, zodat "Johannes, Morinorum episcopus" een nieuwe schenking verricht. De aartsbisschop van Reims bekrachtigt de overdracht van genoemde kerken ('eadem altaria') aan St.-Maartens, en zelfs van deze welke in de toekomst 'concessione pontificum, liberalitate principum, oblatione fidelium' op rechtmatige wijze ('iusta et canonice') zouden geschenken worden.

1123

Op 29 november 1123 verlijdt paus Calixtus een oorkonde, gericht tot "dilecto filio Ylrido, ppenis ecclesie preposito", waarbij hij de proeedij in al haar bezittingen bekrachtigt. Hij somt als eigendom op: de kerken van Sint-Maarten en Sint-Pieter te Ieper, met al hun afhankelijkheden; het altaar van 'Rininghels' en van 'Boesinga', met de "appendicia capella de Zutscota", "cum omnibus pertinentiis eorum" (= met alles wat er medegaat) een stuk grond naast ("iuxta") de 'Obstal' (= opstal; eertijds: de 'gemene' gronden ten westen van de stad), en perceel grond geschenken door burggraaf Fromoldus, nog andere partijen land gegeven door Stephanus, door Eilbodo (een tolontvanger), door Lambertus filius Johannis, alsook door Adelmus (een wever). De paus verzoemt ook de grond "que infra curtem (= 'cour', omsloten erf) canonicorum continetur", alsmede alle landeigendommen en woonsten ('mansiones', behuizingen) welke St.-Maartenskerk bezit te Ieper zelf en in andere dorpen, nl. te 'Boesinga'..., 'Berti-

(1) Prof. Verhulst is van oordeel dat Sint-Maartens reeds vóór 1089 de (enige) parochiale kerk van Ieper was, waarvan in Sint-Pieters en alle jongere kerken zoals Sint-Jacobs e.a. dochterkerken zijn, wier parochiaal ressort uit dat van Sint-Maartens werd afgescheiden.

na (= Berten), Boesinghem (= Boezegem), Fuschendala (= Fassendale) of waar ook elders. Ook toekomstige schenkingen worden door paus Calixtus "geoordeeld."

De onroerende eigendommen van de Proosdij van Sint-Maarten waren in 20, 30 jaren tijd dus aanzienlijk toegenomen.

Wij willen nog enkele oude oorkonden vermelden waarin Luidschote, om een of andere reden, vermeld wordt:

1138

Vooreerst een bul van paus Innocentius II, daterend van 23 maart 1138. De oorkonde is gericht tot Adalmarus, abt "yprensis ecclesie", gelagen in Morinensi episcopatu. De paus gaat in op het rechtmatig verzoek van abt Adalmarus (Admar, Elmar = Adalmar) en bevestigt de "yprensem ecclesiam", die onder zijn bestuur staat, door een privilegie van de Apostolische Stoel. Paus Innocentius II bekrachtigt de (Sint-Maartens)kerk in alle rechtmatig verworven bezittingen. Hij is van oordeel ("duximus") dat hij sommige ervan met name ("propriis nominibus") moet vernoemen, t.w.: alle parochies van Ieper, "altaria beati Martini et sancti Petri et sancti Jacobi"; verder nog: het "altare de Boesinghe" en al wat de Ieperse kerk in genoemde "villa" bezit; het "altare de Zutsoten", met alles wat de kanunniken van Ieper in dezelfde "villa" (in hetzelfde dorp) toebehoort; alsook het "altare de Riringhels", met alle eigendom aldaar.

Men merke op dat de kerk van Luidschote in de pauselijke oorkonde van 23 maart 1138 op gelijke voet wordt gesteld met de kerken van Boezinge en Roringelst, daar waar ze in de bul van paus Calixtus II, daterend van 29 november 1123, nog altijd een "appendicia capella" van Boezinge wordt genoemd. Luidschote moet dus ergens in de jaren 1123-1138 een zelfstandige parochie geworden zijn.

Men merke ook op dat de overste van het Iepers klooster nu eens met de titel priester ("prepositus") en dan weer met de titel abt ("abbas") aangesproken wordt. De paus somt vervolgens verscheidene gronden met name op, die Sint-Maartens - hetzij door schenking, hetzij door aankoop - verworven heeft. Verscheidene van die partijen land zijn door eigen kloosterlingen gegeven geworden.

Innocentius II bepaalt verder dat de religieuzen zelf een geschikte overste mogen kiezen, die dan door de diocesane bisschop zal gewijd worden. Hij voegt er aan toe dat - in geval een algemeen interdict (= kerkelijke ban over een land (streek) uitgesproken) de parochie treft - het goddelijk officie (= het dagelijks hoorgebed) moet doorgaan. De kerkdeuren moeten echter gesloten worden en alle personen, die onder de excommunicatie of het interdict vallen, dient de toegang geweigerd. Het breviargebed moet dan

in 't stille' ('submissa voce') gezegd worden. De paus bekrachtigt vervolgens wat de aartsbisschop van Reims en vele andere personen beslist hebben betreffende de kapel die te Ieper » in loco qui dicitur Obstal » staat.

We kennen deze beslissing o.m. uit een bul van dezelfde paus, die dagte- kent van 24 februari 1134-37. In zijn oorkonde - verleden op 23 maart 1138 - herhaalt paus Innocentius II deze overeenkomst. Om die tekst goed te begrijpen, moet men zich de 'kruistochten' herinneren, waarbij het christelijke Westen Jeruzalem, de bakermat van het Christendom, en het Heilig Land op de mohammedanen wilde heroveren. Tijdens de Eerste Kruistocht (1096-1099), was de Heilige Stad stormenderhand door de kruisvaarders ingenomen ge- worden (denk aan Godfried van Bouillon, Tancred en zijn Normandiërs, Raimond van Toulouse en onze eigen graaf Robrecht I...).

Met een kleine uitgelezen schare bleef Godfried van Bouillon achter om de dierbare verovering te verdedigen. Reeds na één jaar overleed hij, algemeen be- treurd. Zijn broer Boudewijn volgde hem op als 'koning van Jeruzalem', een titel die Godfried geweigerd had. Het koninkrijk Jeruzalem werd een typische feo- dale staat naar westers voorbeeld. De jaren vergingen... Het koninkrijk bestond bij de gratie van de verdeeldheid in de mohammedaanse wereld. Niet- temin zou de kleine christelijke staat - zo ver weg van zijn steunpunten en zijn bakermat - spoedig zijn ondergang tegemoet zijn gegaan als er geen geestelijke ridderorde was ontstaan - twee decennia na de bevrijding van Jeruzalem - waarvan de leden de leden de monnikheid van kuisheid, armoe- de en gehoorzaamheid aflegden en tenen beloofden met hun wapens het Heilige Land te zullen verdedigen en de bedevaartgangers te beschermen. Deze gees- telijke ridderorde verkreeg de naam van 'Orde van de Tempeliers', omdat zij haar zetel had op de plaats waar Salomons tempel had gestaan. Dank zij rijke gaven van vorsten en particulieren konden de Tempeliers zich snel uitbreiden. Zij telde mettertijd 20.000 ridders, beroemd om hun dapperheid en naastenliefde. De Orde verwierf grote bezittingen, ook in onze streek.

Er ontstonden nog andere verenigingen van 'geestelijke ridders', b.v. de 'Teutonische' of 'Duitse Orde', de 'Hospitaalridders' of 'Ridders van St. Jan' (of 'Johannieten'). Deze laatste (die in de volksmond ook 'paters van Jeruzalem' heetten) bestuurden o.a. een hospitaal te Elverdinge, dat reeds van in de XII^{de} eeuw bestond onder de naam van 'Hospitalium le- prosorum' (= gasthuis voor melaatsen) en later 'Lazarus Godshuis' ge- noemd werd. Meester Tamborijn schrijft dienaangaande (p. 100):
"Ten zuid-westen van de kerk, ontrent halfweg Elverdinghe en Klamer- dinghe, ligt een grote, oude hofstede, toebehoorende aan 't kasteel van Elver- dinghe, en bekend onder den naam van 'Hospitaal' - alzoo genoemd, omdat het voor tijd van jaren een waar hospitaal was."

Maar laat ons verder lezen in de bul van 23 maart 1138. Daar is er sprake van de 'Tempeliers'. De overeenkomst die door bemiddeling van Reinaldus, aartsbisschop van Reims en vele anderen was bereikt, betreffende de 'capella de Obital' te Ieper, behelsde het volgende:

Telken jare zullen er op de drie kruisdagen en op ^{de} daarop volgende dagen, in genoemde kapel, solennale Missen worden opgedragen, en al wat in die acht dagen - en in deze alleen - als offer ^{ande} geschonken wordt, worde af gestaan ten behoeve van de Ridders van de Tempel van Jerusalem ('militum templi Ierosolimitani usibus'). [Maar ten allen anderen tijd mogen alleen de kanunniken van Sint-Maarten en de goddelijke Diensten celebreren

1166

Er is een oude oorkonde, bekend, daterend uit 1166 en uitgaande van Boudewijn, burggraaf van Ieper. Deze laat weten dat Rogier Gange, $\frac{1}{3}$ van de tiende van Zuidschote ('duas partes decimae de Zuidschoten'), die hij van hem in leen hield, ^{tenue} aan zijn leenheer heeft overgedragen, hierbij samen handelend met zijn echtgenote Adalisa en zijn zonen Gislebertus en Gerardus.

De burggraaf verklaart vervolgens dat hij deze zelfde tiende ('ipsam decimam') vervolgens als gift ('in elemosinam') geschonken heeft aan de priester van Ieper, Boudewijn, en aan de kerk van Sint-Maarten, met dien verstande dat ze hem - als erkenning van dit beneficie - telken jare een pelzen hedingstuk ('pellucium') geven, vervaardigt uit lamvacht ('de pellibus agninis').

1168

In een akte, verleden door graaf Filips (van den Elzas), rond 1168, treffen wij onder getuigen ook een zekere Galtwinus (= Walter, Wouter) van Scoten ('de Scoten') aan. We kennen nog een andere oorkonde van graaf Filips, betreffende de schenking van $\frac{1}{3}$ van de tiende van Zuidschote aan de proosdij van Sint-Maarten te Ieper ('duas partes decimationis de Zuidschoten'), door burggraaf Boudewijn (die deze op wettelijke manier aflocht - 'emerit' - van Rogier Gange).

1171

De akte dateert uit 1171 en bekrachtigt de schenking. Uit de tekst ervan blijkt dat Boudewijn van Belle ('de Balliote') burggraaf van Ieper, deze schenking verricht heeft met de toestemming van de abdis en het convent van Mesen, aan wie het tienderrecht oorspronkelijk en voornamelijk toekwam ('a qua jus decimationis principaliter et primum descendit').

Toch wel een eigenaardig geval. De abdis van Mesen is van overouds de dorpsvrouw van Zuidschote ('domina temporalis loci') en zal het blijven zolang de abdij bestaat. De bisschop van Tervaan was er sinds zeer lange tijd patronus en het stond hem dus vrij er een pastoor te benoemen naar zijn

keuze. Op 14 december 1119 echter, schenkt de toenmalige bisschop van Terwaan, Jan van Waasten de kerken van Reningelst en Boerjinge - en de kapel van Luidschote, die toen nog van deze laatste parochie afhing - aan de proosdij van Sint-Maarten te Ieper, met de uitgesproken bedoeling op die manier beter te voorzien in het onderhoud van de aangrenzende kloostergemeenschap.

Doch wat stellen wij vast? De abdij van Mesen die er eerst de voornaamste 'tiendheffer' was, had dit recht - dat tegelijk een bron van (aanzienlijke) inkomsten was - reeds 'doorgeleend' (of doorverkocht) aan de burggraaf (de 'castellanus') van Ieper, althans voor $\frac{2}{3}$. Deze laatste had er, op zijn beurt, Rogier Gange mee beleend. Anno 1166 koopt de leenheer deze $\frac{2}{3}$ weer terug, en schenkt - met de goedkeuring van de oorspronkelijke eigenares - de abdij van Mesen - aan de proosdij van Sint-Maarten.

Het klooster van Mesen - oorspronkelijk een grafelijke stichting (wsk. in 1057) - was door Boudewijn V, bijgenaamd (Boudewijn) van Rysel (1037-1067 en zijn gemalin, gravin Adela - van bij de aanvang rijkelijk begiftigd geworden, en ook graaf Robrecht de Fries had zich toen zijn dochter Ogiva (wellicht in 1080) te Mesen binnentrad - uitermate vrijgevig geloofd. Financiële problemen zullen er dus in den beginne wel niet geweest te Mesen, zodat het wel verklaarbaar is dat een van de eerste abdisen - misschien wel Ogiva zelf (gravendochter en zelf abdis - zeker van ergens tussen 14/8/1099 - 23/5/1107 tot aan haar dood in 1111) - $\frac{2}{3}$ van haar tiendrecht te Luidschote heeft overgedragen aan de burggraaf van Ieper. Burgerlijk gesproken hing ze als dorpsvrouw van Mesen af van het hoofd van de Ieperse kassebrij.

Wat er nadien met het resterende $\frac{1}{3}$ van het tiendrecht gebeurd is (of voordien wellicht reeds gebeurd was) weet ik niet. Het moet later - of een of andere manier dan toch in handen gekomen zijn van de proosdij van Sint-Maartens, want deze zal het volledige tiendrecht, bij de stichting van het bisdom Ieper (12 mei 1559), wel ^{hebben} moeten overdragen aan de bisschop, die trouwens de proosdijkerk van Sint-Maarten als kathedraal kreeg. Hij was sindsdien - in ieder geval - tot aan de opheffing van het diocees - de enige tiendheffer te Luidschote. In gans het bisdom waren Perrijze en Luidschote - zoals we later nog zullen zien - de enige parochies (op 157!) waar de Ieperse bisschop de volledige opbrengst had.

1200

In 1200 bezat de Sint-Maartensproosdij nog altijd maar $\frac{2}{3}$ van de tienden te Luidschote ('duas partes decime de Tutscothen')

We weten dit uit een lange pauselijke bul gericht tot de abt van Sint-

Maarten te Ieper, Heligens.

Bij dit "optimum privilegium", dattekend van 3 augustus 1200, neemt paus Innocentius III (1198-1216) de kerk van St.-Maarten ("ecclesiam beati Martini") "sub beati Petri et nostra protectione", alsmede al haar rechtmatig verworven goederen.

Zijn voorgangers, de pausen Gregorius VIII, Alexander III en Urbanus III, hadden voordien reeds een gelijkaardig privilege verleend.

Paus Innocentius III vernoemt met name de kerken van St.-Maarten, St.-Pieter en St.-Jacob alsook de kerk van Sint Jan, gelegen binnen de grafelijke burcht ("infra castrum Yprensis") - met alle goederen die er mee samengaan. Hij vernoemt vervolgens het "altare de Boesinghes (en alles wat Sint-Maartenskerk daar aan tienden en andere zaken bezit). Ook het "altare de Zutscoten", met de tienden en alle ^{andere} bezittingen hier ter plaatse, wordt vermeld. Een verder worden ^{de} 2/3 van de tiende van "Zutscoten" nog eens apart vermeld.

Uit de pauselijke ^{sub} blijkt hoezeer het goederenbezit van de St.-Maartensproosdij in de loop van de XII^{de} eeuw is aangegroeid.

Innocentius III zegt ook uitdrukkelijk dat de proosdij in de parochiekerken die zij bezit eigen priesters mag kiezen (en deze aan de diocesane bisschop mag voorstellen (= ius praesentationis), aan wie de bisschop - indien hij deze daartoe geschikt acht - de zielzorg dan toevertrouwt. Wat het geestelijke betreft zijn deze tegenover de bisschop verantwoordelijkheid verschuldigd; wat het tijdelijke daarentegen aangaat hebben ze zich tegenover de proost en zijn convent te verantwoorden.

1270

In een oorkonde uit 1270 ("sabbato post festum Dionisii") wordt uitdrukkelijk bevestigd dat de parochies van 'Rininghelst', 'Tetinghem', 'Laffringhoni', 'Boesinghe', 'Zutscoten' en 'Calona' niet mogen toegelend worden zonder de instemming ("sine consilio et consensu") van de priesters van het Sint-Maartenshospitaal. Te dien tijde had de proosdij dus reeds het patronaatsrecht ("ius patronatus") - niet alleen over de Ieperse parochies maar ook over zes landelijke parochies.

1330/1331

We leren nog iets over Zuidscoten in een diploma reeds in het Vlaams gestelde om de "sepenen onre vrouwen der abbedissen van Meline, van Zuidscoten ende van Noordscoten". Deissen charters" dattekent van "tyaer ons Heeren, als men schreef M. CCC. ende dertich, up den achtiensten dagh van sporkele (= 18 februari - Sporkale = Sporkelmaand). Vermits we niet weten of bij de datering van de oorkonde de paashtijl gevolgd werd (waarbij het jaar met Pasen begon), kan de oorkonde zowel uit 1330 als uit 1331 dattekenen.

De sepenen van Schoten heetten te dien tijde: "Clays van Hilleon" - "Jois

Eysen zone - Everard Johans Everards zone - Clays Boirdin - en Jehan Gherard.
Vijf scopenen, waaronder wel een paar van de oudste inwoners (en notabelen)
van ons dorp, waarvan de naam tot ons gekomen is.

De scopenen laten iedereen weten dat Kerstine Everbouds, Jhans Everbouds
wedewe, poortigghe (= poorters) van Jpre, heeft ghecocht ... jeghen Jacob Boird
ende jeghen Lisabeth zinen wive, een ymet (= gemet) lands, litel (= luttel)
min of litel meer, ligghende in de prochie van Nordscoten, binne der vier-
scare mire vaurion der abbedessen van Nesine, namelijk yud van der wo-
vinghe Everaerds Jehan Everaerds zone (een van de scopenen en een Noordsche
tenaar, blykens de tekst...), streckende oost ende west, tusschen Everaerds
Johans Everaerds zons lande, an de noordzide, ende Pieter Cupers lande, an
de yudzide, ... quite land omme quite gheld, behouden sreeven chens.

De scopenen oorkonden verder dat de koopster vervolgens "is comen voor
ons" en erkend heeft dat zij "dit vorseide ymet" ten "eweliken chense"
aan de verkopers heeft ten gebuiken gegeven, "omme tiene seellinge pari-
sien sjaers eweliken renten. De cynspacht dient in tweemaal betaald te
worden: deene helfft ... te sint Jansmesse ... ende dander helt te ... sint
Baris messe ... ende also vord van jare te jare, ewelike ghedurende...!"

1335

We leren nog meer over Zuidschote in een akte van dezelfde scopen-
bank van Scoten, ditmaal daterend van november 1335. Ditmaal
worden er zes notabelen vermeld, dus de voltallige vier scare
(1 baljuw en 5 scopenen). Ze heten: Willem Willois, Lammin de Bere,
Clays de Redder, Pieter de Cupere, Jehan Boit ende Jehan Selin.

Te Ieper bestond de scopenbank in de XIII^{de} eeuw regelmatig uit 13
scopenen en 1 voogd. In de meeste gevallen bleven de scopenen er niet meer
dan twee opeenvolgende jaren in functie, de voogd (of rowars) - die de hoog-
ste rang bekleedt - slechts een jaar. Doch dezelfde namen koren er steeds
terug na een tijdelijke verwijdering van een of meerdere jaren... Het scopen-
ambt kon, althans in dien tijd te Ieper, levenslang - zij het dan ook met re-
gelmatige onderbrekingen - door eenzelfde persoon uitgeoefend worden
Gold die regel ook voor de scopenen van Scoten? Waarschijnlijk wel.

Wat staat er nu in die oorkonde van november 1335?

Ein zekere Godscale de Winter heeft ghecocht ... van Jacob Loisine
en zijn wijf Beatrijs (= Beatrix) twee gemeten lands "litel meer of litel
min, ligghende in Zuidscoten, in Slaverards beils (= 'bilk'), ende een stic
hejoosters der an, besiden an Michiel Dammers land. De koop is geschied
naer costumen (= 'coutumes') onde ussagen van der wet van Scoten...
quite land omme quite gheld. De koper heeft het land vervolgens
in "eweliken chense" (= cyns) gegeven, omme twintich secle parisise ewe-

liken renten spaars." En worden ook nu twee vervaldagen bepaald: "dene helfft te sinte Johans messe ende dander helfft te sinte Baefs messe"

1335

Vit december van hetzelfde jaar stamt nog een andere "chartere" van de "scepener van Seoten". Het zijn nog allen dezelfde als de maand voordien en het gaat weerom om 2 gemeten "lands" daaromtrent, "ligghende in Zuudscoten, bevesten Pieter Hijft, welke vorseid land men schelt (= noemt) Adelen merck, tusse(n) Woutersons lande, an deene zide, ende Jehan Andries lande, an dander zide."

Die 2 gemeten worden aangekocht door "Willem de Meiner van Boesinghe". De verkopers zijn "Jehan van loo ende... zijn wijf Adelicen van Zuudscoten". Ook nu opnieuw wordt dit land door de koper aan de verkopers in cijns gegeven, wêr tegen 20 schellingen 's jaars, en wederom op dezelfde vervaldagen.

1401

Een schepenakte "ghedaen in tjaer ons Heeren. als men schreef M. CCCC. ende een, den twintichsten dagh in meye" geeft ons meer waardevolle inlichtingen over ons dorp.

Een "Jehere Salinne den Blonden (Salin = Salomon) koopt een rente af van "Jhan Folkier ende joncvrauwe Katheline zijn wijf". Deze rente is beset op twee ymeite (= gemeten) lands, litel min of meer, ligghende in de prochie van Zuudscoten, namelijk "bin der vierscare mire vrouwen" de abdis van Meber; te weten "een ymet ende twee ende derligh roeden", ongeveer, "ligghende zuidoost, van der kerke van Zuudscoten, dat men heet Haverlaerds beile (die naam komt ook in de oorbonden van november 1335 voor), ligghende benoorden der Hofsteide daer Jhan de Coc wonende is"; "item bet oost twee linnen ende een half ende achtene roeden, litel min of meer, besuden an Jhan Coex land, dat men heet den Odervaerpit. De aangegaven oppervlakten vormen samen precies 2 gemeten (32 r. + 18 r. = 50 r. = 1/2 lijn + 2 1/2 l. = 1 gemet + 1 "ymet" = 2 gemeten).

(30 mei 1401)

1401

Dezelfde dag laten de "scepener mire vrouwen der abedesse van Mesine, in Zuudscoten ende in Noordscoten in dien tiden", nog een tweede akte opstellen. Zie hier eerst de namen van de scepener "in dien tiden": Ruebrecht de Waghenare, Mathy. Quet, Jehan de Beitelare, Pauwelin de Kleser ende Pieter Roelae."

Wat laten zij ons weten? "Dat de reeds eerder genoemde "Salin de Blonden" (en tweede) aankoop heeft verricht jegens "Jehan Folkiere en... jonfer Kathelinen zinen wive". Het gaat om een rente van twintig "scellinghe" parisis 's jaars op elf linnen ende ene halve ende achtendertich roeden lands, daaromtrent (en min dan 4 gemeten of 12 lijnen), ligghende binder

parochie van Zuidsesten, namenachtelike binder vierseere miere vrouwen vorseid, datz te weitere de hofsteide daer Jacob Thomaere ende zijn wijf wonende zijn." daarmee kennen wij al twee hofsteden van Zuidschote, ten jare 1401 (nl.: die van 'Jhan de Coc' en nu deze van 'Jacob Thomaere'...). De schepenen geven ook de juiste ligging van die 'kleine 4' gemeten. Ze strekken 'westwaert'... voor de hofsteide 'en oost ende west... benoorder hofsteide', 'besuden' pakon ze 'an Clays van der Haghe lande."

Een reeks andere oude oorkonden (daterende respectievelijk naar 27 juni 1426 - 13 juli 1426 - 15 juli 1427 - 24 augustus 1427 en 12 juli 1439) hebben we reeds benuttigd, toen we schreven over de verwikkelingen ontstaan rond de verkoop van een hofstede, gelegen te Zuidschote (en te Noordschote) aan de Sint-Maartensproosdij te Ieper (= hofstede 'Notable') (cf ZANTINGEN, dl. IV).

Ze stelt ze misschien de vraag: maar waarom werden al die verkopen van land en renten, of het in cijns-geven - door de schepenbank geratificeerd en officieel bekend gemaakt? Al deze goederen liggen - zowel te Noordschote als te Zuidschote - 'binne der vierseere' van Mevrouw 'der abbedessen van Mesine' en als 'domina temporalis', als 'landscoud' of 'dorpsvrouw' oefent zij - bij middel van haar baljuw en schepenen - burgerlijk gezag uit over het grondgebied van 'sesten'. Er dienen bij een verkoping - naar oud leenrechtig gebruik - 'registratie' - en (of) kadasterrechten betaald, alsook 'wandelkoop' (d.i. een zeker percentage, bovenop de koopsom, aan de dorpsvrouw te betalen bij iedere wisseling van eigenaar).

Hoe de allereerste 'capella' van Zuidschote er heeft uitgezien kan geen mens zeggen... Was het een houten gebouw, dat met tijd van jaren vervangen werd door weer een houten constructie of een in vakwerk, met alleen nog een zwaar raamwerk in hout en daartussen 'plak en stak'? Wie kan het zeggen? Kwam er later een kerkje in natuursteen, in romaans trant? Allemaal gissingen...

Dat er in de XII^{de} eeuw, toen de kapel van Zuidschote nog afhing van Boezinge of toen het dorp - ergens tussen 1123 en 1138 - een zelfstandige parochie werd, hier een bescheiden 'romaans' kerkje in steen, ls. aannemelijk, en dat het later vervangen werd door of omgebouwd tot een bouwwerk in 'gotische' stijl evenzeer. Maar dit onomstootbaar bewijzen kan niemand.

We betreden - wat dit betreft - slechts mistere grond tegen het einde van de XV^{de} eeuw.

Het is hier de plaats om een en ander te zeggen, in verband met de H. Leonardus, vanouds de patroonheilige van onze parochie.

In het 'Liber Memorialis', deel II (ab anno 1934) is er sprake van een merkwaardig artikel dat E.H. Michiel English (de broer van Joe, de "Vlaamse Yper-held") publiceerde in het weekblad 'De Poperingenaar' onder de titel: 'Sint Lenaartsviering te Luidschote' (voor 2 augustus 1942).

E.H. Michiel English was een zeer bejaafd kerkhistoricus en wat hij schrijft is wel overwogen en steunt op grondige documentatie.

Ten tijde van Pastoor Alfons Grunier heeft E.H. English heel wat gedaan ten gunste van de St.-Lenaartsviering te Luidschote.

We hebben dit artikel van E.H. English teruggevonden en laten hem hier aan het woord.

"Luidschote is de enige kerk in 't bisdom Brugge, die aan Sint Lenaart is toegewijd. Niet dat deze heilige, die onder onze traditionele volksheligen rekent, elders in West-Vlaanderen onbekend is. Zijn eere-dienst bestaat nog te Belleghem-bij-Kortrijk, in Sint-Jacobe te Brugge, en vooral te Dudzele, waar de groote Ommeegang, op den eersten Zondag van Oogst, honderden pelgrims samenbrengt. Maar Luidschote heeft dit op de overige West-Vlaamse Sint-Lenaartsdevoties voor, dat de heilige er kerkpatroon is. Misschien wel sedert de stichting van het kerkje, waarvan de vroegste vermelding, als hulpkapel van Boezinge, tot 't jaar 1112 teruggaat."

Wij onderbreken even dit citaat om een uittreksel op te nemen uit een recente brief van Mevr. Thilla De Krome-Duys (d.d. 25 oktober 1982), die lid is van de Heembondige Kring van Aartselaar, een gemeente op een tiental kilometers ten zuiden van Antwerpen m. (haar)voorouders langs moeder's zijde (zijn) daar van herkomstig. "Zelf - zo vervolgt ze - (ben) er geboren en gedurende mijn vulla jeugd getogen. (Dit heeft een grote binding aan mijn geboortedorp tot gevolg gehad. Een van de Loveling zusters schreef ooit: "wat in de kinderjaren het harte boeit en toeit, blijft eeuwig in 't geheugen en men vergeet het nooit!" Hoe mooi, hoe waarheidsgetrouwd is dit niet uitgedrukt!

Mevr. Thilla Duys schrijft vervolgens: "De parochiekerk van Aartselaar is, evenals de uwe, gewijd aan de Heilige Leonardus. Ik werd daar gedoopt."

Nu is er besloten in 1984 de 475^e verjaaring van de stichting van de Aartselaarse St.-Leonardusparochie plechtig te vieren. De Heembondige Kring van Aartselaar zal daar zijn steentje toe bijdragen.

Als kunsthistorisch geschoolde, heb ik de taak op mij genomen om alle kerken in België, gewijd aan de Heilige Leonardus (een veertiental) en kerken, die relikwieën van deze Heilige bezitten, te bezoeken, met het doel een studie te maken - verlicht met foto's - van de afbeeldingen van de Heilige, van de relikwieën en van de volkse verering.

Mr. en Mevr. De Tromp - Dockx en nog andere personen van Hartelaar zijn hier sindsdien al een paar malen op bezoek geweest en hebben wat hen kon interesseren in verband met St.-Leonardus (beelden, relikwie) overvloedig gefotografeerd.

Ik heb haar prachtig - geïllustreerde en grondig gedocumenteerde studie - voor zover ze in oktober 1983 klaar was - kunnen inzien, zodat ik gerust kan zeggen, dat het een unieke publicatie wordt, waarin Zuidschots goed vertegenwoordigd zal zijn.

Hij wacht nu nog dat ik voor haar een oude 'vita' (of levensbeschrijving) St. Leonardi zou ontcijferen en vertalen. Het is een zeer oude tekst op perkament, in middeleeuws ^{Latijn} met 'ontelbare' afkortingen - zoals dit toen algemeen gebruikelijk was. Perkament was in dien tijd reeds duur en men moest er spaarzaam mee omspringen.

Thilla schrijft dat haar echtgenoot reeds geprobeerd ^{had} de tekst te ontcijferen en te vertalen, maar - zegt ze - hij vindt het - en met reden - een lastige karwei en de talloze in de tekst voorkomende verkortingen een struikelblok te meer!

De 18 blz. tellende tekst heb ik nu voor mij liggen en 'en dezer dagen zal ik proberen hem volledig in het Latijn uit te schrijven en daarna in het Nederlands om te zetten. Zo doen we nog eens een plezier aan mensen die Sint - Leonardus genegen zijn en het 'hogelijk' verdienen. Misschien krijgt u later nog eens de vrucht van mijn arbeid te lezen.

Vermelden we terloops - behalve Hartelaar - nog de prachtige St.-Leonarduskerk te Zoutleeuw.

Maar nemen we nu weer het merkwaardig artikel van L.H. Michiel English - die ik jaren persoonlijk heb gekend en gewaardeerd - ter hand:

"De eredienst tot St. Lemaart in onze Vlaamse streken dateert uit (oude) dagen. Van de twaalfde eeuw is het kostbaar handschrift 'Leven en Mirakelen van Sint - Lemaart', dat in de abdij Vormezele - bij Ieper thans hoort en thans in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel bewaard wordt (Nr. 8675-8689)."

Zou hij hiermee de 'Latijnse Vita' bedoelen, die ik nog ontcijferen moet? Ik weet het voor het ogenblik nog niet.

L.H. English (een 'spitante' en uiterst 'pittoreske' figuur!...) vervolgt: "Uit de vroegste geschiedenis van Zuidschots is maar weinig bekend." Zou deze geachte auteur dit nog hebben beweerd na lezing van de voorgaande bladzijden? Ik durf het betwijfelen... Maar tot daar!...

Maar mijn gevoelen - doch dit is zeer persoonlijke mening - is de eerste 'capella' van Zuidschote reeds vroeg in de Middeleeuwen, op de zuidelijke uitheek van de grafelijke 'villa de Scotis', als een klein eigenkerkje ontstaan, waarover de Vlaamse graaf het 'jus patronatus' (lange) tijd zelf had uitgeoefend. Mede onder invloed van de Gregoriaanse Hervormingsbeweging heeft hij, o.i., het presentatie-recht afgestaan aan een geestelijke instelling, misschien wel eerst aan de Augustijnerabdij van Vormezela, waar de oude 'Vita Sancti Leonardi' misschien geaccepteerd werd en eeuwen berustte. Het kan best zijn dat de zalige Jan van Waasten, de kanunniken van Vormezela, die hij ook tot een reguliere gemeenschap volgens de Regel van Sint Augustinus heeft kunnen omvormen, en van hen het patronaatsrecht over het kerkje van Zuidschote hebben heeft, vooraleer dit dan, anno 1119, af te staan aan de Sint-Maartensproovdy van Ieper.

Een loutere hypothese? Misschien wel! Maar toch...

Herinneren we het artikel van E.H. English:

"Toen Mgr. de Ratabon, bisschop van Ieper" (Martinus de Ratabon, 13de bisschop van Ieper, van 12 oktober 1693 tot aan zijn ontlay op 5 januari 1713) te Zuidschote in 1695, de gebruikelijke visitatie verrichtte (E.H. Agidius Comyn was hier toen pastoor) vond hij hier drie altaren. Het hoofaltaar was toegewijd aan Sint Bernaart!

E.H. English stuift hierbij aan: "Het feit dat Sint Bernaart het hoogaltaar had gekregen is van betekenis en laat ons vermoeden dat de heilige, sedert de stichting der kerk, als patroon was vereerd. Moest zijn eeredienst eerst later zijn ingebracht, dan ware de devotie, volgens algemeene wetten, aan een zijaltaar ge-localiseerd. Mgr. de Ratabon bekennt nog aan dat Sint Bernaart te Zuidschote niet alleen kerkpatroon was, maar nog de plaatselijke patroon of, zoals dat in kerkelijke taal heet: "patronus loci". Het feest van den heilige (6 november) werd goed gevierd, en de bisschop verleende een aflaat voor dien dag....."

"Het verslag van een dekanaal bezoek in 1768 zegt ons, dat het altaar van Sint Bernaart toen in den quidbank stond, zoals het tot op onze dagen gebleven is.

Vit het archief van 't oud bisdom Ieper leeren wij dat Zuidschote op 14 Oktober 1711, een relikwie van zijn patroon kreeg en dat de aflaat voor den 6 November verleend (door Mgr. de Ratabon) tot de heele octaaf werd uitgebreid, wat wijst op een toenemende devotie, alhoewel nergens sprake is van een volkstoeloop, pelgrims of bedevaart."

Van een oud Sint-Leonardusbeeld weten wij evenmin iets. Over de latere beelden, de broederschap van St.-Leonardus, enz., zullen we bij een andere gelegenheid spreken.

E. H. English, die zijn artikel ' heeft laten' afzonderlijk ' drukken op 75 bijzondere exemplaren) - dus 75 'afdrucken in brochurevorm onder eigen koft?' - bij den uitgever van ' de Poperingenaar ' (een bewijs dat hij het zelf belangrijk achtte!) - schrijft vervolgens "en woordje" over 't leven van Sint Lenaert, over zijn vereering en zijn iconografie, d. i. de manier waarop hij wordt voorgesteld."

"Leonardus, of zooals onze Vlamingen zeggen; Sint Lenaert, is een heilige der zesde eeuw; hij stierf den 6 November 599. Zijn vroegste levensbeschrijving is van de elfde eeuw; ze heeft benevens historische gegevens, nog veel legendarische bijzonderheden opgenomen, goodat ze niet in alles betrouwbaar is. Dit schijnt toch vast te staan; dat Sint Lenaert uit een voor-naam geblacht stamde en zijn jeugd aan het hof doorbracht" (Lenaert was een tijdgenoot van Chilperik I, Frankisch koning uit het geslacht der Merovingen, kleinzoon van Chlodovech = 'Clovis'. Chilperik I stierf in 584. Lenaert heeft ook Dagobert I gekend, die koning zou zijn van ca. 600 tot 639).

De naam Leonhard komt reeds vroeg voor (in de 7de eeuw). Men vindt hem ook bij Gregorius van Tours, de Frankische geschiedschrijver uit de VIde eeuw. Verscheidene historici zijn van meening dat het sterfjaar van Sint Lenaert niet 599 (zoals Michiel English schrijft) maar vermoedelijk 559 (dus 40 j. eerder. Zijn vader zou een belangrijke functie vervuld hebben aan het hof van 'Clovis' (466 - 511).

Volgens de "Vita" uit de XIde eeuw behoorde Lenaert tot de Frankische adel en verbleef een tijd aan het hof van koning 'Clovis'. Daarna werd hij leerling van de H. Remigius (die 'Clovis' op Kerstdag 496 gedoopt had en op 13 januari 533 overleed). Volgens sommige bronnen zou Sint Remigius hem de bisschoppelijke waardigheid aangeboden hebben, maar Lenaert weigerde. Hij zou een tijd lang het geloof verkondigd hebben in Aquitanië. Maar gedreven "door zijn verlangen naar de eenzaamheid" vestigde hij zich als eremijt in een bosch, in de streek van Noblae, bij Limoges. "De landelijke bevolking van het omringende" - zo vervolgt M. English - "was nog heidens; Lenaert bracht de boodschap van het geloof en won de harten door zijn hulpverlening en mirakelen. Volgelingen kwamen zich bij hem aansluiten, en zoo ontstond een klooster, waarvan Sint Lenaert de eerste abt werd" (abdij van Noblae).

"Er wordt verteld dat de koning hem een groot deel van zijn domeinbosch schonk, waarin de abdij gesticht was. Hierwandaan de benaming Nobilicacium) of, in verkorte vorm, Noblae, dat al zooveel zou zeggen als 'koninklijke abdij' of 'klooster onder koninklijke bescherming'.

"Tot in de jaren duizend" - schrijft E. H. English verder - bleef de vereering van Sint Lenaert beperkt tot de abdij Noblae; dan neemt ze een plotselinge en geweldige verbreiding, zoodat onze heilige onder de meest gewierde volksheiligen rekent. De devotie baant zich een weg over heel Frankrijk, en wel

meest in Normandië, vanwaar ze naar ons Noorden oversloeg. Bekend is ze nog in Italië, Spanje, Engeland, Polen, en vooral in de Duitse gewesten.

De werd Sint Lennaart een buitengewoon populaire heilige. Zijn vereering verbreidde zich in het begin van de twaalfde eeuw over West-Europa. Hij werd één van de 14 'noodhelpers'.

Dat hij de patroonheilige werd van het 'kerkje' van Luidschote - misschien ergens in de tweede helft van de XI^{de} eeuw - is zeer goed mogelijk. Indien onze 'capella' reeds eerder als (grafelijke) eigenkerk bestond, dan kan zij een tijd lang aangeduid zijn geweest met de naam van de eigenaar of beschermheer, of gewoon met de naam van de voornaamste persoon, die ze had laten oprichten (Vgl.: 'Valheravenkin-derkerken', 'Rollemiskapel' of 's' Heer Willem Kapel' in Kewone-Ambacht).

Het feit dat St.-Lennaart niet alleen de patroon is van de parochiale kerk maar ook van het dorp zelf, zou o.i. althans eerder laten vermoeden dat hij de oorspronkelijke patroonheilige is. De oudste kapel, waarvan wij het bestaan uit oorkonden kennen, was nog in 1119 een 'afhankelijkheid' ('appendicia') van Boezinge. Had ze toen al een eigen patroonheilige of kreeg ze die slechts ergens tussen 1119 en 1138, datum waarop Luidschote zonder twijfel een zelfstandige parochie werd? Mer een vraagteken, dat vermoedelijk onopgelost zal blijven...

De schreever geeft dat Sint-Lennaart in de Middeleeuwen en nog later 'aanroepen' werd als één van de 14 'noodhelpers'. Lichier wat Michiel English daaromtrent schreef in 1942:

"Men aanroeft Sint Lennaart tegen alle slag van kwalen: zijn specialiteiten behynden onbegrensd.

Zijn eerste en meest beroemde specialiteit is: de verlossing der gevangenen. De legende (maar is het wel een legende?) vertelt dat hij van den koning (waarmee hij aan het hof was opgevoed...) het voorrecht verkreeg de gevangenen vrij te maken.

Dit was onder de Merovingers volstrekt niet ongebruikelijk. Af en toe werd er 'gratie verleend' en 'amnestie' en de koning verleen den - heel wjzelyke - dit recht toe aan sommige van hun leenheren (die ze daardoor nog hechter aan zich verbonden) of ook aan sommige personen, die ze aldus byzonder wilden onderscheiden.

Dat Sint Lennaart - en 'jeugd vriend' van de koning deze eer te bewit viel, zou me helemaal niet verwonderen, en dat hij dan als gevolmachtigde van de koning gevangenen mocht bevrijden, ligt in het gebruik van het Merovingisch Tydperk.

E.H. English schijnt dit 'privilegie' niet zo goed te denken waar hij schrijft: "de 'Mirakelen van Sint Lenzaart' bevatten allerlei wonderbare verhalen van verlossingen uit kerker's en ballingschap". Kan de legende zich niet 'gegrift' hebben op een volkomen historisch gegeven? En tweedens, kan de oprechte aanroeping van Sint Lenzaart ook later geen wonderen 'gewrocht' hebben?

Michiël English schrijft trouwens zelf: "Talrijk zijn de heiligdommen waar de kettingen van deze niggemaakten als ex-voto werden geofferd en uitgehangen. Hiervandaan het gebruik Sint Lenzaart af te beelden met kettingen en boeien" (Kijk naar het beeld in onze kerk op het Sint-Leonardusaltaar).

E.H. English vervolgt: "In de middeleeuwen was het nog de gewoonte de gevaarlijke of 'razende' krankzinnigen met boeien onschadelijk te maken (nu soms nog!), en hiermede is Sint Lenzaart patroon geworden tegen de geesterkrankheid en razernij. Rheumatisch en soortgelijke gewrichtskwalen zijn als boeien, waardoor onze bewegingen worden verlamd; zij die door deze ziekten worden geplaagd, gingen dan ook hun geneezing zoeken bij den beroemden "kettingheilige".

Een andere specialiteit van Sint Lenzaart is de bescherming van moeders en kinderen. De legende vertelt dat de koningin in baronswoed, door het gebed van onzen heilige, op plotselinge wijze werd verlost.

Eindelijk is Sint Lenzaart de grote beschermer van landbouwers en dieren. Volgens zijn levensbeschrijving was hij de grootste vriend en apostel van de landelijke bevolking rond zijn abdij en zou hij, naar het voorbeeld van Onze Heer, de harten van deze menschen tot het geloof hebben bereid door zijn weldaden en mirakelen. In de Duitse gewesten, waar de godvrucht tot Sint Lenzaart werd verspreid door de Cisterciënsermonniken - (de eerste abdijen van de Orde van Citeaux in West-Vlaanderen: 'De Duinen', te Koksijde en 'Ter Doest' te Lissewege) ontstonden naar het einde toe van de XI^{de} eeuw - die zelf bedrijvige landbouwers en veefokkers waren, is Sint Lenzaart, zoals Sint Eloo bij ons, de gewarde patroon der boeren; te zijner eer wordt de bekende "Leonardifahrt" gehouden, waarin honderden paarden ten zegening naar de kerk worden geleid. Ook vindt men er vele kerken waarvan de deuren beslagen zijn met paardijzers, ex-votos van Sint Lenzaart, of waarvan de buitenmuren behangen zijn met zware ijzeren kettingen.

"Het iconografisch kensteeken van Sint Lenzaart zijn de kettingen of boeien. In de Duitse gewesten is zijn beeld soms vergezeld van paarden of hoornbeesten. Een andere vraag is: de costumering. Men vindt drie verschillende wijzen van voorstelling: 1) als abt, in monniksgewaad en

met den kromstaf, zoals het nieuwe beeld te Zuidschote; 2) als diaken met de dalmatica, zoals te Brugge in de Sint Jacobskerk, en ook te Dudzele; 3) als prediker, met de pontificalia, den mijter en koormantel of kazuilfel.

Zoo te Zoutleeuw, de grootste Sint Lenaartbedevaart van 't land, staat hij met kazuilfel en staf, en op de groote omgang krijgt het wonderbeeld daarbij een kostbare mantel en mijter.

Is er één van deze drie voorstellingen boven de andere te verkiezen? Er wordt soms beweerd dat Sint Lenaart noch diaken noch priester geweest is, en dat het bijgevolg verkeerd is hem als diaken of priester af te beelden. Dat is te ras gesproken. Waar is het dat men niet kan bewijzen dat onze heilige diaken of priester is geweest; maar het tegenovergestelde - dat hij deze wijdingen niet ontving - is evenmin te bewijzen, al is het meer waarachtiglijk. Overigens deze voorstelling als diaken of als prelaat is te verstaan als een iconografische traditie met een zeer speciale betekenis. Sint Lenaart heeft gepredikt en, naar uitwijzen van de geboden der diakonwijding, is de prediking de eigen taal van de diaken. De Middelleeuwse kunstenaar, die Sint Lenaart als diaken uitbeeldde, heeft eenvoudig willen zeggen dat hij predikant en geloofsverkondiger is geweest. Juist zoals men altijd gedaan heeft met andere geloofsverkondigers der vroegste tijden - Sint Quinten bij voorbeeld - die als diaken worden voorgesteld, zonder dat men kan bewijzen dat men kan bewijzen dat ze ooit tot diaken werden gewijd. En evenzoo het pries-tergewaad en de pontificale insignes verwijzen eenvoudig weg naar de abtelijke waardigheid. Onze middelleeuwse abten hadden doorgaans het gebruik der pontificale insignes; onze middelleeuwse kunstenaars hebben Sint Lenaart-abt willen voorstellen zoals ze de abten kenden. Hierin steekt geen leugenen of oewaltesching der geschiedenis; het is een iconografische traditie, waaraan we gerust mogen trouw blijven. Juist we Sint-Pieter de traar mogen geven en Sint Nikolaas de mijter, die ze nooit hebben gedragen. Want zulke voorstellingen zeggen eenvoudig: hier is een paus en hier is een bisschop (of een abt); en dat is waarheid.

Tot daar de klare en bezadigde uiteenzetting van E. H. Michiel English, die door Pastoor Alfons Gruwier (1936-1943) herhaaldelijk werd geraadpleegd, o.m. in verband met het aanschaffen van een nieuw beeld van de H. Leonardus, ter vervanging van het vroegere beeld, dat tijdens het bombardement van 29 mei 1940 werd 'verbruggeld', toen er een grote bres gelagen werd in de rechter voorgevel boven het altaar van de H. Leonardus. Over dit vroegere beeld kan E. H. English niet veel goeds zeggen: "Het Sint-Lenaartbeeld was een derges banale serie-producten, waarin noch kunst noch gedacht steekt en die een kerker eerder ontzien dan verziene. Ook zal er wel niemand om getrouwd hebben, toen in Mei 1940, een oorlogsongeluk dit beeld tot gruis sloeg. Trouwen zeg ik; zouden we er niet veelers blij om zijn; want zoo werd een gelegenheid geboden om iets beters tot stand te brengen. Dat "betere" is er thans, dank zij de bemoeiingen van E. H. Pastoor Gruwier, die het gedacht opratte, en het talent van den beeldhouwer G. Dupon, die het opzet verwezenlijkte. Zuidschote heeft thans een beeld van

zijn patroon dat mag bekeken worden."

Over het vooroorlogse Sint-Leonaartsbeeld schrijft Pastoor Gruwier het volgende in het Parochieboek van Luidschote, dl. II, p. 64: "(Het beeld) was het hoofd af en verders deerlijk gehavend. Het kon niet meer hersteld worden. Dit beeld was medegeleverd geweest met het altaar. Het was ver van een kindotbeeld." Hij vervolgt dan: "Wij hebben uitgezien naar een nieuw. Zulk beeld is niet in den handel. E.H. English werd geraadpleegd. Er werd gezocht en... gevonden. Iets eigen voor Luidschote. E.H. English zond ons de photo van een beeld, ontworpen door zekeren Esber, en onze keus was spoedig geverstigd. Het huis Dupon van Brugge werd met de uitvoering belast. De onkosten er voor werden overeengekomen voor de som van 1400 fr, vervoerkosten niet inbegrepen. Al de onkosten hebben we kunnen dekken met de ontvangen bijzondere giften."

Dan begint Pastoor Gruwier te vertellen over de inhuldiging en de wijding van het nieuwe beeld (*Liber Memorialis II*, pp. 64-65). Deze had plaats op Zondag 2de Dooft 1942. "De plechtigheid ving aan met een Solemnnele Hoogmis, opgedragen door L.E.H. Pastoor, bijgestaan door E.H. Gabriel Vanden Berghe van Boezinge en E.H. Decadt van Elverdinge. De zang der Hoogmis en van het plechtig lof's namiddags werd uitgevoerd door de jongelingen en de jonge dochters, onder de leiding van de Waarde Heeren Seminaristen van Luidschote André Peccen en Georges Beuridan."

's namiddags werd het beeld gewijd door L.E.H. Pastoor, bij het begin van 't Solemnneel lof. Daarop volgde eene bloemenkult door eenige schoolkinderen. Een gelegenheidsvermaan werd gepredikt door L.E. Pater Gerard der E.P. Capucijnen van Ieper. Te deum, zagen met het Allerheiligste en bijzonder zang (er) (re) van den H. Leonardus, uitgevoerd door de schoolkinderen. Niettegenstaande het wankelbaar weder was er veel volk aanwezig."

De Pastoor schrijft verder over de "Litania van den H. Leonardus", "Daar de Godsvrucht tot den H. Leonardus in de laatste jaren wel toegenomen is, en om die verder te kunnen bevorderen, hebben we de Litania van den H. Leonardus laten drukken op 1000 exemplaren, met op de voorzijde het afbeeldsel van het nieuwe beeld. Deze litania vonden we in het boekje "Noraan (er) (re) van) d(er) H. Leonardus", boekje dat we uit Loutleuwn ontrinken...". E.H. English bracht er eenige veranderingen aan en voegde er een paar gebeden bij. Op den dag der wijding werden er 300 verkocht."

Pastoor Alfons Gruwier werd in 1843 te Luidschote opgevolgd door E.H. Alois Van Antwerpen, die een nota toevoegt over het tweede beeld van St.-Leonardus, dat zich "in de nis boven den ingang der Kerk" bevindt.

"Dooft 43 - t beeld werd gemaakt door Delafontaine, beeldhouwer te Mee-men - gegoten in cement, naar een bewerking van het zittend St. Leonardus beeld in Loutleuwn."

BEELD VAN DEN H. LEONARDUS
TE ZUIDSCHOTE.

**LITANIE
TER EERE VAN DEN H. LEONARDUS.**

Heer, ontferm U onzer,
 Christus, ontferm U onzer.
 Heer, ontferm U onzer.
 Christus, hoor ons.
 Christus, verhoor ons.
 God, hemelsche Vader, ontferm U onzer.
 God Zoon, Velosser der wereld, ontferm U onzer.
 God, H. Geest, ontferm U onzer.
 Heilige Drieuldigheid, één God, ontferm U onzer.
 Heilige Maria, bid voor ons.
 Heilige Leonardus, bid voor ons.
 Versmader der aardsche glorie en rijkdommen, bid voor ons.
 Minnaar van ootmoed en nederigheid, bid voor ons.
 Toonbeeld van onthechting, bid voor ons.
 Zoeker der eenzaamheid waar men God vindt, bid voor ons.
 Spiegel van boetvaardigheid, bid voor ons.
 Onvermoeibare verkondiger van Gods woord, bid voor ons.
 Apostel der heidenen, bid voor ons.
 Voorbeeld van alle deugden, bid voor ons.
 Machtige voorspreker bij God, bid voor ons.
 Verlosser der gevangenen, bid voor ons.
 Patroon der zwakke kinderen, bid voor ons.
 Toevlucht der bedrukte moeders, bid voor ons.
 Vertrouster en bijstand in allen nood, bid voor ons.

Wees genadig, spaar ons Heer.
 Wees genadig, verhoor ons Heer.
 Van alle kwaad, verlos ons Heer.
 Van alle zonden, verlos ons Heer.
 Van Uwe gramschap, verlos ons Heer.
 Van een schielijken en onvoorziene dood, verlos ons Heer.
 Van de listen des duivels, verlos ons Heer.
 Van gramschap, haat en allen kwaden wil, verlos ons Heer.
 Van ziekten, hongersnood en oorlog, verlos ons Heer.

Van den eeuwigen dood, verlos ons Heer.
 Door de voorspraak en de verdiensten van den H. Leonardus, verlos ons Heer.

Wij, zondaren, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij de voorbeelden van den H. Leonardus mogen navolgen, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij den kostbaren schat van ons geloof meer en meer mogen waardeeren, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij voor het verspreiden van het geloof mogen ijveren, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij, zooals hij, God boven al het vergankelijke mogen beminnen, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij, door de voorspraak van den H. Leonardus, in de deugd mogen voortgaan, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij, door zijne tusschenkomst, onze beproevingen verduuldig mogen dragen, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij, door de verdiensten van den H. Leonardus, uit de banden van de zonde mogen verlost worden, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat wij, door de verdiensten van den H. Leonardus, in de deugd mogen voortgaan, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat Gij allen, die tot den H. Leonardus hun toevlucht nemen, zoudt troosten, wij bidden U, verhoor ons.
 Dat Gij ons, door de verdiensten van den H. Leonardus zoudt aanhooren, wij bidden U, verhoor ons.

Zoon Gods, wij bidden U, verhoor ons
 Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, spaar ons Heer.
 Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, verhoor ons Heer.
 Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld, ontferm U onzer.

Bid voor ons, Heilige Leonardus;
 Opdat wij waardig worden van de beloften van Christus.

LATEN WIJ BIDDEN,

Almachtige God, die in Uwen dienaar Leonardus, ons een voorbeeld hebt gegeven van vele deugden en een machtigen voorspreker in allen nood, verleen ons genadig, dat wij zijn voorbeeld navolgen. Door Christus, onzen Heer. Amen.

Heilige Leonardus, onvermoeibare apostel en verkondiger van het geloof, bekom voor ons dat wij den schat van het geloof zorgvuldig bewaren, ons gansche leven maken tot een belijdenis van het geloof, en uit al onze krachten medeijveren tot het verspreiden en vestigen van Gods Rijk.

Heilige Leonardus die, naar het voorbeeld van uwen goddelijken Meester, onder de menschen al weldoende zijt voorbijgegaan, bid voor allen die in hun tijdelijken en geestelijken nood tot U hun toevlucht nemen; bevrijd hen van beproevingen en tegenslagen voor zoover dit hun zalig is; help hen, in geduld en overgeving aan Gods wil, de kruisen dragen die de Voorzienigheid hen verzendt; bekom ons bovenal dat wij, uit de boeien der zonde verlost, een christelijk leven leiden; opdat wij, die U hier op aarde vereeren, hierna maals aan Uw geluk mogen deelachtig worden. Amen.

De heilige Leonardus wordt gediend in de kerk te ZUIDSCHOTE, waar hij patroon is, en sedert eeuwen wordt aanroepen tegen lamheid, reumatische en andere gewrichtskwalen, voor de genezing van zwakke en achterlijke kinderen, voor de toekomstige moeders, voor de verlossing der krijgsgevangenen. Door de landbouwers wordt hij bijzonder gediend tegen de kwalen der paarden.

Voor inschrijving in de „Broederschap van St Leonardus” wende men zich tot den Z. E. H. Pastoor.

Imprimatur,
 Brugis, 1a Juli 1942.
 Jer. Mahieu, vic. gen.

Ter eere van den H. Leonardus

1.

Sint Leonard, gy zyt zoo schoon getogen
door 't tranendal, in eenvoud onverstaan.
Zoo zuiver blonk Uw ziel, dat in Uw
oogen (gestaan.
Gods heil'ge kracht en wijsheid heeft

Refrein:

Vriend Gods, zoo heilig,
Machtig en groot,
Red en beveilig
Ons in den nood.

2.

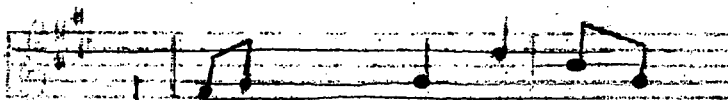
Uw machtig woord verjoeg zoo vele
smartens, (gepoosd -
De pijn verzwoond, waar Uw hand had
Gij geeft den moed aan weifelende har-
ten, (en krankheid)
Voor alle ellende wist Gij troost.

3.

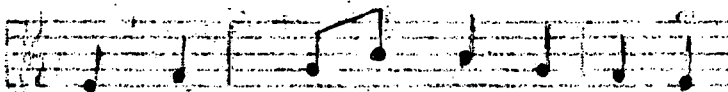
O laat Uw gunst op Uw vereerders vallen,
Gun ons, o Vriend, een straalken van
Uw macht;
En voor Uw beeld U danken zullen we
allen,
Na Ge ons verdriet en lasten hebt
verzacht.

Zangwijze: De roode Roos.

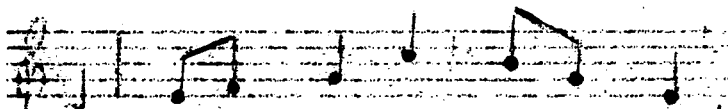
SINT LEONARDUS LIED. VAN ZUIDSCHOTÉ

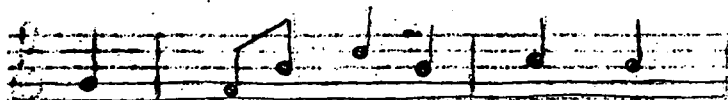
Sint Lee-naart, groo-te men-schen-
Waar mensch of dier in nood ver-
Gij helpt de moe-der en het
Uw won-der-vol en zacht ge-

vriend, ons troost in druk en lij-den,
keert, smeekt men U in be-trouw-en-
kind, die in hun ban-ge ston-den,
baar maakt boei-en los en ban-den,

Gij hebt een bes-ten naam ver-diend
de te-ge-n-slag ons men-schen, leert
bij U, Sint Lee-naart wel-be-mind,
ver-los ons van de ke-tens zwaar

sinds eeu-en-ou-de tij-den;
oot-moe-dig d'han-den vouw-en;
steeds steun en by-stand von-den,
der zon-de door Uw han-den,

*Nu we toch de liederen van Sint Leonardus hebben laten afdrucken, is het
nuis de plaats een jaar beduimeld te hebben en te drukken - dat we
omn Robben moeten bijwerken om het met laatste bladzijde af te drukken - en
waarsop drie geyngon staan ter Eere van de H. Leonardus, en waarmen-
velen onder U zich om de 'wijze' in een deel om de vrienden zullen keunen-
ven.*

Ziehier eerst de volledige tekst van het:

SINT LEONARDUSLIED VAN ZUIDSCHOTE

1. Sint Leonaert, groote menschenvriend,
ons troost in druik en lijden,
gij hebt een besten naam verdiend
sinds eeuwenoude tijden.
Sint Leonaert, machtige patroon,
wij die om hulpe vragen,
betrouwen dat gij voor gods troon
ons smeekebed zult dragen

2. Waar mensch of dier in nood verkeert,
smeeckt men U in betrouwen.
De tagenslag ons menschen laert
votmoedig, d' handen rouwen.
"Verwijder van ons woonst en stal
de ziekte, ramp en plage,
maak dat Uw voorspraak overal
gods zegen binnen drage."

3. Gij helpt de moeder en het kind,
die in huij lange stonden
bij U, Sint Leonaert welbemind
stads steun en bijstand vonden.
Bewaar in 't kristen Flaamsch gezin
de oude kristen zeden,
de vruchtbaarheid en reine zin
van 't glorievol verleden.

4. Uw wondervol en zacht gebaar
maakt boeien los en banden,
verlos ons van de ketens zwaar
der zonde door Uw handen,
opdat wij los van alle kwaad,
spyt 's werelds vals beloven,
als 'tuur van ons verscheiden slaat
met U God eeuwig loven.

En tweede lied is getiteld: **LEVEN VAN DEN H. LEONARDUS**

1. De wereld bood U rijkdom en plezieren
zij loft' Uw jeugd met roem en hooze faam.
Gij, sterk en vroom, woudt ed'ler zegeren,
streekt schooner strijd in 's Heeren heil'gen naam

Ref(rein) : O Leonardus!
 Vriend van den Heer!
 Leer ons God trouwer dienen.
 Breng allen tot Hem weer.

2. Gij liet het hof voor woud en eenzaamheden,
 hebt streng gevast, gebeden en geboet,
 afgoderij hebt G' onverbaagd bestreden,
 Gods rijk verbroeid met onbezwoeten moed.
3. Wie tot U kwam hebt gij Uw troost geboden,
 nader tot God, wie raad U vroeg, geleid.
 Hulp schonk Uw liefd' in ziels- en lichaamsnooden,
 Uw voorspraak heeft van doodsgevaar bevrijd.
4. Wij, die getrouw na eeuwen, U vereeren,
 vroom, in Uw kerk, nog knielen voor Uw beeld,
 wil ons geloof, ons liefd' steeds vermeeeren,
 laat ons slechts gaan, gezegend en geheeld.

Ons beduimeld tekstblaadje bevat nog een derde liéd

TER EERE VAN DEN H. LEONARDUS

1. Sint Leonard, gy zyt zoo schoon getogen
 door 't tranendal, in eenvoud onverstaans.
 Zoo zuiver blonk Uw ziel, dat in Uw oog
 Gods heil'ge kracht en wijsheid heeft gistaans.
 Refrein : Vriend Gods, zoo heilig,
 Machtig en groot,
 Red en bereilig
 Ons in den nood.
2. Uw machtig woord verjoeg zoo vele smarten,
 De pijn verwijnd, waar Uw hand had gepoosd;
 Gij geeft den moed aan welfelende herten,
 Voor alle ellende en krankheid wirt gij troost.
3. O laat Uw gunst op Uw vereenders vallen;
 Gun ons, O Vriend, een straalken van Uw macht;
 En voor Uw beeld U danken zullen we allen,
 Na be ons verdriet en lasten hebt verzocht.
 Langwijze : De roode Roos.

We hebben tot nog toe nog maar heel weinig gezegd over de oude parochiekerk van Zuidschote, om de eenvoudige reden dat er zo weinig informatie over bestaat.

Wel hebben we reeds een tekst aangehaald uit 1890 van Alfons Naert, die zegt: "de toren was bekroond met de oudste stenen naald van het bisdom, waarvan het onderste gedeelte (= de torenromp?) in 1483 gebouwd werd en de spits in 1551."

In BROECKF, deel I, 1890, p. 128 luidt zijn ^{tekst} ~~tekst~~ anders; we citeren hem woordelijk: "De oudste stenen naalde van ons bisdom, is die van Zuidschote. Het onderste gedeelte werd in 1483 gebouwd en de steenen naalde en waard er naar opgezet in 1551, alhoewel de teekeningen gemaakt lagen sedert het begin van den bouw. Jammer is 't dat het grootste deel van die naalde in 1807 moest afgebroken worden."

De oudste gegevens van dit citaat zijn afkomstig van een opschrift dat nog in 1870 "boven de kerkdeure" te lezen stond. Het moet toen nog bijzonder moeilijk te lezen geweest zijn, want de versies, die we van dit opschrift kennen - we hebben er vroeger reeds aangehaald -, lopen nogal uiteen.

In ROUD DEN HEERD, deel V, 1870, vonden wij op p. 216 een ingezonden brief van een lezer, die gewoon met X. ondertekent. Zijn brief is gedateerd van 23 Mei 1870 en komt "uit het Parté van Vlaanderen" (daar zal wel Vlaelare mee bedoeld zijn). De persoon die deze brief opstelde spreekt eerst over de blokken van Boezinge en zegt in dit verband; "In den tijd heb ik tot tweemaal toe mij de moeite getroost tusschen die vuile blokken te planteren, toegerende aan een eigenaardig gedacht, om die opschriften (van 'de kleine blokke van Boezinge, toegewijd aan sint Jorius' en van 'de grote blokke', ..., toegewijd aan sint Michiel') op te nemen; met geduld genoeg, want, 'ik mag u verzekeren dat ik telkens eenen vieren baard mocht afdoen om de letters te voorschijn te doen komen.' Stof van jaren verre!"

De schrijver van de brief vervolgt dan; "Terwijl wij hier met Boezinge doende zijn, zou ik nog een woord willen zeggen over den ouden prachtige kerktoore hier prochie. Sanderus, die omtrent 1610 Boezinge bezocht, zegt dat hij aldan reeds meer als vier eeuwen bestond, 't gene hij zegt vernomen te hebben uit een opschrift, 't welk in de naalde van den toore te lezen stond. 't Is spijtig dat Sanderus, die zoo nauwkeurige aantekenaar, ons dat opschrift niet letterlijk nagelaten en heeft; want ten dage van heden is het nergens meer te vinden. Toen men in 1853 den toore herstelde, en men moet weten dat het nog de oorspronkelijke naalde is, heeft men daar vruchteloos naar gezocht. Het is nochtans geheel wel aanneemelijk dat er een opschrift bestaan heeft, want op den toore van het naburige Zuidschote, eenen van de zelfde soorte, vindt men, boven de kerkdeure,

ook een zonderling opschrift. Een vriend van aldaar (E.H. Ludovicus de Bra was hier toen al twintig jaar pastoor) heeft er mij de copie van overgegeven, en ik heb het tweemaal zelve overgenomen; deze copien sinnen letterlijk overeen; doch ik twijfel of wij het beide noch rechten hebben. Ik geve hier wat wij er konden van maken; versta het wie maar kunne en verbeteret wie't begeert: "Ter eere van god en ayn moeder mede heeft ons

pranghe op dezettedé 1483.

Dezen torre ghemaeckt het zy de derte en Jacob van brande heeft er de naelde up gheset 1551."

We herinneren hier nog eens de tekst die wij op p. 36 van een oud register met allerlei nota's over Westvlaamse kerken vonden. Dit handschrift is opgesteld door Z.E.H. J.F. Vandeputte, 'gewezen Pastor van Boesinghe' en in 1870 'Pastor Dehon van onze lieve Vrouwe te Kortrijk'. Z.E.H. Vandeputte is niet de eerste de beste. Hij schreef v.m.i. 'Boesinghe et sa Seigneurie', een boekwerk dat de vrucht is van lange opzoekingen.

Dit register - we schreven het vroeger al - dateert van 1843. Als gewezen pastoor van Boezinge zal hij het opschrift 'boven de kerkebedeure' te Zuidschote méér dan eens getracht hebben te ontcijferen. Ik ben nochtans volstrekt niet zeker of de tekst, die ik hier ten vergelyking nogmaals weergeef, wel van zijn hand is. Het schrift van bewuste aantekening verschilt merkelyk van dit van de rest van p. 36. Het kan dus later door iemand anders toegevoegd zijn en daarmee verliest de versie van het register veel aan bewijskracht. Wat er ook moge van zijn, ik citeer toch die tekst, al ware het maar om aan te tonen hoe moeilijk het toen al was om dit 'zonderling opschrift', 'op den torre van Zuidschote' te lezen. Vele mensen zullen er zich star op gebeten hebben en toch geen onbetwistbare en volledig verstaanbare betekenis gevonden hebben.

Leek hier dus - nog eens - wat Pastoor Vandeputte (of iemand anders) in zijn notaboekje schrijft: "Ter eere van god en zyne moeder mede is dezen torre gemaect. Het zyn Werkin Smit heeft ons pranghe opgetada 1483 en Jacob Vanden Brande heeft er de naelde op gheset 1551."

We hebben ook reeds de lezing van Pastoor Glosse (in 'Annales de la Société d'Emulation de Bruges', 1905, p. 34) aangehaald. We herhalen ze hier als vergelykingspunt. E.H. Glosse schrijft: "Te Zuidschote leest men op den toren: "Ter eere van god en zyne moeder mede ... is deze trede, 1483. Deze torre ghemaeckt ... Suedt en Jacob Vanbrande heeft er de naelde op gheset. 1551." (Graf- en Gedenkschriften in West-Vlaanderen).

Kun je uit al die versies wijs geraken? Willen we het toch eens proberen?

(1) Dit klein register - een onuitgegeven handschrift - bevindt zich thans in de Stadsbibliotheek te Kortrijk, Fonds de Bethune, Handschrift 23. Het bevat interessante nota's over tal van Westvlaamse kerken. Op pp. 34-35 vinden wij enkele gegevens over de parochiekerk van Zuidschote.

beren? Waarschijnlijk zullen wij - op onze beurt - er niet in slagen een zinnige verklaring te geven van deze - spijtig genoeg - zo onvolmaakt overgeleverde tekst. Maar enige verduidelijking zou al de moeite lonen... We proberen het dus maar.

Dat het gaat over de bouw van een toren kan niet betwijfeld worden. Het opschrift staat op den toren te Luidschote, 'binnen de Parkedeure' ('On lit au haut de la porte de cette église'). In alle versies is er sprake van "dezen toren gemaect". Het bouwen geschiedde - alle lezingen zeggen het eensluidend: "Ter eere vā (= van) ^(g)god en zyn ^(a)moeder made."

Dat het Jacob vanden Brande geweest, die er in 1551 de 'naelde', d.i. de slanke torenspits, heeft opgezet, kan evenmin betwist worden. Het moet een opvallende slanke en ranke torennaald geweest, die hoog uitstak boven de huizen van het dorp en van heel ver zichtbaar was, ondanks de bebossing, die in de jaren 1500/1600 nog vrij aanzienlijk was in onze streek. Om zich ervan te vergewissen welke uitgestrekte gedeelten van de Hasseltij Keurne, in de 1ste helft der XVII^{de}, nog werden ingenomen door bossen en struikgewas, bekijkt men 'de Caerte Figurative' van Keurne-Ambacht, die een tijd geleden vervaardigd werd aan de hand van oorspronkelijke kaarten, daterend uit de jaren 1621-1638. Aan de "Ottelboetscapella" (dicht bij de samenloop van de Lutse (= Waene)beke en de Kemmel), b.v., was ^{er}naar Woesten toe een hele partij bos. Woesten zelf bezat toen nog zeer veel bos, 'heide' en struikgewas, zodat zijn dorpsnaam met de werkelijkheid strookte, zodat het niet verwonderen is dat we juist daár de enige ^{drie} zelfstandige schaapherders aantreffen, die bij het 'Dénombrement' van 1697 voor ganz het gebied van d'Acht Parochies vermeld worden.

Dit neemt niet weg dat er op alle belangrijke hofsteden van de streek, ook te Luidschote, schapenkudden werden gehouden, die door één (of méér) knechten ('valets') of meiden ('servantes') werden gevoerd langs grachtlanden of op 'vaag land'. We hebben het al ergens geschreven dat er te Luidschote op 27 april 1833 een "schaaper" overleed, die nog maar 32 jaar oud was. Hij heette 'Makhiar Browns', en was geboortig van "Geethem" in Hollands-Limburg (Synthem) (RMO I, p. 61).

Houtvesters, mannen die van het houthakkersberoep leefden, komer er in de Volkstelling anno 1696 alleen te Reningelst voor. Daar vonden we zelfs drie families van houtvesters (R^o 82, 179 en 193). In de Franse tekst staat er naast hun namen telken male: 'abatteurs de bois',

Terloops merken wij nog op, dat de "Ottelboetscapella" op de 'Caerte Figurative', getekend "volgens kaarten... tusschen de jaren 1621-1638", wel degelijk iets ten westen van de samenvloeiing van de "Lutse" en de "Kemmelbeke", zuidwaarts van de weg die van't Vuilvoordeke naar

Woesten loopt. En dat het niet zo maar een klein 'veldkapelleke' is, blijkt duidelijk uit de tekening op de kaart; het is een gebouw(tje) met een echte torenmaald, maar dan toch gevoelig kleiner dan b.v. de parochiekerken van Elverdinger, Woestan, Luidschote en Goezinge. Nog iets: ook de Cortewilder molen aan de noordkant van de Steenstraat, ongeveer halverwege tussen 't Vuilvoordeke en de parochiekerk van Luidschote, staat ook op die 'Caerte Figurative' afgebeeld. Een andere molen staat er voor Luidschote niet op die kaart getekend, wel een, benoemen de baan, die van 't Vuilvoordeke naar de dorpskom van Woesten leidt. Nog een andere molen ligt ten zuiden van de weg die Luidschote met Noordschote verbindt, en wel een heel eind op het grondgebied van laatste-genoemde parochie. In 'vogelvlucht' gemeten ligt hij een stuk dichterbij Noordschote dan bij Luizerne. Het kan dus geen molen zijn van Luidschote.

Die 'Caerte Figurative van Veurne-Ambacht', vervaardigd aan de hand van kaarten 'tusschen de jaeren 1621-1638', leert ons nog heel wat anders in verband met Luidschote. Een eind ten oosten van de dorpskom van Goezinge splitst de vaart van 'Ypere' (maar 'den Ijzen') zich. Tussen de beide 'vertakkingen' vinden we halverwege de 'Westpoezelkooch' het 'Fort ten Wittenhuyse' aangeduid. Ook het fort bij de samenloop van de 'Vaert' en 'Don Yperen' staat op de kaart afgebeeld, tussen de benamingen 'ter Hooghe' en 'ter Knoeke'.

Dat het 'Witkuis', op 't 'Noordeinde', (waar wij in deel III van onze ZANTINGEN, o.m. pp. 26 en 27, reeds over schreven) rond de jaeren 1600 een (kleine) vesting was zullen wel niet veel onze lezers weten.

Maar men moet zich toch even dit tijdperk in herinnering brengen. Onze ^{no} ~~estreek~~ bekeerde toen de 'naweeën' van van de 'Guzertijd'. In 1591 - we schreven het reeds - hadden de 'Dostendenaars' nog een verschrikkelijke razia gehouden in 'alle dorpen ontrent Ypre'. Hun bolwerk zou slechts op 20 september 1604 door de Spanjaarden, onder generaal Spinola, veroverd worden.

Werd het 'Fort ten Wittenhuyse', dat de twee armen van de Vaart van Ieper naar de Ijzer beheerste (in westelijke arm en een oostelijke).

in die beroemde jaeren gebouwd? Op de stafkaarten van 1914-1918 staat (de kerberg) 't Witkuis' ook vermeld als 'Maison du Passeur'; men kon daar met een verbodt over het 'kanaal' of de 'Vaart'.

Met dit alles, zijn wij een heel eind afgeveken van ons eerste thema; de oude kerk van Luidschote en meer bepaald de bouw van een

in de jaren 1483 - 1551.

Dat de bijzonder slanke (en hoge) torennaald in 1551 voltooid werd, laat voor ons geen twijfel. Het zal wel lang geduurd hebben vooraleer de toren beëindigd werd. Alfons Naert schrijft dat "de steenen naalde en wierd er maar opgezet in 1551, alhoewel de teekeningen gemaakt lagen sedert het begin van den bouw." Volgens hem werd "het onderste gedeelte" (dus de torenromp) "in 1483 gebouwd"; we zouden liever schrijven: men is in 1483 met de bouw begonnen.

Volgens het 'registertje' van Pastoor Vandeputte (1843) was de torennaald van Zuidschote (voor 1807) rank en slank ("sa fleche svelte et lancée")

Dit is precies niet de indruk die we krijgen, wanneer we de 'schamela' afbeelding bekijken van onze kerk, die landmeter François De Coninck ten jare 1763 schetste in zijn 'Carte Figurative' van de hofstede Bonaert (nu: Decorte) aan 't Vuilvoordeke (zie ZANTINGEN, deel III, p. 8). Het was hem er alleen om te doen de "landmaete, belegeringe ende Carte Figurative" te maken van de hofstede "ende landen". Ik denk dat het dus niet in zijn bedoeling lag onze kerk natuurgetrouw en exact te tekenen. Viel meer dan een middel om de hoeve en landerijen, die hij moest opmeten, beter te situeren zal het wel niet geweest zijn. We hechten er dus niet zoveel belang aan.

Pastoor Vandeputte moet ook het oude plan van de toren nog gezien hebben, want hij schrijft p. 34 van zijn notaboekje; "d'ancien plan se trouve à la cure de Zuidschote" (1843). Nog maar een kostbaar document dat (voor goed) zoek is! of vernietigd...

Het jaar dat voorgesteld wordt voor (het begin van) de torenbouw; nl.: 1483, zegt dat U iets?

Het jaar voordien was onze jonge hertogin ^(o 1457) Maria van Bourgondië (enige dochter van Karel de Stoute en gehuwd met Maximiliaan, een zoon van de Duitse keizer, Frederik III) overleden. Tijdens een jachtpartij kreeg zij een ernstig ongeluk en stierf kort daarna aan haar verwondingen (1482). Hij was hertogin geworden in 1477, na de dood van haar vader, die in 1476 met zijn leger tegen de Zwitsers (die hij konend "de heienwachters van de Alpen" noemde) opgerukt was. Maar die slappere "mannen van de bergen" brachten twee nederlagen toe. In de herfst van hetzelfde jaar begon hij de belegering van Nancy. Op een januari-dag in 1477 had er een hevige slag plaats... en twee dagen later vond men Karels lijk op het slagveld, aangevaten door de wolven.

De Franse koning, Lodewijk XI, liet zijn troepen het hertogdom Bourgondië binnentrekken en annexeerde het. De droom van Karel de Stoute een groot Bourgondisch rijk te scheppen, dat zich zou uitstrekken van de Noordzee tot aan de Middellandse Zee was met hem ten onder gegaan. Karels vader, Filips de Goede (+ 1467), had met grote tact en souplesse

van het Bourgondisch Rijk een grote moogendheid gemaakt, die het Europese evenwicht kon bepalen. Doch ook voor de binnenlandse welvaart van zijn staat had Filips de Goede veel gedaan. De handel in Vlaanderen was tijdens zijn glamvolle regering tot grote bloei gekomen; er heerste welstand in brede lagen van de bevolking. Zo kan men begrijpen dat een dorp als Luidschote, dat bovendien een geestelijke tiendheffer, en een abdis als dorpsvrouw, in die jaren het plan opvatte om een nieuwe toren te bouwen. Men verzamelde fondsen om die grote werken te kunnen bekostigen en men liet de bouwtekeningen ontwerpen.

Doch welstand is slechts gebaat bij orde en rust.

Hertog Filips had een groot en machtig rijk nagelaten aan zijn zoon. Deze had een uitzonderlijke werkkracht maar was ook een man van romantische fantasie. Jaar kwam bij, dat zijn onderdanen geen begrip hadden voor zijn avontuurlijke politiek en zijn veroveringsplannen. De adel raakte vermoeid en danig uitgedund (!) door het reukten van Karel de Stoute, de "middenstand", de burgerij wilde de levendige handel en bedrijvigheid niet te loor zien gaan, om van 'de derde stand' maar niet spreken. Ook de mindere mensen hadden alle belang bij rust en vrede. En vanzelfsprekend ook de agrarische bevolking.

De Franse Koning wilde nog meer buit halen uit de onvoorzijne dood van Karel de Stoute (1477). Hij bedreigde ook de Nederlanden, doch Karel's dochter, Maria van Bourgondië, de nieuwe hertogin riep de hulp in van haar verloofde, prins Maximiliaan, 'de laatste ridder', zoals hij genoemd. De knappe en rypige Habsburger (1453) smelde zijn verloofde en haar erflanden nog in het jaar 1477 ter hulp. Als een ware ridder, gekleed in een wapenruiting van zilver en goud, hield Maximiliaan op een prachtig strijdros zijn intocht te Gent. De mensen zeiden dat ze nog nooit zo'n knappe jonge prins hadden gezien. Maximiliaan was inderdaad een begaafd, levenslustig en energiek man en een innemende persoonlijkheid, die belangstelling voor bijna alle levensterreinen (schrijvers, geleerden, kunstenaars, musici, enz.).

Te spoedig mogelijk vierden Maximiliaan en hertogin Maria hun bruiloft. Twee jaar later behaalde de prins een roemrijke zege op de Fransen.

Maximiliaan 'verafgoodde' zijn jonge gemalin. Zij jaagden samen, hielden grote feesten en schitterende tournooien... maar aan deze idylle kwam in 1482 - we zeiden het reeds - een even snel als tragisch einde. Voor Maximiliaan was dit een verschrikkelijke slag, waarvan hij zich slechts langzaam herstelde. Hij werd regent der Nederlanden van 1482 tot 1493 en Rooms-Duits keizer van 1493 tot in 1519. Waarschijnlijk zijn slechts weinig Duitse keizers zo populair geweest als deze 'laatste ridder'...

Leggen we nog een woord over de economische toestand van het Ieperse, in de jaren dat men te Zuidschote aan het bouwen van een toren dacht.

De Heer O. Mus geeft hiernopent enige aanduidingen in zijn lezenswaardige Bijdrage: *Rijkdom en Armoede. Tegen een eeuwse leven en werken te Ieper?* (verschenen in: *Prisma van de Geschiedenis van Ieper*, 1974, pp. 1-27). Men kan ook kostbare gegevens vinden in het artikel van J. Demey: *Proeve tot raming van de bevolking en de weefgetouwen te Ieper van de XIIIe tot de XVIIe eeuw* (Ibidem, pp. 157-170).

"De 15^e eeuw" - zo schrijft O. Mus (p. 4) - "met, onder de Bourgondische hertogen, een overwaardering van het goud t.o.v. het zilver zal fataal zijn, niet alleen voor de Ieperse maar voor de ganze Vlaamse en Brabantse lakennijverheid, die misschien nog een kortstondige heropstanding konde tijdens de inflatieperiode van 1467-1490." Dit zijn juist de jaren waarin men te Zuidschote plannen smeedde om een kerktoeren te bouwen en die ook tot uitvoering bracht. Stad Ieper is trouwens niet 'het ommeland'! Een stedelijke bevolking kan bijzonder erg te lijden hebben onder een forse daling van het productiecijfer (in de Ieperse lakennijverheid) zoals dit zich voordeed in het eerste kwart van de 15^e eeuw (Hans van Nieuweke), maar inwoners van het 'platteland' - toen vooral, overwegend een agrarische bevolking - hebben ganz andere bronnen van inkomsten, op voorwaarde dat er vrede en orde keert, wat onder de Bourgondische vorsten - op wellicht enkele jaren na - in onze streek toch doorlopend het geval was.

"In de aanvang van 1443" - zo schrijft J. Demey (p. 162) - brengt Karel VII, koning van Frankrijk, het Parijse Parlement ter kennis dat de verzwakte Ieperse draperie (= lakennijverheid) over niet meer dan 150 getouwen beschikt "(-wel te verstaan in de stad zelf)", veertig jaar later - zo vervolgt J. Demey (p. 163) - "beweert de Ieperse magistraat, in een rekwere tot Maximiliaan van Oostenrijk, dat er amper 16 à 20 getouwen in zijn stad gebruikt worden. Niettemin deelt een verslag van de magistraat in 1511 mede dat Ieper met minder dan 2.000 (sic!) getouwen telde ten jare 1488, doch de sententie van de Grote Raad over de twist tussen Ieper en de wererddorpen in 1502 maakt gewag van amper 100 weefgetouwen (in Ieper zelf). Volgens en ander getuigenis van 1545 bezat de stad in 1517 wel 600 getouwen, zes jaar vroeger, in 1511, werkte de Ieperse weefnijverheid volgens de magistraat met 3 à 400 getouwen." J. Demey vergelijkt vervolgens de documenten en zegt dat "de eerste drie vermeldingen" (van de jaren 1443, 1483 en 1485) "stellig" niet met de waarheid "strooken".

Hij schrijft verder: "geheel verzonnen is de opgave van 1488" (2.000! getouwen)
Na alles goed gewikt en gewogen te hebben, besluit J. Demey: "We kopen de werkelijkheid niet al te veel geweld aan te doen met een 500 tal getouwen te aanvaarders in de aanvang van de XVIe eeuw... Vermoedelijk was er in de eerste jaren van de XVIe eeuw een lichte verbetering in de Ieperse draperie ingetreden... Het is niet onwaarschijnlijk dat die heropbloei - hoe gering ook - een lichte stijging der bevolking, vooral door immigratie, verwekt heeft: van 7.626 inwoners in 1491 steeg het aantal tot 9.568 in 1506" (!). Is dit geen heropbloei betekant, dan begrijp ik er niets van.

Maar laat ons weer te rade gaan bij O. Mus. Op p. 4 schrijft hij: "Het afwakkend dynamisme van de stedelijke (= Ieperse) industrie had ook... gevolgen voor het Ieperse ommeland? Op p. 5 zegt hij: "De agrarische bevolking heeft voor deze moeilijkheden een aantal oplossingen gevonden. Een daarvan was de omschakeling naar veeteelt en het verlaten van het driestagstelsel" (= landbouwtelsel, waarbij verschillende gewassen elkaar in een tijdvak van drie jaar afwisselen). "Een andere oplossing was vooral in gebieden met magere gronden - het zich toelaggen op een vorm van textielnijverheid, die dank zij goedkope grondstof (inheemse en vanaf het midden van de 14^e eeuw <ook> Spaanse wol), geringe reglementering, lage lonen, een product op de markt bracht, dat een groeiende afzet zou vinden o.m. in de Oosteuropese gebieden" (Noordwesteuropa en verder). "Iepers tegenstand tegen deze evoluerende plattelandsnijverheid was nog uiterst abtief in de 14^e eeuw... .., passief daarentegen in de 15^e eeuw... .. Het is zelfs waarschijnlijk dat een deel van het 15^e eeuwse patriciaat zich aan deze jonge dynamische industrie interesseerde en er kapitaal investeerde ten nadele van de stedelijke nijverheid? "In de tweede helft" van de 15^e eeuw - zo vervolgt O. Mus - trekt "het kapitaal zich wegens de geringe rentabiliteit grotendeels terug uit de stedelijke nijverheid om in grond - en rentabezitt omgezet te worden." ... De toestand te Ieper is in de tweede helft van de 15^e eeuw toch meer zo piekair als in de eerste. Er is een groei van het hoofdelijk inkomen, gestimuleerd door de "immigratie (van)... grondbezitters. Deze... hebben een uitgesproken drang naar luxe - goederen als gevolg van een surplus - inkomen. Ambachtelijke nijverheden - zoals zilver - en goudsmieden, tinnenpotgieters, wapenmakers, huidvetters, kooplieden in meerserie (= mercerie), beambten - komen tot bloei."

In die context begrijpen we beter hoe een landelijk dorp als Huidschote er ten tijde van de regering van hertogin Maria van Bourgondië kon aan denken een imposante kerktoren te bouwen. De landbouw floreerde.

Het land bracht meer op. De veestapel werd uitgebreid
 Rijke burgerij kocht grond op. De wol van de schapen vond gretig af-
 trek bij de mannen van het platteland, die zich in een familiebedrijfje
 op spinnen en weven toelegden. (Nog in 1697, als wanneer Luidschote (nog)
 slechts 54 huizen telde en 311 inwoners, waren er toch 3 thuiswevers,
 waarvan er één een inwonende knecht had, en 1 spinster).

En wie weet of de toenmalige pastoor geen forse toelagen heeft ge-
 borgen van de (nieuwe) grondbezitters en van de (vele) kloosters, die te
 Luidschote eigendommen hadden. De eerste zorg van Agnès d' Averoult
 d' Helfaut, sinds 1 mei 1778 de nieuwe abdis van Meseu was de restaura-
 tie van het klooster en van de stad Meseu. Aartshertog Maximiliaan en
 hertogin Maria van Bourgondië verleenden haar, de 10de juli 1481, toelating
 om voor dit doel geldinzamelingen te houden in alle dorpen die tot haar
dominium behoorden. In 1491 kocht ze een nieuw orgel aan en op 21 juni 1495
 bestelde zij een nieuw koorgestelte voor de monialen. (Luxe-)uitgaven die
 toch wijzen op een stevige welstand (vooral als men bedenkt dat de abdij
 door de Franse troepen op 1 september 1477 in brand was gestoken. Bij die
 inval was ook deel van de stad in de vlammen opgegaan...).

Om kort te zijn: de fondsen waren verzameld, de plannen getekend:
 men kon dus in 1483 de bouw van een kerktoren te Luidschote beginnen.

Wie "ons pranghe opzette" 1483 (lezing in 't handschrift van Pastoor Vande-
 putte, uit 1843) weten wij niet met zekerheid en wat een "pranghe" ei-
 genlijk is: evenmin. De tekst in Rond den Heerd van 1870 is duidelijk
 de meest betrouwde, vermits de tekst van het "zonderling opschrift"
 "op den torre...", boven de kerkeure te Luidschote, tot driemaal toe, door
 twee verschillende personen, op identieke wijze werd ontijferd. Hun versie
 luidt: "wie heeft ons pranghe op dozette 1483." Glosse (1905) heeft het
 voorlaatste woord: deze trede 1483.

Volgens het register van 1843 is het een gebare 'Werkin Smit' (Glosse
 leest: Suudt) die de "pranghe" opzette in 1483. Maar wat doet 'deze trede'
 daar? Lezer X, in Rond den Heerd (1870), zegt voor alle veiligheid in
 verband met zijn vertie en die van zijn vriend: "ik twijfel of wij het
 beide wel recht hebben; versta het wie maar kunnen en verbeter't
 wie 't begeert (!)". Tou op dozette soms niet kunnen gelezen worden:
 "op deze trede"? In het Zuidnederlands is een prang o.a. een praam,
 een werktuig om iets vast te klemmen (zo. betekent pramen nu nog:
 "den praam" opzetten (b.v. bij een paard dat moet beslagen worden)
 en prangen: knellen. Iets kan men iemand de prang op de neus zetten=
 hem dwingen). Men spreekt ook van een 'prangijzer', een soort klembeslag.
Tou een "pranghe" soms niet een instrument zijn dat bouwlieden
 toen als nu, gebruik(t)en om iets vast te klemmen?

Dan zou de uitdrukking "de pranghe opzetten" wel eens kunnen
 beduiden: "de bouw (van de toren) werd begonnen..."

Voor Luidschote gebeurde dit naar alle waarschijnlijkheid in 1483. Hoe ver is men toen geraakt? Heeft 'Werkin Smit' met zijn metiers nog datzelfde jaar of toch kort daarop de torenromp volledig kunnen bouwen? Wie weet het?

De toren van Luidschote (zonder 'naelde') was bekroond - we weten het uit verschillende documenten - was bekroond met 'vier zystorren' en een 'wandeling', net zoals nu. Pastoor Vandeputte spreekt in 1843 van 'quatre clochetons'. In een rapport van 26 augustus 1884 - waarop we later zullen terugkeren - staat er te lezen: "il est urgent de prendre des mesures pour conserver les clochetons, dont la fleur a disparu..." ('fleur' betekent letterlijk: 'bloemstam'; en ornament, dat aan een bloem doet denken, of aan bladeren, en dat de bekroning, de top vormt van een toren(tje)).

Laat ons veronderstellen dat de torenromp met de vier zystorren-tjes, de balustrade (= borstwering) en de 'wandeling' er in 1483 of de onmiddellijk volgende jaren er werkelijk stond.

Maar waarom heeft het dan nog tot in 1557 geduurd, vooraleer Jacob Vandem Brande er de 'naelde' kon opzetten?

Ja! de tijden waren ondertusschen veranderd! Er kwam een lange periode van binnenlandse moeilijkheden, nog verergerd door het hervatten van de vijandelijkheden met Frankrijk, ook onze streek had te lijden tijdens de oorlog met Frankrijk (1488-1493). In een verzoekschrift dat het Menens magistraat in 1578 richtte tot Karel V wordt de ellendige toestand, waarin de eertijds bloeiende stad zich ten gevolge van de voorbije troebelen bevond, als volgt beschreven: "... la ville de Menin, laquelle est principalement fondée sur le fait de la draperie, passé XL ans..., estoit peuplée, riche et on regnoit la négociation et marchandise..." Dit bevestigt nog maar eens wat wij al gezegd hebben: onze streken hebben tijdens de regering van de Bourgondische vorsten, alles samen genomen, toch een tijdperk van vrede en (betrekkelijke) welvaart gekend. "Mais" - zo vervolgt het Stadsbestuur van Menen - "à l'occasion des guerres et divisions qui depuis ont regné en notre pays de Flandre et de trois grandz faux de meschief ayant esté en ladite ville (= 'moedwillige, misdadige brandstichtingen) ... ladite ville et sougnerie de Menin et la draperie et négociacion en icelle, y est fort déclinée..."

Te Toper horen we eenzelfde klok. "De reksten" - zegt O. Mus - "die de toestand van de stad in 1576 omschrijven, zijn uiterst precies: op een bevolking van amper 10.000 zielen, zijn er 2.800 tot de bedelstaf gedoemd."

J. Demey (a.o.c., p. 164) haalt een verslag aan uit 1545 waarin de vicarissen-generaal van het bisdom Terwaan (waartoe onze streek toen nog behoorde) hun bevindingen uiteenzetten. Volgens hen "hebben de wegen, de velden en het kanaal van de Toperleek dringend herstellingen nodig; de zes kerken, de vier

bedelorden om de 2.800 dorpelaars vergen veel geld van een arme bevolking, die nog voor de $\frac{2}{3}$ van de kwijnende draperie moet leven. Vele wevers, ca. 1536-1538 nog ten getale van 800, waren genoodzaakt de bedelstaf op te nemen en hun weefgetouwen te verlaten, in stede van 600, zoals dit enkelen jaren vroeger nog het geval was, telt de weefnijverheid nog ongeveer 100 getouwen. En de geestelijkheid besluit met een oproep tot de regering om een einde te stellen aan de landelijke draperie. Die 'bloede' toen schynbaar nog in de dorpen van de Vlaamse Westhoek en vormde voor de Ieperlingen een 'onduidelbare' mededinging.

Filips IV, de Schone, van Bourgondië, aartshertog van Oostenrijk (1478-1506) had reeds in 1501 de draperie in de dorpen van de Ieperse bastelrij verboden. Doch blijkbaar bleef dit verbod dode letter. De weversdorpen hebben hun werkzaamheden waarschijnlijk niet gestaakt. De zaak was in 1545 alleszins nog niet beslecht. De weefindustrie in de concurrerende landelijke dorpen (zoals Nieuwkerke, Nieppe, Eke, Kemmel) had nooit opgehouden. Zelfs naar een nieuw verbod, ditmaal door Karel V, op 13 maart 1545, luisterde men weer niet. De weversdorpen (o.a. Waasten, Kemmel, Wervik, Ieperinge, Mesein, Komen, Nieuwkerke, Hulvergem en Dranouter) waren niet geneigd hun productie te remmen (Cfr. J. Demey, o.c., p. 175).

Rond 1550, ze schrijft D. Mus (a.c., p. 6), tekent er zich in Westeuropa een algemene herleving af. Er begint een nieuwe hausse-beweging en graan- en grondprijzen hernemen hun inflatoire spiraal. Dit komt alvast de landbouwers en de grondbezitters ten goede.

Kunnen wij het dooral noemen, dat Luidschote in 1557 een 'naelde' liet plaatsen op zijn kerktoren. De 'kuipe' (met de vier zijtorentjes, de borstwering om de 'wandelingen'?) stond er al van in 1483.

Het moet een 'prachtige kerktoren' geweest zijn.

De Commissarissen, die in opdracht van de Koninklijke Commissie der Monumenten, op 18 augustus 1884, de kerk van Luidschote komen onderzoeken, zeggen in hun verslag uitdrukkelijk aangaande de toren — die toen zoals we straks zullen zien wel erg verminkt was — "C'est une construction intéressante de la première moitié du XVIIe siècle, qu'il serait désirable de voir restaurer." Volgens hen is de toren van Luidschote een interessant bouwwerk uit de eerste helft der XVIIe eeuw, wat ongeveer overeenstemt met de twee bouwfasen (1483 en 1557), die wij uit andere bronnen kennen.

Die 'prachtige toren' van Luidschote zal hier later 't een en t'ander meegemaakt hebben: de kerk misschien zijn afbranden in de 'geuzentijd' of tijdens latere krijgsoperaties of gewoon door een bliksemvlag. Hij heeft — wellicht méér dan eens — zijn klokken zien weghalen, en er drie nieuwe gekregen in 1717. Hij heeft de kerk zien

'lappen en tappen' en... restaureren, in al die eeuwen; niet altijd op even gelukkige wijze. De commissarissen waarvan wij even te voren spraken beschrijven in hun rapport, daterend van 26 augustus 1884, letterlijk: "L'église de Zuïdschote (dus het eigenlijke kerkgebouw) est un bâtiment, pour ainsi dire, sans caractère et complètement dénaturé (= verminkt) par des restaurations faites dans le courant des derniers siècles." In haar oorspronkelijke staat zal de oude kerk dus toch wel kunstvoller geweest zijn.

Werd ze gebouwd in gotische stijl, ergens tijdens het Bourgondisch tijdvak (1384 - 1482) of was ze (veel) ouder? Zegt Sanderus niet dat 'den ouden, prachtige kerktorre' van Boesinghe, dat hij rond 1610 bezocht, 'alsdan reeds meer als vier eeuwen bestond'? Maar is dit wel waar?

Volgens Rond den Heerd, dl. V, 1870, p. 216, was 'den toren van het naburige Zuïdschote, eenen van de zelfste soorte.' De schrijver van die ingezonden brief besluit als volgt: "Ten slotte, om een gedacht te geven van den kostelijken bouw van den toren van Boesinghe, wier naalde, tot aan het kruise toe, in witten steen is, zal ik zeggen dat, volgens eene aantekening die ik in eenen der doopregisters gezien hebbe, de herstelling alleen van de naalde, met vier zijtorrens en wandelingen, in den jare 1853 gedaan, niet min als omtrent de 10 duizend frank heeft gekost. Als eene onbele herstellinge zoo vele kost, men oordeele over de weerde van den bouw!"

In 1853 was ook de torenspits van Zuïdschote dringend aan herstel toe, voor zover ze nog bestond... Want pastoor Vandeputte schrijft in zijn notaboekje uit 1843 onder Zuïdschote:

"La flèche de la tour a été démolie, en 1807, sous prétexte que la commune n'était pas à même de supporter les frais de restauration. Après la démolition on avait dépensé plus que ne comportait le devis de restauration."

De naalde van Elverdinge werd reeds in 1776 afgebroken, althans volgens Meester Tamborijn (p. 54), die in voetnoot (?) vertelt over een steen, 'komende van de naalde en die vóór den oorlog (1914-1918) nog stak in den gevel van 't huis, toen bewoond door Désiré Lamaire. Dat huis werd in 1776 gemetst en op dien steen stond er te lezen:

H Was wel certijds Roog verheven
 Doch hier nu omleeg geveld
 Die wil roovertedig leven
 Kan ook zijn neergeveld.

Die steen werd na den oorlog niet meer weergevonden."

Hij schreef hoger al dat de 'toren' van Luidschote veel heeft zien gebouwen en dat de torennaald in 1807 met de gemeentelijke middelen niet te herstellen was. De tijden waren er ook niet gunstig voor. Maar dat de ranke, slanke torenspits (= 'svelte et lancée') helemaal werd afgebroken zal wel geen waar zijn, vermits we op p. 35 van Pastoor Vandeputte's register lezen: "Luidschote a conservé comme Elverdinghe ses quatre clochetons, après avoir démoli (sic!) les deux tiers (dus slechts 2/3!) de sa flèche svelte et lancée."

1807... Had onze kerk hetzelfde lot ondergaan tijdens de Franse Revolutie, als zoveel andere kerkgebouwen uit onze streek. Meester Tambourin haalt ^(p. 54) een tekst aan van Pastoor Minne (uit de beraadslaging van de kerkraad, 31 december 1829) die, sprekende over de kerk van Elverdinge, schrijft: "Dat de Kerke van Elv. alle hare meubelen, boiserieën, ornementen enz., in den inval der frantschen door de troepen gesaccageerd geweest heeft, zoodat er niets dan bloote muren gebleven hebben; dat zij daarna alle hare staande goederen door dat roovende gouvernement heeft zien verkoopen, zoodat ze dan slechts een inkomen van vijftig gulden geniet, die op verre na niet genoeg is om aan de allernoodzakelykste uitgaven te voldoen, dus dat ze hare kleine herstellinge aan de giften der goede ingezetene verschuldigd is."

E. H. Anselmus Minne, geboren te Wervik, was een voormalig bloosterling (van de abdij van Voormezele) en van 1814 tot 1829 pastoor te Elverdinge.

Hij heeft E. H. Franciscus Emmanuël De Coester, pastoor van Luidschote (1801-1820) dus nog een jaar of zes als collega gehad.

Het moet voor Pastoor De Coester een droevige beleving geweest zijn - en ook voor zijn parochianen - de eenwoude torennaald van de parochiekerk voor het grootste gedeelte te moeten zien afbreken. Noch de gemeente, noch de parochie hadden de geldelijke middelen om de toren, die zonder twijfel een gewaar betekende voor de kerk-gangers, behoorlijk te herstellen.

Misschien heeft Pastoor De Coester nog de vreugde gekend in zijn - zo goed als 't Son 'opgelapte' kerk nog een drietal schilderijen te mogen op-hangen, waarover Pastoor Vandeputte, op p. 34 van zijn notaboekje spreekt: "Il y a dans l'église deux tableaux (1) St. Charles Borromée et (2) Ste Françoise de Chantal, qui sont médiocres et proviennent de l'ancien séminaire d'Iprez." Op de volgende bladzijde schrijft hij "un autre tableau représentant le Christ apparaissant à une famille, est de bonne composition". Deze drie schilderijen waren hier in onze kerk alleszins al in 1843 en wellicht reeds veel vroeger.

HET TIJDSGEBEUREN

-42-

Bij wijze van overgang naar het tijdsgebeuren, vanaf de tweede helft van de XVI de eeuw, herhalen we nog eens de teksten van E.H. Glosse en Alfons Naert. De namen van de Leidse schoolse 'bouwopstoppers' zijn ons niet bekend. Pastoor Glosse (graf- en eedensbrieven in West-Vlaanderen, 1905) schrijft, p. 34, het volgende (we citeren wat er staat!):

" Te Leidsechote laest men op den toren :

Ter ere van God en zijne moeder mede is deze trede.

1483. Dezen toren ghemacht Suudt en Jacob Vanbranda heeft er de naelde op gheset. 1551."

slechts Beide verties lopen nog al wat uiteen! De tekst moet dus nog bijzonder moeilijk te lezen zijn geweest.

In een ander document wordt er het volgende gezegd: "Over de vroegere kerk zijn de gegevens eerder schaars. De toren was bekroond met de oudste stenen naeld van het Bisdum, waarvan het onderste gedeelte in 1483 gebouwd werd en de spits in 1551. Maar in 1807 werd een deel van de naeld afgebroken". Dit beweert Alfons Naert althans, in 1890. Hij kan het natuurlijk beter weten dan ik, doch ik durf toch betwijfelen of zijn interpretatie wel helemaal correct is.

De "naelde" werd te Leidsechote in 1551 op "de torre" gezet. De kroon op het werk na een vele jaren durende volledige of gedeeltelijke heropbouw van de parochiekerk of van de toren? Het kan wel.

1551: dat is de tijd van 'Keizer Karel' (Karel V) en van de Spaanse Nederlanden.

Men weet waarschijnlijk dat Karel V op 25 oktober 1555 afstand deed van de troon en dat zijn zoon Filips aan het hoofd kwam te staan van de Nederlandse erflanden. De koninklijke schuld beliep in november 1556 haast 4 miljoen florijnen en tot overmaat van ramp ontbrandde er, begin 1557, weer maar eens oorlog op de zuidgrenzen. En nog geen tien jaar later werden de Nederlanden het toneel van de meest verwoede en jammerlijke tweestrijd, welke de Katholieke kerk en het Protestantisme ooit leverden.

Het is hier vanzelfsprekend niet de plaats om de oorzaken te beschrijven, waardoor een groot deel van de bevolking, zowel in de steden als op het platteland tot een weinig- of nietsbezittend proletariaat was vervallen. De grote werkloosheid, de scherpe inflatie en de steeds toenemende levensduurte, hadden voor gevolg dat ^{de} volksklasse werkelijk ellende kende. Deze werd verscherpt door de talrijke oorlogen, de zware belastingsdruk en door

de herkaalde misoogten, die voor de gewone menschen telkens gepaard gingen met hongersnood.

Ten gevolge van deze rampzalige toestand en van nog veel andere misstanden (ook binnen de Kerk), vonden de hervormingsgezinde strekkingen (vooral het Calvinisme en het Anabaptisme), in Noord en Zuid, een gans toebereide voedingsbodem, waarin zij welig konden tieren.

Ondanks de strange repressie waarmede de Spaanse Vorsten de groei en de uitbreiding van de reformatoische confessies trachtten te stuiten, won de Hervorming hier te lande voortdurend veld. In 1536 zijn er reeds talrijke lutheranen te Mener en omliggende, en ook onder ^{de} (veelal) werkloze lakennemers te Kortrijk worden er in 1545 vele aanhangers van de nieuwe leer aangetroffen. De eerste terechtstelling, uit hoofde van 'ketterij' grijpt er plaats in 1553. In 1558 sterven er vier, en het jaar daarop drie Kortrijks 'ketteren' op de brandstapel. Deze strafuitvoeringen konden echter niet verhinderen dat steeds méér inwoners tot de Hervorming toetraden. In 1561 telde men praktisch in alle gemeenten van de Kasselrij een aantal 'doopsgezinden', die in het geheim bijeenkwamen.

De Wederlopers (= Anabaptisten) en de Lutheranen trachtten hun leestellingen bij ons doorgaans slechts met vreedzame middelen te verspreiden. Deze confessies vertoonden geen uitgesproken revolutionair karakter en hielden vast aan het beginsel van gehoorzaamheid aan de overheid.

Doch met de verbreiding in onze streken van het Calvinisme, die samenvalt met de eerste regeringsjaren van Filips II., zal de strijd van het louter goddienstige vlak naar het politieke overslaan. Het Calvinisme zal weldra — om redenen die wij hier niet moeten uiteenzetten — de weg van het gewelddadig verzet openen en met verbeterde hardnekkigheid aansluiten op een openlijke opstand tegen het Spaanse Gewind. De tijd werd allengs rijp voor de zogeheten 'Nederlandse Beroerten'.

De Calvinistische predikers wisten de ellendige toestand, waarin de arbeiders van de industriesteden (b.v. Ieper) en meer bepaald van het textielbedrijf verkeerden, handig uit te buiten en het reeds roerige volk vast in handen te krijgen, door het voorbeeldige

len van de sociale ommekeer, die op ^{de} overwinning van de Hervorming zou volgen.

In hun 'kagereken' verkondigden zij openlijk dat men tot het zuivere geloof moest terugkeren. De overheid was niet geneigd en niet bij machte om de bestaande kerk te reformeren. Men diende dus zelf in te grijpen om de ware religie toe doen zegeneren. Allereerst moesten de kerkgebouwen gezuiverd worden van alles wat als "afgoderij" werd bestempeld, om dan voor de juiste verkondiging van het echte Evangelie te kunnen gebruikt worden.

De gloeiende aanvallen van de predikanten tegen de geestelijkheid en de 'slechte' vorsten, reidden de gemoderen van de toehoorders dwars om, dat het onvermijdelijk tot een plotselinge uitbarsting van de volkswoede moest komen. **DE BEELDENSTORM** brak los.

Die beeldstormerij begon niet ver van hier: in de nijverheidsstreek van Hondschote en Armentiers, waar de Hervormingsgezinden reeds zo dikwijls onlusten onder de verarmde werkersbevolking gestookt had. Op 10 augustus 1566 trekt een bende duweprijke oproerlingen, aangevuurd door een preek van Sebastiaan Matte, naar het klooster te Steenwoorde om er alle beelden te verbrijzelen. Op 13 augustus worden het St. Antonisklooster te Belle en de kerken uit het omliggende: Nieppe, Mienwkerke, Dranouter, Steenwerk, Marris, Meberem, Kaarten, Borten, Eeke en St. Janskapel overvallen. 's Anderendaags gaan de 'beeldstormers' aan de slag te Poperinge; vandaar trekken ze naar Roningelst, Vlamertinge en Elverdinge (1) en de volgende dag naar Ieper, Voormezele, Zonnebeke, enz. En echte furie breekt los.

In enkele dagen tijd worden honderden kerken in Vlaams en Frans Vlaanderen vernield of zwaar beschadigd. Ook de kloosters ontfangen het ontgeldens: de abdijen van Duinen, Watten, Erensam, Keurne, Nonnenbosche, Waarten, Clairmarait, Maseu, doos, enz., enz.; worden vernield of in brand gestoken (2).

Luidschote zullen ze ook wel niet vergeten hebben.

In de kerken halen de woestaards de beelden naar, gooien de glasvensters kapot, keuren en snijden de schilderijen door;

(2) Meester C. Tamborijn schrijft dienaangaande (p. 156): "Elverdinghe heeft veel te lijden van de geuzen; men bouwde er zelfs een geuzenkampel", en hij herinnert aan benamingen als: "de geushoek" en "de Frickheere".

(2) Wie méér wil weten over de religieuze en politieke troebelen in het Ieperse kunnen wij o.m. volgende werken aanbevelen: A. DE SCHOUVEL, Recueil de documents relatifs aux troubles religieux en Flandre, en van dezelfde auteur: "Le protestantisme à Ypres et dans les environs de 1578 à 1584."

Men raadplege ook de kaart die wij - achtsaam deze aflevering - p. 47, laten afdrucken. Ze geeft een idee van "Keurne Ambacht".

klappen het goud- en zilverwerk plat, zonder zich te bekommeren om de waarde van de kunstwerken. Men breekt om te breken, uit wrok, uit haat, uit plezier. Men scheurt boeken en (onvervangbare) handschriften, schendt zelfs de grafstenen. Men zuipt zich zat in de kelders van de abdijen, zwelgerij, slemperij en verzuiling duren bij waslicht tot laat in de nacht.

We zouden bladzijden en bladzijden kunnen vullen met de beschrijving van de baldadigheden die de beeldstormers bedreven en de ware razernij waarmee ze te keer gingen.

We weten heel goed over wat er in de guldenberggij te Wewelghem gebeurde. We citeren: "Den 14 (augustus) ... wierd ... de beeldstormerij aangerangen ... door eenen hoop van ... het slechtste gepuyf der ketters, die ... geheel 't land afliopen, gewapent zynde met stokken, hamers, breekyzers, bylen ... en alle slach van instrumenten, bequaem om te breken en te schenden. Hun ... geweld stotte zich op de abdye van Wewelghem, van het orden van Cîteaux, vrans-personen, by Kortrych, alwaer zy de beelden der heylige en (de) autieren afbraeken en morzelden, de schilderyen scheurdem on al wat heylig ofte gewyd was ontbeuden en met voeten trappelden ..."

Wat er te Gent gebeurde was ook zeer 'stichtend'. In de kerken en kloosters "vielen zy met dezelfde razernije op de beelden van Christus en de heilige, die zy met bylen en kop-messers deels de hoofden afgehouden, deels anderzins in stukken gekapt en met de voeten getreden hebben; de autieren beroofden zy van alle hun verciensels en gewaad; scheurdem alle de schilderyen die zy noch vonden; smecten met steenen en knuppels de gelaegen vensters uryt, en om niet(s) ongeschonden te laeten, beroofden zy ook de graf-steenen der dooden van de koperen plaet[t]en ... In de kloosters ontbeuden "zy niet alleen al wat heylig en gewyd was". Ze "doorzochten en doorsnuffelden" bovendien "alle kamers en andere plaetsen". Ze "jaegden" "door de kelen" "ofte verquisteden" "de eet-waeren, den wyne en 't bier", en "het geld, boeken, blaaderen en anderen kuypraed, zoo gewyd als ongewyd, droegen ze weg of smeten alles "in stukken". Bij de PP. Predikheren "wierpen zy zoo veel kuypraed, bedden, boeken, enz.... door de vensters in de leye, dat men droogvoets over de zelve (leye) konde gaen van op de stracte tot in 't klooster? ..."

Van de 'ware religie' gesproken! Al even erg misschien als Agatollah Khomeini en zijn 'ware' Islam ...

Wat een waanzin! ... Wat al onherstelbare schade! ...

In de "abdye van S. Pieters" (te Gent) ^{b.v.} de welke de mon(n)ichen... verlaaten hadden" pleegden de beeldenstormers veel "moedwillig-
 kayd...; onder andere verdovende... de uytmuntende bibliothe-
 ke, die onder alle de kloosters van geheel 't Nederland de achtbaer-
 ste en vermaerdste was, om de menigvuldige en ongemeene
 handschriften...; die sedert vele eeuwen met groote zorge en kos-
 ten hier by-een verzaemeld waeren..."

Geen wonder dat alle religieuzen... bevangen" werden "met
 grooten schrik...; 't grootste deel... verliet hunne kloosters, de
 vlucht nemende tot de huizen van hunne ouders en vrienden,
 en alles laetende tot buyt van die eerlooze heyligschenders?"

In de kloosterkerk van Drongen hebben de beeldenstormers
 "het beeld van onzen gekruysten Zaligmaeker... met koorden
 van boven neder getrokken, met dagens en pyken gesteken, en
 ten laesten in stukken gekapt. De fonte hebben zy afgeworpen...;
 de schone en wel-blinkende orgel hebben zy gekapt in splintersen,
 en alle de gelaenzen-versters met steenen geschonden... De abt
 van het klooster hadde te roovers twee konstige en kostelyke
 schilderyen... verborgen, d'eene onder eene grooten hoep hoy,
 en de andere onder het dak van de kerberge tegen over de kerke;
 maer zy wierden beyde gevonden door verraad en van die heyl-
 ligschenders in stukken gescheurt; naer dat zy de kerke uyt-
 geplundert en ook den huysraad en meubels van 't klooster
 uytgedraegen ofte onbruyckbaer gemaakt hadden, zyn zy ge-
 gaen naer de zelve kerberge ontrent de kerke, en hebben daer
 uyt den kalk... hunne gulzige buycken vol gedronken...
 en daer-er-tusschen met het H. Sacrifcie der Misse en geheel
 den Roomsch-Katholyken godsdienst schimpende ende spotten-
 de, "... .."

Dergelyke tonelen van onzinnige vernielingswoede en heilig-
 schennende dwepery hebben zich toen allerwegers afgespeeld.

Is Zuidschote aan dit barbaars geweld ontkomen? Het kan
 haast niet (1).

En ^{zelfs} indien de parochiekerk toen "de dans ontsprongen" is,
 zal ze vast en zeker de OPSTAND TEGEN SPANJE, waartoe Willem van
 Oranje in 1568 het sein gaf, niet overleefd hebben.

(1) C. en G. Tamborijn halen in hun "geschiedenis van Elverdinghe", pp. 89-99, de "Chronike van Elver-
 dinghe" aan van Jacob Pladijs, die van de jaren 1555 tot 1579 "t eene en 't ander dat merkwaa-
 dig vorenvsel opschreef. Hij spreekt van "de rasende natte... van 1555... den... hongersnood...
 drie jaeren", de verwoestingen aangerecht door de "geuzegesinde"; de marteldood van
 priesters, enz., enz. Voor mensen uit de streek zeer "stichtend...". "Op den D.L. Kromme dag, 14
 Augusti (1566)... destruceerden de geuzen... de kerken van Hamertinghe en Elverdinghe."

NOVA ET EXACTA
CASTELLANIE FVRNENSIS
TABVLA GEOGRAPHICA
Vulgo VEVRE AMBACHT

EERGEN
AMBACHT.

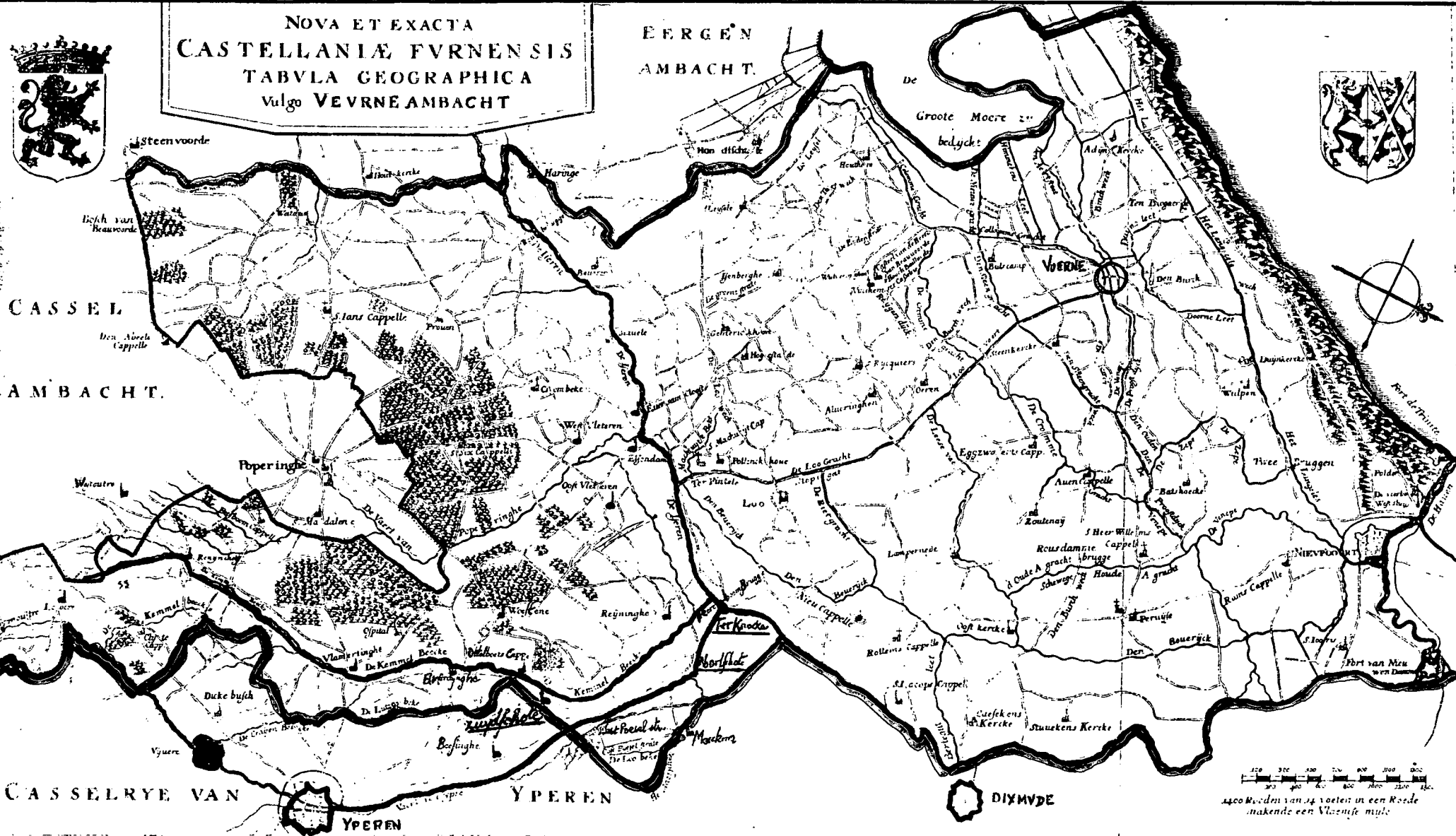
CASSEL
AMBACHT.

CASSELRYE VAN

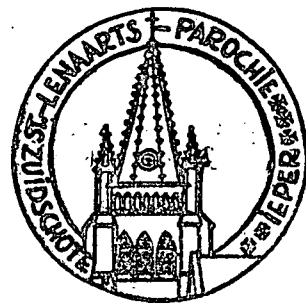
YPEREN

YPEREN

DIJNDE

100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000
1400 Meters van 12 voeten in een Roede
makende een Vlaensche myle

Noël Favorel
† parochus
in
Luidschote
a prima Septembris
1974